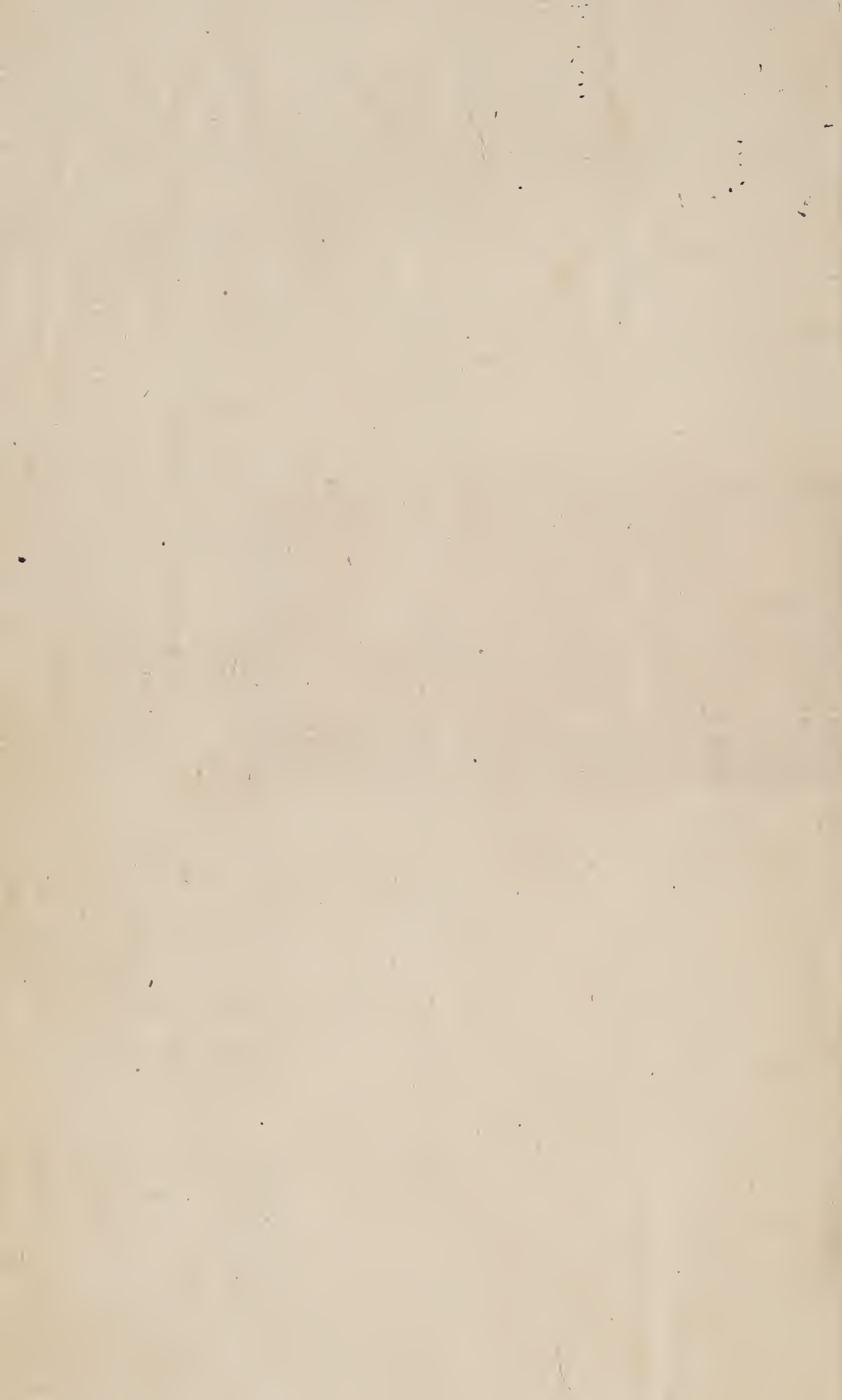

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and blurring, but some words like "1915" and "BIBLIOTHEEK" are faintly visible.

BIBLIOTHEEK
VAN HET
1ste BATAILLON DER 2de AFDEELING
INFANTERIE.

D E

M E N S C H,

ZOO ALS HIJ VOORKOMT
OP DEN BEKENDEN

A A R D B O L.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b29325511_0001

C. Dwyer, del.

J. Norton, calc.

J. N O M A N , Execu d.

DE
M E N S C H,
ZOO ALS HIJ VOORKOMT
OP DEN BEKENDEN
A A R D B O L,
BESCHREEVEN DOOR
M A R T I N U S S T U A R T,
AFGEBEELD DOOR
J A Q U E S K U Y P E R.

EERSTE DEEL.

TE Z. BOEMEL. BIJ
J. NOMAN.

MDCCCXVIII.

AANDE

MAATSCHAPPIJ

DER

VERDIENSTEN,

OPGERIGT IN AMSTERDAM,

ONDER DE ZINSPREUK:

FELIX MERITIS,

WORDT

W O R D T D I T

W E R K

B E T I J T E L D :

D E

M E N S C H ,

Z O O A L S H I J V O O R K O M T

O P D E N B E K E N D E N

A A R D B O L ,

T E N B L I J K E V A N

D A N K B A A R H E I D E N H U L D E

O P G E D R A G E N

D O O R

Hare Leden

M A R T I N U S S T U A R T

E N

J A Q U E S K U Y P E R .

I N .

I N L E I D I N G.

„De Mensch, zoo als hij voorkomt op den bekenden aardbol, en niet, zoo als hij is?” — Neen! — Dit verschil, mijn waarde Lezer, is, hoe klein het ook mag schijnen, veel te groot. Het eerste vordert eene eenvoudige vertooning van zijne gedaante, leefwijze, zeden en gebruiken: het laatste zou eene nauwkeurige bepaling vereischen van zijne krachten, vermogens, bedoelingen en zedelijke waarde. Tot het eene zijn geloofwaardige beschrijvingen van opmerkzame en oordeelkundige Reizigers voldoende: tot het andere, zijn alle Natuurkundige, Ontleedkundige, Wijsgeerige en Zedekundige beschouwingen tot heden ontoereikende en zullen alzoo wel altijd blijven, wijl de volkomene Menschenennis, schoon zij de eigenlijke oefening van den Mensch mag heeten (1),
het

(1) POPE *Essay on Man*.

het bijzonder eigene voorwerp der Alwetendheid zelve is.

Vraagt Gij naar de Natuurlijke geschiedenis van den Mensch: Gij vindt haren jongsten Schrijver weder in twijfel, of hij een geheel eigen geslacht uitmaakt (1), en hoort hem, naar het geen een BLUMENBACH vooral tene-gendeele schein voldongen te hebben (2), op nieuw beweren, dat ten minsten dit geslacht verscheidene soorten heeft, wier bestendig verschil de algemeene afkomst van één menschenpaar verwerpelijk maakt (3).

Slaat Gij de oogen op de ontleedkundige tafelen van het menschelijke ligchaam: Gij moogt verbaast staan over de ontdekte geheimen onzer zamenstelling (4), de algemeene verlichting der jongstverloopene eeuwen danken, welke eenen HUNTER, MONRO, CHESELDEN en MASCAGNE vergunde, hunne bespie-

den-

(1) J. J. VIREY, *Histoire Naturelle du genre humain*. T. I. p. 179-143. Paris. An. IX.

(2) J. F. BLUMENBACH *over de verscheidenheid van het menschelijk geslacht*. Afdeel. I. en IV. Harderw. 1801.

(3) VIREY *Hist. Nat. du genr. Hum.* T. I. p. 200-207.

(4) Hoe ver bragt BUFFON zijne proeven al? — Zie zijne *Natuurlijke Historie*. D. II. bl. 90-128.

dende blikken in de diepste vorborgenheden der Natuur te werpen (1), en boven al de nagedachtenis van uwen CAMPER zegenen, wiens vergelijkende Ontleedkunde U bevrijd heeft van de ondragelijke vernederingen, tot welke een MONBODDO U had willen brengen, om den afschuweelijken *Ourangoutang* uwen broeder te noemen (2); maar 'er is nog zeer veel in het menschelijk gestel, 't welk het bestgewapende oog niet kan ten einde zien, noch de bekwaamste hand met de allerfijnste werk-

(1) KAREL DE VYFDE deed aan de Godgeleerden van *Salamanca* de vraag; „of men in gemoede het menschelijke ligchaam mogt ontleeden, om deszelfs gestel te leeren kennen?” — *MORERY Dictton. Hist. Art. VESAL.* — In de zeventiende eeuw zag het gemeen ten minsten de ontleding des menschelijken ligchaams nog als eene heiligschennis aan. — *Het leven van F. RUISCH* in het *Algem. Magaz. van Wetensch. Konst en Smaak.* D. IV. bl. 456; 457.

(2) P. CAMPER *Kort berigt wegens de ontleding, van verscheidene Ourangoutangs.* Amst. 1778. en *Natuurkundige verhandelingen over den Ourangoutang.* Amst. 1782. — *Lord MONBODDO of the origin and progress of language.* T. I. p. 175; wiens gevoelen was, dat onwederlegbare bewijzen den *Ourangoutang* tot het geslacht der Menschen verheven.

werktuigen in staat is te ontleeden (1), 'er is ook, 't geen door grootheid in het oog valt, maar welks dienst in de diergelijke huishouding des levens raadfelchtig blijft (2), en de overgang van het werktuigelijke tot het redelijke zal, even als de werking van den wil, wel voor altijd de diepste verborgenheid blijven (3); zoo dat de Ontleedkunde zelve, juist daar ter plaatse U begeeft, waar zij U allereerst den Mensch, niet bij bloote onderscheiding, maar bij volkomene verklaring, zou doen kennen.

De Wijsbegeerte, welke zelve al spoedig de zedigheid van dezen naam verkoos, welke haren zucht alleen naar wijsheid aanduidde, boven dien der Wijsheid zelve, welken zich de eigen-
 waan

(1) De vezeldraden der spiervesels met het vocht in derzelve buisjens, bij voorbeeld. — Zie *Gods grootheid in de kleinste en grootste schepselen* in het *Algem. Magaz. van Wet. Konst en Sm.* D. II. bl. 641, 642.

(2) Het wormvormig ingewand (*Intestinum vermiforme*) bij voorbeeld.

(3) Hoe ver waagde zich de vernuftige verbeelding van LE CAT, zonder echter nog iets op te losfen!

waan had aangematigd (1), vond nog altijd reden, om de *Delphische* Godspraak te eerbiedigen. die den erkenner zijner onkunde den lof der gtootste wijsheid had gegeven (2), en trok nimmer den engen grens des menschelijken kenvermogens juister, dan in onze dagen, daar zij elken vereerer eener Bovennatuurkunde, omtrent wier altijd betwistbare leerstellingen reeds vroeger in ernst gevraagd was, of zij meer goeds, dan kwaads gedaan hadden in de wereld (3), toeroept: „o mensch, wie gij zijn moogt, lieg nimmer, noch in uw hart, noch bij anderen, door wetenschap voor te wenden, wanneer de vraag uwe eigene ziel, hare vrijheid of onsterfelijkheid geldt (4)!”

Wilt Gij nochtans hun hooren, die zich eenige

(1) CIC. *Tuscul. quæst.* L. 1. c. 3. *Id. De Orat.* L. 1. c. 49.

(2) DIOG. LAËRT. L. II. c. 5. n. 18. CIC. *Acad. quæst.* L. IV. c. 23. — Hoor boven al SOCRATES zelven, zoo als PLATO hem ter zijner verdediging laat spreken, waarvan wij eene schoone vertaling hebben in het *Vaderlandsche Magaz. van Wet. K. en Sm.* Zie D. I. bl. 273—276.

(3) Deze vraag werd eenmaal door een *Vaderlandsch Genootschap* gedaan.

(4) P. V. HEMERT *Magaz. voor de Crittische Wijsgeerte.* D. III. bl. 69—71.

ge bepaling wegens de vraag; „wat is de Mensch?“ vermeten hebben: zie dan, of HOB-
BES U voldoed, die hem tot eenen slaaf der
wertuigelijkheid maakt, geene andere banden
der maatschappij, dan belang en vrees, erkent,
en voor zijne reden geene andere gronden,
dan nut en genoegen vindt (1); en onzet U
niet, wanneer Gij zelfseenen vrijheidminnen-
den PRIESTLEY alle zedelijke vrijheid aan eene
wijsgeerige noodzakelijkheid ziet onderwer-
pen (2).

De Zedekunde eindelijk, schoon thans ten
troon verheven door eene zuivere reden,
welke geene vreemde wet bij 's menschen wil,
zal die ooit deugzaam zijn, gedooft, stelt
enkel wetten van gedrag, maar vertrouwt
den mensch zelven het oordeel niet over de
zuiverheid zijner beginselen, ja beweert de
ontkenning zoo wel, als de stelling, dat 'er
immer zuivere deugd in eenigen sterfeling
plaats vond (3). Op hare gronden moeten
al-

(1) TH. HOBBS *Leviathan*.

(2) J. PRIESTLEY *Disquisitions on matter and spirit*.
Lond. 1777 & *The doctrine of philosophical necessity*
illustrated. Lond. 1777.

(3) P. V. HEMERT *Magaz. voor de Crit. Wysg.*
D. V. bl. 220 en volg.

alzoo alle menschelijke opgaven van den zedelijken toestand der menschen en alle beoordeelingen van derzelve eigenlijke waarde geheel eigendunkelijk schijnen, gelijk dezelve ook doorgaans meer blijken dragen van den blijmoedigen of somberen geest der beschouwers, dan wel van de waarheid zelve, voor zoo ver de ervaring haar eenigzins laat gisfen. Waarnaar behoort de mensch te streeven, niet wat is hij alreeds, kan de eenige vraag zijn, op welke de zuiverste zedekunde ons kan antwoorden: eene vraag echter, wier juiste beantwoording wel onze eigene zedelijkheid kan bevorderen, maar geenzins onze menschenkennis vermeederen.

Aan den Dichter, wien de Wijsbegeerte zelve thans dezen verhevenen naam vergunt, het zij hij als Romanschrijver, of als Zanger, als Schilder, of als Beeldhouwer zijne denkbeelden van den volmaaksten mensch uitdrukt, en schepsels zijner vlamme verbeelding vormt, wier evenbeeld het gansche menschengeflacht nooit opgeleverd heeft (1), zult Gij
zelf

(1) P. V. HEMERT *Beginfels der Kantiaansche Wijsgeerte*. D. IV. bl. 190—213. *Magaz. voor de Crit. Wijsg.* D. III. bl. 13. en D. IV. afdeel. 6 en 7.

zelf niet denken, waarde Lezer, wanneer het U te doen is, om te weten, wat de mensch in waarheid zij. De natuur vertoont U geene *Pythische* APOLLO's, de maatschappij geene GRANDISON's (1), maar beiden zoo veele onvolkomenheden aan de toets dier denkbeeldige schoonheden, dat het onvolkomene veeleer, schoon op ontelbare wijzen onderscheiden, het kenmerkende van den Mensch schijnt uit te maken,

De kennis van den Mensch, zoo als hij waarlijk is, laat zich dan wel, gelijk die van elke andere scheepselsoort, bij zamenstelling, vergelijking en aftrekking zoeken, maar nimmer anders, dan bij nadering, vinden. Zij laat zich zoeken door de oplettendste beschouwing van den Mensch zoo als hij zich alom vertoont met zijne veelvuldige verscheidenheden in uitwendige gedaante en volkomene tegenstrijdigheden in leefwijze, zeden en gebruiken, welk alles meer strekt, om de kennis van de Volkeren uit te breiden; dan die van den Mensch in het afgetrokkene te bepalen, schoon dezelve 'er altijd bij moet win-

(1) Zie de *proeve over de geschiedenis van GRANDISON*, bl. 20. voor de tweede uitgave.

winnen, wanneer men tevens Wijsgeerig gadeslaat, wat het zij, hetwelk alle menschen, zoo verre zij bekend zijn, ondanks zoo veele verscheidenheden en tegenstrijdigheden onderling gemeens hebben.

Aan deze oefening hebben wij dit gansche werk gewijd, welks eigen voorkomen zich zelf in het keurige oog van den Beschouwer moge aanprijzen, maar welks inhoud een enkel woord ter aanbeveling en meer dan een enkel ter inleiding vordert.

Dezelve is, en blijft overal de Mensch, dat wezen in de gansche natuur, hetwelk bij den mensch het levendigst belang verwekt, en hetwelk hem, wanneer hij zich verhevener geesten dan beschouwers van het gansche schefelenheer verbeeldt, door zijne redelijke natuur oneindig belangrijker voor dezelveen toeschijnt, dan de werktuigelijkheid der planten of de bloote natuurdrift der dieren immer zijn kan. Overal toch voert de Mensch, hoe onbeschaafd, onkundig, ja zelfs dierlijk hij ook zij de heerschappij over de dieren welken hem omringen, wien hij in belijd onvergelyklijk overtreft; terwijl de verlichte en beschaafde mensch, die de afstanden der sterren meet, zich op den rug der golven een zeker

spoor teekent, en de wetten der natuur, als eigen wetgever op aarde, ten eigene bate doet werken, oneindig meer den ruwen natuurmensch te boven gaat, dan deze de dieren, dien hij om zich heeft. In zekeren zin mag zich alzoo de verlichte sterveling als eenen verhevener geest beschouwen, die het lagere scheepsfelenheer niet slechts met eigen gevoel van meerderheid overziet, maar zelfs een waardeerend oog kan slaan op zijn eigen geslacht en zich bezig houden met de opmerking van al deszelfs deugden en gebreken. Dit is, en was altijd het grootsche zelfgevoel des Wijsgeers, die zich, als het ware, aan eigene menschelijkheid onttrok, om, als een zuiver redelijk wezen, het Heelal en in hetzelfde den Mensch in zijnen aanleg, opvoeding, bedrijf en lot op aarde te beschouwen. Dit grootsche zelfgevoel verleidde hem echter menigmaal, om zich uitspraken te vermeten over zijn eigen geslacht, dien de Alwetendheid zelve zich voorbehouden heeft: maar, bij dat grootsche zelfgevoel thans meer, dan immer, tegen alle waanwetenschap door de Wijsbegeerte zelve gewaarschuwd, is het de edelste verlustiging, welke de inhoud dezes werks den waren Wijsgeer durft aanbieden.

Daar

Daar Menschen, ondanks zulk een onberekenbaar verschil, echter altijd Menschen blijven en alzoo in de grondtrekken van derzelve wezen de wezenlijkste gemeenschap moeten hebben, waren de Wetgevers der Ouden de grootste en opmerkzaamste Reizigers van hunnen tijd, die veele Volkeren en derzelve Zeden gadeslaande, eenen schat verzamelden van staatskennis voor hunne Landgenooten, waar aan dezelve eeuwen lang hun algemeen welzijn verschuldigd waren. Hoe wijduitgestrekt waren de reizen van PYTHAGORAS, den wijzen Wetgever van groot *Griekenland* in het overoude *Italie* (1): maar hoe nauwbeperkt tevens op den thans bekenden aardbol, van wier verzengde en bevrozene luchtstreeken zich de oude Aardrijkskunde de buitenspoorigste begrippen vormde, terwijl eene gansche nieuwe wereld voor de gebrekige zeevaart der Ouden verborgen bleef? Van hun, die thans als Wetgevers der Volkeren worden opgeroepen, kan niemand zulk eene eigene kennis vorderen, die met zoo veel ander verzuim, met zoo groot persoonlijk ge-
vaar,

(1) BARTHELEMY *Reize van den Jongen ANACHARSIS*. D. III. H. 29, E.

vaar, met een zoo onberekenbaar verlies van tijd, en met zoo veele overgroote opofferingen alleen verkrijgbaar is: maar van eenen ieder, die zich deze oproeping laat welgevallen, moet de gereede aanneming verwacht worden van het geen anderen hebben opgemaakt, en de erkentenis van het nut, om al, wat den Mensch betreft, nauwkeurig verzameld te zien uit de beste Reisbeschrijving, wier aantal en uitvoerigheid alreeds eene nieuwe foort van kostbare opofferingen vordert.

Het zij volkomen uitgemaakt, dat de zuivere Zedewet volstrekt en algemeen moet gelden, dat haren eisch onvoorwaardelijk is, en dat geene onderscheidene geaardheid der menschen het voorschrift van volstrekten pligt moet regelen: niet min voldongen is het tevens, dat wijze Leeraars der zeden in de wijze van aandrang op de vervulling der Zedewet zich alzins behooren te schikken naar het verschillend karakter der volkeren, ten einde de menschen, ten beste der maatschappij, ten minsten pligtmatig te doen handelen en door pligtmatigheid tot zuiverer deugdbetrachting op te leiden (1)

Op

(1) Zie de verhandelingen op de vraag bij het *Stolpiaanische* Legaat over dit onderwerp, in 1801 uitgegeven.

Op gelijke wijze hangt de Waarheid wel geenzins af van de onderscheidene bevatting der ftervelingen, maar is eeuwig en onveranderlijk, als het wezen aller Wezens: doch hare voordragt niet te willen fchikken naar deze wijdverfchillende bevatting der menfchen, in den zwakken te verblinden of verbijfteren. Anders handelden de weldadigfte Verlichters des menschedoms, wier navolging fteeds eene zorgvuldige beöefening van de kennis der menfchen vordert, zijnde het de laafte tevens, die den onvooringenomen man aan den eenen kant den uitflag van veele poogingen ter hervorminge al fpoedig leert bereekenen, en hem voor veele ijdele uitzichten en fmartelijke teleurfteellingen bewaart, doch aan de andere zijde hem in ftaat fteft, om, door eene welgewijzigde voordragt van belangrijke waarheden, al dat nut te doen aan zijne natuurgelieven, waar voor dezelve reeds vatbaar zijn.

Onnoodig fchijnt het, over het belang des inhouds van dit werk te fpreken voor het ganfche vak der fchoone Kunften, het welk toch hoofdzakelijk vervuld wordt, door de voorftelling van den Mensch in onderscheiden ftand, bedrijf, verblijf en zeden, en alzoö eenen fchat van kundigheden vordert, dien de
Kun-

Kunstenaar zelf niet kan verzamelen zonder opoffering van tijd, afmatting van geest en belemmering van zijn vernuft, en wier gemis nogthans aan de schoonste kunstgewrochten het stempel der waarheid onthoudt, zonder hetwelk zij den onkundigen misleiden, den kundigen stuiten. Men heeft het voor hoognoodig gehouden, de gewoonten der aloude Volkeren zorgvuldig te beschrijven en aftebeelden, om dat men aan de Kunstenaars niet vergen kon eene genoegzame kennis van de taal der Ouden tot verstand van derzelver eigene Schrijvers, noch ook een volledig onderzoek naar alles, 't welk den leeftijd van geleerde Oudheidkundigen gesleten heeft: en zou men het min noodig kunnen achten, om voor hun, die in het hedendaagsche willen werken, eenigermate op gelijke wijze te arbeiden, door afbeeldingen en beschrijvingen, dien eene gansche boekerij van Reisbeschrijvingen alleen kan opleveren? — Neen, zulk een werk schijnt behoefte geworden, zoo wel voor den Redenaar en Dichter, die gaarne in hunne voordragt zich den ganschen tegenwoordigen staat des menschdoms ten nutte maken, om meer door voorbeelden dan door afgetrokkene lessen te overreeden, als voor den Tooneeloeffenaar
en

en Schilder, van wien het gezond oordeel niet slechts de nauwkeurigste voorstelling van alle vreemde zeden vordert, maar zelfs de getrouwe afbeelding van der volkeren kenmerkende gestalte, kleur, en ganschen omtrek.

Nauwelijks zal men echter het oog op den geheelen inhoud van dit werk kunnen slaan, wanneer het de veelvuldigste en hoogstverscheydene Volkeren, die den aardbol bewonen, heeft vertoond, of deze vragen ten minsten zullen zich van zelve aan den geest opdringen, van wier voorafgaande en voldoende beantwoording grootendeels het nut zal afhangen, het geen deze vertooning van den Mensch zal kunnen doen voor meer dan bloote naarbootfers der natuur. — „ Grenzen de ruwste en domste Volkeren niet nagenoeg aan den dierenstand, om den Mensch waarlijk als den blooten Dierenvorst te beschouwen; en zou het alzo geene wijsheid zijn, hem als een bloot dierlijk wezen te behandelen, hetwelk even als onze huisdieren door beschaving alleen dienstvaardiger kan worden? ” — „ Zijn ook alle menschen wel schepsels van dezelfde soort, zoo dat van den eenen alzins gelden mag, het geen van den anderen gezegd kan worden? ” — „ Van waar toch zou derzelve
wijd

wijd verschil ontstaan, indien zij één eenig geslacht uitmaakten?" — Deze vragen kwamen den naauwkeurigsten onderzoekers van den Mensch gewigtig genoeg voor, om ze in allen ernst en uitvoerig te beantwoorden: het zakelijke van hun antwoord alhier op te geven, schijnt mij alzoo ter inleiding ten hoogsten voegelijk.

Eerbiedwaardig is de geestdrift, met welke LAVATER de geheel op zich zelve staande, menschelijkheid onzer natuur verdedigt tegen hun, die den Mensch gaarne in een dier vernederen en hem daartoe mismaken tot eenen *ourangoutang*, terwijl zij dezen verheffen tot eenen Mensch. „Verheug u, ô Mensch! over uwe menschelijkheid! — Verheug u nog ongelijk meerder, dat deze uwe menschelijkheid niet te bereiken is! Zoek geene grootheid in eene aangenomene dierlijke kleinheid! geene ootmoedigheid in het vernederen van uwe natuur (1)!" Deze is zijne nadrukvolle uitroeping.

Vernuftig is de wending, welke FORSTER geeft aan zijnen strijd tegen de voorstanders
van

(1) LAVATER over de *Phijfognomie*. D. II. bl. 59. 60.

van 's menschen dierlijkheid en aapvormigheid, wanneer hij, na het aanvoeren der Ontleedkundige gronden voor zijne gevoelens, met de bedenking eindigt: of niet wel het Dichterlijke tafereel, door MILTON van aller Moeder gegeven, het eigenaardigste bewijs tegen de drijvers van zulke begrippen zijn zou? „Waar, vraagt hij, is de Man, die dat onvergelykelyk gewrocht der meesterlyke hand, de Vrouw, zoo bekoorlyk schoon, dat al het schoone der gansche wereld bij haar daalt of zich in haar te zamen vereenigt, — de Vrouw, wier lonken eene nooit gevoelde zoetheid doen stromen in het hart, en die al, wat door haren adem wordt bezielt, met den geest van liefde en van minvermaak vervult, — de Vrouw, vol bevalligheid in elken trek, vol hemel in hare oogen, vol waardigheid en liefde in elke houding — met eenen afschuwelyken aap kan vergelyken? — Hij, — dus vervolgt hij vol verontwaardiging, — die hier toe in ernst kon in staat zijn, verdiende voor altijd te worden verbannen uit den schoonen kring der dochteren van EVA en ter straffe verweezen tot een huwelyk met *Ourangoutangs*. (1).

Geest-

(1) J. R. FORSTER, *Bemerkungen auf seiner Reise um die Welt*. f. 230. Berl. 1783.

Geestdrift en vernuft echter verftommen den fcherpzinnigen tegenspreker niet, maar worden veel eer door hem befchouwd als noodmiddelen, slechts aangegrepen bij het gevoel van het ontoereikende van andere gronden. Gelukkig dus, dat, zonder eenige geestdrift of ook eenige fpeling van vernuft, dit gefchil oplettend onderzocht is door koelzinnige, fcherpziende, naauwkeurig vergelijkende befchouwers van het menschelijk en dierlijk geftel, niet slechts voor het uiterlijke, maar ook voor het inwendige, en bovenal door zorgvuldige waarnemens van 's menschen geheel eigene zielvermogens.

Derzelve uitspraak echter was, na zulk een onderzoek, zeldzaam zeer vermeten, — fomtijds al te huiverig. LINNÆUS, die geboren fcheen, om de Rijken der Natuur in grenzen te omfchrijven en alle Geflachten der fchepselen door fprekende kenmerken te onderscheiden, vond zich geenzins in staat, het eigenlijke onderscheid van den Mensch, hetwelk zijne foort alleen toekomt, zoo dat hetzelfde in geene andere fchepselen ook wordt gevonden, op te noemen (1): maar BUFFON, wiens geest
den

(1) LINNÆUS *Fauna Suecica. Præfat.*

den geest van zijnen tijd zoo ongelijk in grootheid was, dat hij met éénen blik kon overzien, op het geen anderen stuksgewijze tuurden, weer duidelijk de verblinding van dat turen aan (1), en benam ons den ontzettenden indruk, dien deze bevinding van eenen LINNÆUS op ons moest maken. Ook BLUMENBACH, die het verschil tusfchen de Dieren en den Mensch het volledigst en naauwkeurigst opgegeven heeft, vangt zijne aanwijzing daar van aan, met de bescheidene aanmerking: „ dat de bloote zinnelijke bevatting dikwijls veel gemakkelijker de dieren-soorten kan onderscheiden, dan de naauwkeurigste opmerking zelve de onderscheiding-teekenen bepalen of beschrijven (2).”

Hoe beminnelijk nooghans zulk eene zedigheid mag zijn, zij echter moet ons geenzins be-
voor-

(1) Met den *Methodiken* en *Clasfificeerenden* geest van zijnen tijd spottende, zegt hij van LINNÆUS op dit ontwerp: „ men moet wel verzot zijn op het maken van Klasfen, om den Mensch en den Luidard nevens den Aap, en de Schildvarkentjens bij elkan- deren in de eerste orde van menschgelijkende die- ren te plaatsen,” *Nat. Hist. D.* 1. bl. 20.

(2) BLUMENBACH *over de verscheid. van het mensch. gest.* bl. 1. 2.

vooroordeelen in het pleitgeding, hetwelk door BLUMENBACH zelve zoo befliffchend, als koelzinnig voorde eer der menschelijkheid isgevoerd. Sprak de DE BUFFON wegens ons geflacht: „zeifs het uitwendige vertoont des menfchen meerderheid boven alle levendige wezens; hij houdt zich regt en overeind; zijne gefalte is die van bevelen; zijn hoofd is naar den hemel gekeerd en vertoont een eerwaardig gelaat, waarop het karakter van zijnen hoogen rang ftaat uitgedrukt; het beeld der ziel teekent zich in zijn gelaat; de voortreffelijkheid zijner natuur dringt door de ftoffelijke werktuigen henen en bezielt de trekken van het aangezicht met een goddelijk vuur, zijne majestueufe gefalte, zijne vaste en ftoute tred geven zijnen adeldom en zijnen rang te kennen; hij raakt de aarde niet, dan door de verftafzijnde uiteinden van zijn ligchaam; hij ziet dezelve niet, dan van verre, en fchijnt haar met eene edele verontwaardiging te befchouwen; de armen zijn hem niet gegeven, om tot fteunpilaren te dienen voor den klomp van zijn ligchaam; zijne handen moeten de aarde niet betreden noch door gedurige wrijving de fijnheid des gevoels verliezen, waarvan zij het voorname werktuig zijn; zijn arm en hand zijn gemaakt tot edeler

ler gebruiken, om de bevelen van den wil uit te voeren, om de verafzijnde voorwerpen aan te vatten, om de hinderpalen uit den weg te ruimen, om de ontmoeting en den schok van 't geen zou kunnen schaden te voorkomen, en om het geen behagen kan te omhelzen, te bewaren en onder het bereik te brengen der andere zintuigen (1);” het is BLUMENBACH, die dezen stand onzer natuurlijken stand bewijst te zijn, en aan denzelfven het onbetwistbaar kenmerk der Menschheid toont.

De lengte en sterkte der beenen, vergeleeken met de kortheid en tederheid der armen, de spoediger beenwording in den voet dan

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. II. bl. 259, 260.

„ Een' Godheid geeft haar' glans door 's menschen
„ oogen heen.

„ De redelijke ziel komt uit zijn troni zwieren.

„ Hij heft, terwijl de stomme en redenlooze dieren

„ Naar hunne voeten zien, alleen en trotsch het
„ hoofd

„ Ten hemel op naar God, zijn Schepper hoog
„ geloofd,

„ En heerscht, gelijk een God, om wien het al
„ moet slaven.”

VONDEL. *Lucifer.* Bedr. I.

dan in de hand der kinderen, de sterke kuitspieren en den mensch geheel eigene, bilspiieren, het breede der heupen, de ruimte en rigting van het bedken, de korthed der ribben, de vlakke der borstholte, de wijd uit eenstaande schouders, de rigting van het hoofd, de ligging der hersenen, de gansche gesteldheid der nek met hare wervels, zijn voor den opgeregten stand van het menschelijke ligchaam, dien geen Volk ook ooit anders heeft gehouden, zóó veel te zamenstemmende bewijzen dat het gansche menschelijke geslacht zoo min, als eenig dier, verdacht kan worden, zijnen natuurlijken gang verkeerd te hebben (1).

De-

(1) BLUMENBACH bl. 5.—18. — C. F. LUDWIG *Grundrisz der naturgeschichte der menschen-species Fur akademische Vorlesungen*. §. 40—43. Leipzig 1796. ZIMMERMAN *Geographische geschichte des Menschen* Th. I. f. 117. 124—129. Leipz. 1778. — A. VON KOTZEBUE zou echter in zeker *Siberisch* dorp, niet ver van *Jaluterski*, eenen achtien jarigen jongeling ontmoet hebben, die zeer snel en met opgerigten hoofde op handen en voeten liep, zonder ooit anders te gaan, maar zich dikwijls, als een beer, op de achtervoeten zettende, beweerende voorts, dat zijne houding de natuurlijke van den Mensch was. — *Merkwaardigste jaar van mijn leven*. D. II. bl. 13, 14.

Deze stand is aan geen Dier natuurlijk of gemakkelijk. Meest al, wat denzelven als eigenaardig voor den Mensch aanwijst, ontbreekt aan dat geslacht. De Bavianen, Meerkatten en andere dieren, door LINNÆUS menschgelijkende genoemd, zijn meer vierhandig, dan tweebeinig, hebbende derzelve achtervoeten zoo wel duimen, als de voorvoeten, en strekkende dezelve alzoo meer, om zich vast te doen houden op boomtakken, dan wel om op twee of vier voeten te doen lopen op den platten grond (1). De menschelijke kunst alleen doen de Apen overeen gaan, terwijl de geboogene knieën, de zamengerolde achtervoet, als tot eene vuist, en de zorgvuldige leuning met den voorvoet op eenen stok genoegzaam toonen, dat de opgerigte stand, indien de *Ourangoutang* denzelven al uit eigen aard soms mag verkiezen op den grond, in zoo ver echter voor hem een gedwongen stand moet heten, als de takken der boomen eigenlijk zijnen grond schijnen uit te maken (2).

In.

(1) BUFFON, *Nat. Hist.* D. XIV. bl. 9—11. BLUMENBACH bl. 19.

(2) Zie de beschrijvingen der naast aan den Mensch komende *Ourangoutangs* bij BUFFON. *Nat. Hist.* D. XIV. en D. XIX. Men vindt door TYSON acht en

Inwendig onbreekt den Mensch alleen of slechts zeer weinige Zoogdieren nevens hem veel, het geen de overige Dieren alzins eigen is. Het vleeschig vlies, het slagaderlijke wondernet, de schortspier van het oog, het pislvlies van de vrucht, de dieren zeer gemeen, zijn te vergeefsch gezogt in zijn gestel (1). Daar tegen merkt de Ontleedkunde in hem op, eene zeer groote hoeveelheid van hersenen, niet slechts op zich zelve, en naar evenredigheid zijns ligchaams, veel grooter, dan bij de dieren in het algemeen, maar vooral met betrekking tot de

veertig bijzonderheden opgeteld, in welken de *Ou-rangoutang* meer naarden Mensch, dan naar de overige Apen, zou gelijken, maar ook vier-en dertig anderen in welken hij meer van den Mensch, dan van de overige Apen, verschilt. By LUDWIG §. 61, 62. en bij BUFFON D. XIV. bl. 34—36. door wien echter deze verscheidenheden en overeenkomsten naauwer bepaald worden, zoodat zijn besluit is: „indien 'er een trap mogelijk ware, om van den Mensch tot het Dier over te gaan, en dan nog het wezen der menschelijke natuur eeniglijk in het ligchaamgestel bestond, dan zou deze Aap nader bij den Mensch, dan bij eenig ander dier mogen geacht worden.” bl. 38.

(1) *Panniculus carnosus sive musculus subcutaneus, rete mirabile arteriosum, musculus oculi suspensorius, membrana allantois.* — BLUMENB. bl. 27—29.

de dunheid zijner zenuwen, die uit dezelve haren oorsprong nemen; en een zeker aantal van steentjes in het pijnappelkliertje, die thans onder het eigendommelijke van den mensch geteld worden (1).

Gelijk het bloot werktuigelijke des gestels den Mensch reeds zoo blijkbaar onderscheidt van het overige bezielde scheepselenheer, dat men, hetzelfde stuksgewijze ontleedende en vergelijkende, als met geweld terug getrokken wordt, van alle hem onteerende, rangschikking in het dierenrijk: alzoo kenmerkt de natuurlijke ontwikkeling van dat gestel en deszelfs verplaatsbaarheid over den ganschen aardbodem den Mensch met zulke, in het oog vallende, bijzonderheden, dat hij ook hier door alleen eenen geheel eigen aanleg, van al wat dier is onderscheiden, aan den dag legt.

Langzame wasdom, lange kindsheid en late huwbaarheid onderscheiden hem, naar evenredigheid van zijne ligchaams grootte en levensduurzaamheid, zoo zeer van al die Dieren, aan wien hij het naast in eenige gelijkheid zou kunnen komen, dat reeds hier in het werk eener hoogere volkomenheid aanschou-

(1) FLUMENB. bl. 36—38.

fchouwelijk wordt (1). De Aap, met wien men hem toch altijd vergelijken wil, komt sterker en meer gevormd, dan het Menschenkind, ter wereld: hij groeit veel fchierlijker en heeft de hulp van zijne moeder niet, dan in de eerfte maanden, noodig (2). Men beklage zich nu vrij, dat men dit dier, vooral wanneer het den grooten *Ourangoutang* geldt, niet genoegzaam onder de oogen heeft, om hetzelve alzins gade te ftaan, dat men het altijd in eenen gevangen, verwenden en gekunftelden ftaat ontmoet, terwijl men de Reizigers nauwelijks kan geloven in de onderscheidene verhalen, welken zij van den zoogenoemden *Boschmensch* hebben gegeven: want het is dit regtmatige beklag, 't welk ons de verplaatsbaarheid van den mensch over den ganschen aardbodem te opmerkelijker doet in het oog vallen.

Hem, wien de zonderlingheid alleen naast den Mensch heeft willen plaatsfen, en wien nu eens zedere kortzichtigheid der Natuurbefchouwers, dan eens eene snoode bestrijding van 's menschen redelijkheid (3), en door-

gaans

(1) BLUMENB. bl. 42.

(2) BUFFON *Nat. Hist.* D. XIV. bl. 20.

(3) Wijsgeerige Brieven, bl. 326. Amst. 1772.

gaands een bloot vooroordeel in dien rang heeft willen staande houden, kunt gij alleen vinden onder de verzengde luchtstreek, want onder dezelve kan hij alleen voorttellen; onder eene andere te leven is hem zelf bezwaarlijk (1). Den mensch ontmoet gij over den ganfchen aardbodem, welken gij zelf onder alle luchtstreken kunt rondreizen, om uwe handelbetrekkingen met hem aan te gaan. Tot 80° Noorderbreedte woont de *Groenlander* en *Esquimo*, onder den evenachtslijn de Neger, tot 55° Zuiderderbreedte de *Vuurlander*. en dezelfde Reizigers verwisfelen met volmaakte gezondheid. indien slechts met genoegzame voorzorg, alle luchtstreken, ja zetten hunne onderzoekingen voort, tot waar dag en nacht beiden voor hun in eenen doorgaanden nevel verdwijnen (2).

De graden der koude laten zich noch niet volkomen bepalen, welken de Bewoner en ook de Reiziger in de nabijheid van de Poolen fomtijds ondervindt. GMELIN zag dezelve op zijne *Fahrenheitfche* fchaal tot 126° onder *Nul*
ge-

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. XIV. bl. 22. ZIMMERMAN *Geogr. gesch. des Mensch.* Th. I. f. 123.

(2) COOK's *Reize* D. VII. bl. 178—210.

geteekend te *Jeniseisk* in *Siberie*; — eene koude, die de vogels dood deed vallen uit de lucht: maar PALLAS zag in *Krasnajarck* de kwik bevroren, na dat zij beneden de 180° was gezonken, welken zijne schaal slechts teekende, terwijl men heeft beproefd, dat de bevrozing der kwik eerst aanvangt met 370° . Daar, waar de berk en eschen niet meer groeit, waar de hemelhooge dennen in kruipend kreupelhout verkeren, waar de natuur dikker vachten aan het rendier, aan de witte vos en witte beer gegeven heeft, om de uiterste koude te verduren, trotseert de mensch met blooten huid het geweld des winters, zonder het hoofd of den hals te dekken in *Groenland*, zonder de jacht te verzuimen in *Canada*, of de borst te verwarmen in *Noorwegen*, schoon het haar op denzelfen bij de boeren onder den arbeid befrist (1).

Naauwkeuriger kent men de graden der hitte, welken het Menschelijke gestel verduurt. ADANSON nam dezelve waar op de Kust van *Senegal* en vond ze in de schaduw tot $108\frac{1}{2}$
op

(1) ZIMMERMAN, *Geograph. Geschichte der Menschen*, Th. 1. f. 34—38. LUDWIG §. 269, 270.

op de *Nahrenheitsche* schaal. Naderhand zag men ze $117\frac{1}{2}$ teekenen, en voorzeker moet de neger in de Binnenlanden van *Afrika* meer den 120° hitte duldén. Verbazend is 's Menschens gestel, het welke zoo wel zulk eene hitte, als zulk eene koude, kan verduren. Geheel eenig is hetzelfde in de gantsche Natuur: want, indien hier aan nog eenige twijfeling overig kon wezen, heeft de geweldigste kunsthitte bewezen, dat de Mensch zelfs eene veel naderé Dwaalster in het Zonnestelsel zou kunnen bewonen, zonder vertéerd te worden door deszelfs gloed. BANKS, SOLANDER, PHIPPS en BLAGDEN slooten zich zelve op in een vertrek, hetwelk door stoken tot 150° was verhit, en zagen door verdere stoking de kwik rijzen tot 211° : slechts één glas kon deze hitte uitstaan, hunne overige *Thermometers* sprongen, maar zij — verduurden dezelve 14 *minuten* lang. BLAGDEN herhaalde die proeve en bragtze eenmaal tot 224° en nog eens tot 260° , wanneer de hitte die van kokend water reeds tot 48° overtrof: hij hield dezelve nog 8 *minuten* uit; doch toen werd hem de ademhaling moeilijk, bewerende ZIMMERMAN, dat eene natuurlijke hitte nog alle-

lezins dragelijker zou kunnen zijn, dan zulk eene kunsthitte. (1)

Niet minder verschilt de zwaarte der lucht, dan hare warmte, in welke echter de Mensch, als bewoner der bergen niet min gezond leeft, dan als doorgraver van de ingewanden der aarde. De *Barometer* leert hier even ontzettende berekeningen maken, als de *Thermometer* te voren. Op de *Cordillieres* bragten CONDAMINE en BOUGUER drie weken door in eene lucht, die nog geen zeventien duizend ponden zwaarte had voor den ligchamelijken omtrek van den mensch, wiens algemeene last, schoon hij denzelven nimmer merkt, op ruim twee en dertig duizend ponden in de vlakke wordt gerekend: terwijl de parelduiker, tot vier honderd voeten dalende in zee, eenen last van driemaal honderd duizend ponden te verduren heeft,

(1) ZIMMERMAN, *Geogr. Geschich. des Mensch.* Th. I. f. 40, 41. Deze en nog andere voorbeelden vindt meê bijeengebragt door BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 241—244. TILLET en MARATIN lieten meer dan één Meisjen, met *Thermometers* in de hand, eenen heeten oven ingaan, in welken appelen en vleesch stonden te braden; en in wiens hitte zij het eenige *minuten* lang duurden.

heeft, en de mijnslaaf in de diepe groeven van *Potosi* zijn leven zonder het genot van 't daglicht slijt. (1)

Gelijk de Natuur zelve, volgens BLUMENBACH, door eene geheel bijzondere tederheid of liever gedweehed van het celachtig weefsel bij den Mensch gezorgd heeft, om de aarde voor hem onder allerlei luchtstreken bewoonbaar te maken, alzoo heeft zij zelve hem ook in staat gesteld, om van allerlei voedsel te leven, door een darmkanaal, volmaakt zoodanig, als het voor een alles-etend schepsel, volgens denzelfden waarnemer, behoort te wezen (2). En hier is het verschil van voedsel niet kleiner, dan dat van luchtstreken, of de gesteldheid der spijsen niet min strijdig, dan die der lucht zelve, welke op het gebergte of in de mijnen, aan het strand of bij moerasfen, in de vlakten of in de boschen wordt ingeademd. Visch alleen voedt den Bewoner van den nieuwen *Russischen Archipel*; gedroogde Sprinkhanen leveren voedsel op in *Lijbie*;

(1) ZIMMERMAN, *Geogr. Gesch. des Mensch.* Th. I. f. 45, 46.

(2) BLUMENB. bl. 39—42 — BUFFON schreef der Menschen leven onder allerlei luchtstreek, verkeerdelijk alleen toe, aan het redegebruik der Menschen. ZIMMERMAN, f. 31.

terwijl de Walvisch spijs en drank tevens is voor den *Groenlander*. Bij het eene Volk schijnt dan ook de Mensch een graan- en kruid-etend; bij het andere een vleesch-etend Schepsel. Bij den woesten *Californier* verslindt zijne onguurheid alles, wat hem slechts voorkomt: bij den beschaafden *Europeër* maakt zijne tafel-weelde toebereidingen, waaraan al de rijken der Nature tevens cijnsbaar zijn. En het is deze zwelgerij zelve, welke hem zoo zeer, als eenige andere bijzonderheid; van het gansche Dierenrijk onderscheidt (1)

Oneindig meer vereerende, dan dit alles, is echter het karakterizeerende kenmerk van den Mensch, 't welk in zijne redelijke natuur en hare onmiddellijke gevolgen is gelegen. Het blijve onverklaarbaar, wat het zij, 't welk in ons denkt en wil; het blijve betwistbaar, of de dieren iets dergelijks gemeen zij met den Mensch, alleen in mindere of meerdere

(1) De Hond alleen betwist den Mensch het uitsluitende van dit voorregt. Ook hij verslindt alles, wat hem voorkomt; ook hij bewoont den aardbol onder allerleije luchtfreken: maar hij ondergaat daar bij verbasteringen, die nimmer in vergelijking kunnen gebragt worden met de verscheidenheden van ons geslacht. ZIMMERMANN. Th. I. f. 48—52. 130, 136.

dere volkomenheid en kracht verschillende, dan of al, wat thans zuivere en werkdadige redenen genoemd en zoo naauwkeurig van verstand en zinnelijkheid wordt onderscheiden (1), volstrekt nergens elders in de zichtbare Scheping, behalven in den Mensch, aanwezig zij: over den Mensch handelende, zoo als hij voorkomt en niet zoo als hij werkelijk is, blijft het voldoende op te merken, dat hij door dit vermogen alom het gebied voert over het gansche Dierenrijk, de Natuur zelve of onderwerpt of dienstbaar maakt aan zijne belangen, en banden van vereeniging strengelt, die de huisgezinnen bijeenhouden, maatschappijên te zamenbrengen, volkeren gemeenzaam maken, en bij den hoogsten trap van verfijning, alle redelijke bewoners der aarde als een eenig groot huisgezin omvangen door betrekkingen, die voor den onbeschaafden Mensch nauwelijks denkbaar zijn.

Men moge alzoo ook den twist hervatten, of het menschelijke geslacht ooit eene grondtaal gehad hebbe, en of dezelve eene onmiddelijk medegedeelde gave van den Schepper, dan wel
het

(1) P. VAN HEMERT, *Beginfel. der Kant. Wijsg.*
D. I. bl. 230. D. IV. bl. 3.

eigen gevonden gebruik der spraakvermogens zij geweest, waarmede de natuur den Mensch heeft uitgerust (1): hij bezit die spraakvermogens, in de geheel eigene gesteldheid van zijne werktuigen des geluids gelegen, en het dadelijke gebruik door hem van dezelve gemaakt, en de uitwerking daarvan op zijnen ganschen aanleg zijn beiden te beslissende voor zijne eenigheid onder al de zichtbare schepselen, om dezelve immer voorbij te zien. Juist die Dieren, die den Mensch het meest in uiterlijke gedaante en inwendig gestel naderen, zijn van allen spraakgebruik het meest vreemd: terwijl dezulken, die iet gelijkvormigs in dit vermogen schijnen te bezitten, het allermeest, voor het overige, van hem verschillen (2).

Noch

(1) Zie de aanmerking van PASTEUR OP STAUNTON in de vertaling van *de Reis van MACARTNEY naar China*. D. VI. bl. 321—330. MUNTINGHE, *Geschiedenis der Menschheid, naar den Bijbel*, bl. 30 en vervolg. WARBURTON, *Goddelijke zending van MOZES*, D. III. bl. 133. aant LUDWIG *Grundr. der naturgesch. der Menschensp.* §. 36. BLUMENB. bl. 49.

(2) LUDWIG. §. 35. Volgens CAMPER zijn alle *Ourangoutangs*, dien hij onderzocht, ongeschikt tot eenig spraakgebruik. — BUFFON meent opgemerkt te hebben, dat de dieren derzelve stem door
in

Noch de kleeding, die bij veele Volkeren zich eeniglijk tot de schort bepaalt, bij sommigen geheel verwaarloosd wordt (1), schoon dezelve bij de meesten een kunstwerk der hoogste beschaving is; — noch de spijsbereiding, die bij eenige Wilden volstrekt geene is, alhoewel zij bij ons als eene vindingrijke kunst der weelde vereerd wordt; — noch al het werktuigkundige, hetwelk den Mensch zoo geheel eigen is, dat FRANKLIN hem deswegens het werktuigmakend dier noemde (2), en waarvan geen Volk hoegenaamd is uitgesloten; hebben wij willen aanvoeren, om 's Menschen eigensoortigheid buiten het gansche Dierenrijk te bewijzen, wijl de tegenspraak niet dan algemeene gronden toelaat (3), en wij dezen in gestalte,

ge-

inademing, de Mensch alleen de zijne door uitademing vormt *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 240, 241. ZIMMERM. f. 121, 122.

(1) Bij de inwoners van *Nieuw Holland*, *Paraguay*, de *Admiraliteits Eilanden* enz.

(2) *A tool-making animal* bij BLUMENB. bl. 48.

(3) Zoo meent men ook dat het lagchen en schreijen den mensch alleen eigen is: maar bij veele dieren kan men de afscheiding van traanvocht niet ontkennen, en bij den Zeebeer en Kameel heeft men het storten daaryan als een blijk van droefheid opgemerkt. Ook het lagchen is door sommigen aan eenige dieren

gestel, verplaatsbaarheid, redelijkheid en spraakvermogen van den mensch duidelijk genoeg meenen gevonden te hebben, om op de eerste vraag, die ons belangrijk tot een voorafgaande onderzoek was voorgekomen, volstrekt ontkennende te antwoorden.

„Maar zijn nu alle menschen wel schepsels van dezelfde soort, zoo dat van den eenen alles kan gelden, het geen van den anderen wordt gezegd?” De grond van deze vraag is de veelvuldige verscheidenheid, welke men in lengte, kleur, gedaante en zeden der Volkeren bespeurt, die den oppervlakkigen beschouwer van den Mensch onder zoo wijdverschillenden vorm in verlegenheid brengt, om haar het zij bevestigend het zij ontkennend te beantwoorden. Wanneer men den kleinen *Esquimo* tegen den grooten *Patagoniër*, den blanken *Europeër* tegen den zwarten *Afrikaan*, de schoonste *Circasferin* tegen de afschuwelijke *Hottentot*, den *Critischen* Wijsgeer met den *Galifornier* wil vergelijken en al de tusschenstanden overzien, die deze uitersten zelve aan elkanderen verbinden, dan moet het antwoord

zeer

toegeschreven. LE CAT zou zelf eenen *Ourangoutang* hebben zien schrijven en lagchen. — BLUMB. bl. 50.

zeer vaardig zijn : „ het Menschdom zij een op zich zelve staand Geslacht, het bestaat toch uit Soorten, die allen hare eigene Stamouders moeten gehad hebben.” Maar tot welk antwoord zou men ons niet kunnen dringen, wanneer men ons, op gelijke wijze, onder onze eigene Landgenooten gelijktijdig den Dwerg en den Reus, den rosharigen Blonden en Hoogbruinen kroeskop, de schoonste der Maagden en 't afschuwelijkste Vrouwsperfoon, den domsten Steenzager en den grootsten Kunstenaar voorstelde, inzonderheid wanneer de meesten dezer verscheidenheden zich in twee personen tevens vereenigd bevonden? — Te regt houdt men het daarom noodig, geenzins de uitersten alleen te vergelijken, maar al de tusschensoorten, naderingen, afwijkingen en schaduwingen in oplettenden oogenschijn te nemen, en bovenal zich door geene bloote zeldzaamheden en uitzonderingen te laten verleiden, wanneer men zich voor eene onbedachte uitspraak in deze zaak wil wachten (1). Daar echter ook hier de grootste Verscheidenheid zich verliest in de volmaaktste Eenheid, wanneer men overal de ineensmeltingen der

naast-

(1) LUDWIG §. 86.

naastgelegene Volkeren gadeslaat, en, zelfs op den versten afstand, onder de meestverschillende luchtstreeken, de nauwste overeenkomsten in zekere opzichten bij de grootste verscheidenheid in andere ontmoet, stuit men ook hier op de algemeene moeilijkheid in de gansche Natuur (1), om het Menschen-geflacht in bepaalde Verscheidenheden te rangschikken, van waar schier zoo veelerleije onderscheidingen bij de Beëffenaars der natuurlijke geschiedenis van den Mensch plaats hebben, als 'er over deze Verscheidenheden zelve geschreven hebben. (2).

De allereerst in het oogvallende Verscheiden-

(1) „ De Natuur klimt langs onbekende trappen op en neder, zij onderscheidt op eene onmerkbare wijze, en gevolgelijk kan zij zich niet schikken naar de verdeelingen, dien wij met onze gebrekkige kundigheden maken, om ons zwak gezicht te hulp te komen, daar zij van de eene Soort tot de andere, en dikwijls zelf van het eene Geslacht tot een ander overgaat door onzichtbare schaduwingen, zoo dat 'er eene menigte middel-soorten en middelvoorwerpen overblijven, welken wij niet weten waar te plaatsen, en die het ontwerp van een algemeen samenstel noodzakelijk in de war helpen. BUFFON *Nat. Hist.* D. I. bl. 6, 7.

(2) Zie dezelve bij LUDWIG §. 304—311.

denheid van twee Menschen is derzelve lengte. Beider verschil kan verbazend groot zijn, wanneer men enkele personen uit gansche Volkeren vergelijkt, en als dan tegen eenen *Brunswijk-Hanoverschen* lijfwacht van acht voeten en zes duimen *Amsterdamsche* maat, den bekenden *Frieschen* Boer meet, die slechts negen - en - twintig duimen van die maat kan halen, schoon zelfs dat verschil nog klein is bij de Verscheidenheid van andere Soorten van scephelen, gelijk bij de Honden, zijnde een eerstgebooren Kind nog grooter bij eenen Reus, dan een *Maltheesch* Hondje bij eenen *Ierschen* of *Albanischen* Hond (1). Maar het verschil van lengte der Volkeren zelve, die den Aardbol bewonen, is, zelf bij de vergelijking der beide uitersten, zeer gering, daar de klokste Volkeren uiterlijk zes voeten halen, en de kleinsten niet veel onder de vier voeten worden bevonden (2). De *Patagoniërs*, die den zuidoostelijken hoek van *Zuid - Amerika* bewonen, worden wel door sommige Reizigers voor nog grooter van gestalte opgegeven, en tot zeven voeten,

ja

(1) BUFFON *Nat. His.* D. XVIII. pl. 211-213.

(2) ZIMMERM. f. 60.

ja zelfs daarboven, gebragt: maar de vergrooting is reeds lang opgemerkt, met welke men thans den spot drijft, even als met de Reuzen van twaalf voeten op het *Paasch-Eiland* door ROGGEVEEN ontmoet, terwijl BEHRENS ze terstond slechts kloek van gestalte noemde (1), en derzelve lengte nu onlangs op vijf voeten en vier duimen van *Parijsche* maat is terug gebragt (2). De *Esquimos* of *Quimos*, die het binnenste van *Madagaskar* bewonen, worden daar tegen op vier voeten lengte gesteld; gelijk ook al de bewoners van den *Noorderpoolcirkel* deze maat weinig te boven gaan (3). Tusschen deze uitersten, die slechts het verschil maken van éénen voet onder of boven de gemiddelde lengte van vijf voeten, welke nagenoeg de gestalte der meeste Menschen be draagt, vindt zulk eene Eenparigheid der Volkeren en bloote Verscheidenheid der Enkelden plaats, dat men ten dezen aanzien zelfs geene schif-

(1) BLUMENB. bl. 219-224. ZIMMERM. f. 61 63. BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 277 en volg.

(2) *Reize van DE LA PEROUZE*. D. 1. bl. 116, 127.

(3) ZIMMERM. f. 65. BLUMENB. bl. 224-226. BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 273 en volg.

fchiftingen des menschelijken geslachts heeft ondernomen (1).

Geheel anders is het met de Kleur gelegen van den Mensch in onderscheidene gewesten der Aarde. Ook hier is wel die zelfde speling der Natuur, die ontelbare Verscheidenheden maakt tusfchen de sneeuwithe blankheid van een *Europeesch* Meisje en de koolzwartheid van eene *Senegambische Æthiopin*, en die met velen dier Verscheidenheden dartelt onder dezelve Landgenooten, terwijl bij veelen het Vrouwelijke geslacht aanmerkelijk verschilt bij het Mannelijke, naar gelang van de mindere of meerdere beschaving der Volkeren: hier echter laten zich de bewoners van verschillende gewesten algemeener onderscheiden en wel in vijf Hoofdsoorten, wat alleen de Kleur van huid betreft. De *witte*, meestal met roode wangen, welke men zelden in de andere Soorten waarneemt, aan de *Europeërs* en naburigste *Asiaten* gemeen, is de eerste. De *geele* of *olijfkleurige*, den *Mongolischen* Volkeren bijzonder eigen, maakt de tweede uit. De *koperkleurige* of *roestkleurige*, niet ongelijk aan de kleur van ka-

(1) LUDWIG § 108. ZIMMERM. I. 71.

kaneel of run, welke de kleur is der meeste *Amerikaanfche* Volkeren, bepaalt der derde. De vierde wordde *taankleurige* genoemd, en toegeschreven aan de *Maleifchen* ftam en *Zuidzee-Eilanders*, zijnde dezelve eene tufchenkleur van nieuw *Mahognij* hout en kruidnagels of kaffanjes. De vijfde is de *zwarte* of *roetkleur*, bij sommiget *Æthiopiërs* pikzwart, maar den *Æthiopiërs* niet alleen eigen, en, even als al de andere kleuren door eene menigte van kennelijke fchaduwingen nog duidelijk genoeg te onderscheiden (1).

Veel fijnere onderscheiding vorderen de Verfcheidenheden in de menfchelijke Gedaante, vooral van het Aangezicht, het welk de wijze Schepper der natuur zoo beftendiglijk doet ver-

(1) BLUMENB. bl. 106, 107, LUDWIG §. 94. De *Leucopathia*, de kleur der witte negers; ook *Blaffards* genoemd, wordt hier in geene aanmerking genomen, wijl dezelve eigenlijk aan eene ziekelijke gefteidheid wordt toegeschreven. — BLUMENB. bl. 236 242. Even min hebben wij hier van den gevlekten huid willen gewagen, wijl ook deze of aan bloote fpelingen der Natuur of aan ongeregeldheden in de werkingen van den huid zelve zijn toetefchrijven. Zie voorts hierover BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 303 en volg. en de wederlegging van deszelfs gevoelen bij BLUMENBACH. bl. 133.

verschillen, dat het gansche Menschdom geacht kan worden uit zoo veele geheel eigene omtrekken te bestaan, als 'er schier Enkelden in hetzelfde geteld worden. Hoogstzeldzaam is hier eene volkomene gelijkheid bij de sterkste zweeming naar elkanderen. Allerleije afwijkingen en naderingen, zoo wel onder Landgenooten en Bloedverwanten, als onder verschillende Gewestbewooners, schijnenzelfs hieropzettelijk alle bepaalde schifting te hebben willen verijdelen. Van hier dan ook het willekeurige en onvoldoende tevens, 't welk 'er in alle bepaalde Soortschiftingen voor bijzondere Volkeren moet plaats hebben, welken wij echter willen opgeven.

Het haar verschilt zeer veel in kleur en lengte en gestalte. Het is blond en verbleekt tot in het geele en witte, of verhoogt zich tot het roode of bruine: of het is zwart en schaduwt zich van het kastanjebruine tot het pikzwarte. Het is lang en golvende of sluik; of kort en daar bij gekruld of wel gekroest. Op het gevoel is het hard en wreed, of zacht en fijn, waarbij het den schedel nog dun of dik bedekt. Lang en sluik is het meestal in *Nieuw-Zeeland*, *Nieuw-Holland*, *Amerika* en bij de meeste *Europeere*, kort en kroes bij de *Negers*, *Italianen*, *Spanjaarden* en an-
de-

deren, doorgaans hard en wreed bij hun die zwart haar hebben, als de *Calmukken* en *Mongelen*, zacht en fijn bij de blonden (1). Naar deze verdeeling laten zich echter geene Volkeren volkomen onderscheiden, daar men *Æthiopische* stammen met lang nederhangend, en koperkleurige Volkeren met kort negerhaar heeft ontmoet (2). Ook is het wanbegrip wegens baardelooze Volkeren reeds even zeer verworpen (3), als dat der uitzondering van andere Volkeren op de maandelijksche regelen der Vrouwen (4).

De regenboog van het menschelijke oog, die in hemelsblauw, in donkerbruin en in zwartachtig bruin kan worden onderscheiden, en doorgaans met het blonde, bruine of zwarte haar in overeenstemming wordt bevonden, bepaalt zich mede geenzins in diervoege tot bijzondere Volkeren, dat onder de meesten derzelve niet al de onderscheidingen der opgenoemde kleuren zouden aangetroffen worden, schoon

(1) LUDWIG § 117-120.

(2) BLUMENB. bl. 145, 146.

(3) LUDWIG §. 123. BLUMENB. bl. 265.

(4) BLUMENB. bl. 45 en 267. VIREY *Hist. Nat. du genre Hum.* T. 1. p. 336.

schoon echter de eene meer nationaal , dan de andere , te achten is (1).

Den ganschen omtrek van het menschelijke gelaat schift men in vijf Soorten. Onder dezelve brengt men de ontelbare Verscheidenheden , die , zoo zeker als zij de Enkelde menschen in het zelfde volk , geslacht en huisgezin naauwkeurig onderscheiden , even duidelijk in het oog vallen als algemeene kenmerken der Volkeren , bij wien men echter wederom op den verafgelegensten afstand somtijds de grootste gelijkheid van personen niet slechts , maar zelfs van nationale gelaatstrekken , vindt. Het eironde gelaat , met een platachtig voorhoofd , een dunnen , weinig geboogen neus , nergens uitpuilende wangen , kleine mond , met een weinig vooruitstekende lippen , en eene ronde volle kin wordt gehouden voor de Middensoort. De eene Afwijking van deze , naar onze begrippen van evenredigheid gehouden voor den schoonsten omtrek , is het breede en platte aangezicht , met wijd van een staande en zich weinig openende oogen , ingedrukten neus , bijna bolronde en uitpuilende wangen , en een weinig vooruitstekende kin ,

(1) BLUMENB., bl. 149-151.

kin, deze is den *Mogolischen* volkeren meest gemeen. De andere Afwijking heeft het aangezicht wel breed, maar niet plat noch ingedrukt, zelfs sterk vooruitkomende van ter zijde gezien, doch met een kort voorhoofd en gezonkené oogen; zoo als men hetzelfde bij de meeste *Amerikanen* aantreft. De twee Uitersten eindelijk, in welken deze Afwijkingen lopen, zijn het smalle, beneden uitstekend, aangezicht, met een bultig gewelddvoorhoofd, meer uitpuilende oogen, eenen dikken, in de bolle wangen schier wegvloeienden neus, gezwollene lippen, vooruitstekenden kakenbeenderen en opgetrokkene kin, welk alles den *Æthiopiër* bijzonder eigen is; en het min smalle aangezicht, benedenwaards wel min of meer vooruitstekenden, doch met duidelijker uitkomende deelen, inzonderheid met een vollen, breed-uitloopende en zwaar gebolden neus, doorgaans aan den *Maleitschen* stam eigen (1)., maar, even als de overige Soorten, zoo weinig volstrekt en eenig eigen aan dien stam, dat de opgave alleen dezer Hoofdsoorten ons terstond veele bekende gelaatstrekken uit ons eigen land moet hebben te binnen gebragt, bij
wier

(1) BLUMENB. bl. 151-157.

wier beschouwing men juist daarom gewoon is zoo oplettend te verkeerē, wanneer men slechts eenige oefening der gelaatskennis heeft, tot welke LAVATER de laatste handleiding heeft gegeven (1).

Maar is men met dezelve eenigzins bekend, dan weet men tevens, dat het stelsel der beenderen eene volstrekte, grondslag is van alle Gelaatskunde (2), wijl de vorm der bekenneelen de schier onwrikbare grondlijn van het gelaat zelve is, op welks spieren alleen de ziel die werking doet, welke aan den schranderen opmerker hare tegenwoordige of wel doorgaande gesteldheid ontdekt. En hier voorzeker schijnt het onderzoek, bij het eerste overzicht der verzamelde bijzonderheden,

(1) Zie het geen LAVATER zegt over *Nationale Phijognomiën*. D. II. bl. 96, 97. Men is arm aan *Nationale Phijognomiën* zegt OCKERSE, *Charakterkunde*. D. III. bl. 95-99. „ Daarvan echter is die gedurige wemeling en gestadige variatie van oneindig kleine en verschillend gecombineerde proportiën de natuurlijke oorzaak.” welke W. DE VES zoo wel heeft doen opmerken, *Verhand. voor het Stolp. leg. over de geëardheid der volkeren*. bl. 137. aant.

(2) LAVATER. D. II. bl. 101, 102. BLUMENT. bl. 170, 171.

den, al zeer ver te zijn gegaan. Hoe verbaast en verheugt men zich niet over den schat, dien BLUMENBACH hiertoe mogt verzamelen, wanneer men twee-en-tachtig bekkeneelen door hem in zijn kabinet vindt opgeteld (1): en — hoe billijkt men echter, wanneer men deze groote lijst van naderbij beschouwt, de juiste aanmerking, dat drie of vier koppen niet genoeg zijn, om gansche Natiën te beoordeelen, daar toch blijkbaar bij dezelfde Natiën de grootste verscheidenheden en bij de verschillendste Natiën de naauwste naderingen van bijzondere personen plaats hebben (2). Ondanks deze ontelbare schaduwingen in den vorm der bekkeneelen, en deze veelvuldige verscheidenheden onder dezelfde Landgenooten of naderingen van de wijdst afgelegene Aardbewoners, heeft men het echter gewaagd, ook dien vorm in bijzondere Soorten te onderscheiden, en is men in zekeren zin geslaagd, om dezelve met eeni-

(1) BLUMENBACH. *Lijst van het kabinet diens Schrijvers.*

(2) W. DE VOS ter aangehaalde plaats. — Zoo had FEENOU, op de *Vrienden Eilanden* te huis behoorende, meer van de *Europische* trekken, dan COOK immer iemand op dezelve had gezien. *Cook Reize*. D. IX. bl. 98.

eenige doorgaande bestendigheid aan bijzondere Volkeren toeteschrijven. De middelen, ter hand genomen, om de onderlinge verscheidenheid der bekkeneelen wel waartenemen, zijn zelve echter onderscheiden.

CAMPER, die de eerste man genoemd mag worden in dit vak, vond eenen gelaatslijn uit, dien hij van het meest vooruitstekend gedeelte des voorhoofds boven den neus trok tot den uitersten rand der tandkasfen van de bovenkaak, alwaar dezelve eene andere lijn sneed, die door den gehoorweg en den bodem van den neus liep, zijnde de hoek, die beide deze lijnen in het punt hunner vereeniging maken, in zijn oog, de juiste maat van het verschil der bekkeneelen der Dieren zoo wel, als der verschillende Volkeren van den Aardbodem. Bij den Aap werd deze hoek nooit grooter bevonden, dan van 42° tot 58° ; bij den *Neger* en *Calmuk* hield dezelve reeds 70° ; bij den *Europeër* 80° ; terwijl hij in de *Grieksche Ideaalen* van 90° tot 100° hield (1). LAVATER begreep echter weldra, dat men de hoofdschedels moest beschouwen in allerlei houding en zich niet eeniglijk be-

pa-

(1) LUDWIG §. 168. BLUBENS. bl. 173 175.

palen tot deze rigting (1): schoon hij zelf voor zijne schaduwbeelden eene bijzondere maat opgaf, bestaande uit twee evenwijdige lijnen, waarvan de eene loodregt nedervalt ter plaatse, waar het hoofdhaar of de kruin begint, en de ander wordt getrokken over den uitersten top van den neus (2).

DAUBENTON wilde eeniglijk gelet hebben op de plaatsing van het zoogenaamde grootte gat des achterhoofds, (*foramen magnum*) het welk in zijne oogen de Menschen het kenmerklijkst onderscheidde van de Dieren (3). BLUMENBACH vond eindelijk, om de *Notionale* kenteekenen der bekkeneelen te bepalen, eenen kruinsregel uit, dien hij bekwam, door onderscheidene bekkeneelen, met de onderkaken 'er bij en met de wangbeenderen *horizontaal* naar boven gerigt, naast elkanderen te leggen, en ze alzoo van achteren over den kruin te beschouwen, waardoor de breedheid of smalheid, langwerpigheid of rondheid van het geheel zoo wel, als het uitpuilende of weggezonkene der bijzondere deelen,

(1) LAVATER D. II. bl. 113, 114, 115.

(2) LAVATER D, II. bl. 190-197.

(3) LUDWIG §. 168.

len, waar over de gelaatslijn van CAMPER niet gaat, in het oog vallen, met den hoek tevens, die volgens dien lijn van ter zijde wordt gemaakt (1).

Volgens deze laatste wijze van vergelijken zijn de verscheidenheden ten dezen aanzien door hem gebragt tot de volgende vijf Soorten. Het bijna bolrondebekkeneel met een vrij vlak voorhoofd, smalle wangbeenderen, zonder eenige uitpuiling, en van het uitsteeksel des voorhoofds boven den neus tot over de cirkelronde en schier regsstandige tandkassen een weinig nederwaards aflopende, maakt zijne Middensoort uit, en is de grondslag der *Georgische* schoonheid. — Het meer vierkante hoofd, met uitwaards stekende wangbeenderen, die overigens met de weinig opwippende neusbeentjens schier in het zelfde *horizontale* vlak liggen, met smalle neusgaten, slechts weinig uitgeholde kaakbeens-groeve, vooruitstekende kin, en voorwaards stomp staande doch boogswijze lopende tandkassen, is het eene Uiterste, 't welk zich van de gestelde Middensoort verwijdert, en wordt de *Mongolische* geheeten. Het andere heeft eenen smal-

len

(1) BLUMENE, bl. 176, 177.

len terzijde ingedrukten kruin, een bultig gewelfd voorhoofd, voorwaards uitpuilende wangbeenderen, breede neusgaten, de kaakbeensgroeve achter de benedenste gaten der oogholten diep gevoord, vooruitstekende kinnebakken, langwerpige tandkasfen, eene groote en sterke onderkaak, gelijk meestal het gansche bekkeneel dik en zwaar is, welk alles den *Æthiopiër* meer eigen is.

Tusfchen de bepaalde Middenfoort en de twee opgegevene Uiterften, liggen bij hem nog twee Tufsenfoorten, waarvan de eene wel breede maar meer boogsgewijze wangbeenderen heeft dan de *Mongolifche*. Bij deze foort zijn de oogholten meestal diep, doch het voorhoofd en de kruin doorgaans door kunst gevormd, terwijl het bekkeneel vrij ligt is, welke Verscheidenheid de *Amerikaanfche* mag heeten. Tusfchen de *Georgifche* en *Æthiopifche* fchijnt eindelijk de *Maleitfche* in te vallen, met een vrij smal bekkeneel, een weinig bol voorhoofd, niet uitpuilende wangbeenderen, een weinig vooruitstekende bovenkaak, terwijl de opperhoofdsbeenderen ter zijde uitpuilen (1).

Ten

(1) BLUMENBACH, bl. 178-182.

Ten aanzien der overige deelen van het menschelijke gestel heeft de opmerkzaamheid wel een aantal van verscheidenheden gevonden , maar ze geenzins of uiteenlopend of standvastig of beslissend genoeg bevonden , om ze in Soorten te rangschikken of ze nationaal te verklaren. Alzoo heeft men in zommige bekkeneelen de snijtanden van boven stomp en kiesvormig in plaats van scherp en beitelachtig bemerkt , en daarbij aan eene onderscheiding van rauw vleesch etende Volkeren gedacht (1) ; alzoo heeft men in den stand en rigting der ooren eenige verscheidenheid bespeurt , en de *Indianen* een weinig hooger geplaatste , de meeste wilden Volkeren een weinig vrijer van het hoofd staande ooren toegeschreven , welke laatsten echter , even als zoo veele andere kunstbewerkingen aan de oorlellen toegebracht , de hand der Opvoeding meer , dan die der Natuur kenmerken (2). Dus schijnt men ook alleen aan de Gewoonte , en niet aan de Natuur , de zeer lange en slap hangende borsten der vrouwen bij eenige wilde volkeren te moeten toeschrijven , bij wien de moeder haren zuigeling

zoogt ,

(1) BLUMENB. bl. 194-199.

(2) BLUMENB. bl. 201-203.

zoogt, zonder denzelfen van haren rug te nemen: terwijl de zucht om te behagen elders den omtrek der borsten schier willekeurig weet te vergrooten of te verkleinen (1.) De laatste kunstgreep neemt ook de voeten in beheer bij de *Chineezen*, terwijl houding, gewoonte en onmatige arbeid blijkbaren invloed hebben op de rigting en dikte der beenen (2), die echter bij de *Indianen* langer, bij de *Mongolen* korter worden waargenomen. Kleine handen en voeten worden bij de *Indianen*, *Chineezen*, *Kantschatdalen*, *Esquimos*, *Peruanen*, *Nieuw-Hollanders* en *Hottentotten* opgemerkt, maar tevens of aan kunstbewerking of aan gebrekkig voedsel toegeschreven (3). De zwarte eindelijk zijn zoo wel voor het mannelijke als vrouwelijke geslacht meermalen met eene voorkeur verwaardigd, welke de ontucht alleen kent, doch

(1) BLUMENB. bl. 203-207.

(2) Zoo bevindt men de menschen van *Van Diemensland* schier allen met dunne kromme beenen en dikke knieën, dien men aan het op de hurken zitten in hunne Kanos en aan het gering gebruik hunner beenen toeschrijft. — *Aant. van FORSTER op COOKS Reize. D. II. bl. 294.*

(3) BLUMENB. bl. 201 215.

doch de eerbaarheid zelfs niet opmerkzaam wil gemaakt hebben (1).

Gemakkelijker is het echter gevallen, de verscheidenheden van bijzondere deelen of in bijzondere opzichten aan te geven, die bij de Enkelden van het menschelijk geslacht plaats hebben, of meer eigen aan bijzondere Volkeren zijn, dan nu al die Verscheidenheden te zamen te nemen en daarna het menschelijk Geslacht zelve in bepaalde Soorten te onderscheiden, wijl die verscheidenheden zich op zoo veelvuldige wijzen vereenigen of afzonderen bij de Volkeren zoo wel, als bij de Enkelden, dat in ons oog door niets duidelijker de éénheid van het menschelijke Geslacht wordt aangetoond, dan door de veelvuldige en telkens verworpene voorstellen, om het zelve in doorgaande verdeelingen te brengen. LINNÆUS volgde de verdeeling der Wereldkaart van zijnen tijd, op welke men het thans bekend geworden vijfde gewest niet vond. GOLDSMITH onderscheidde zes verscheidenheden, onder welke hij de Poolbewoners, de *Tartaren*, de *Australiërs*, de *Negers*, de *Amerikanen* en *Europeërs* bragt.

(1) BLUMENB. bl. 207-210.

ERXLEBEN hield het zelfde getal, maar noemde de *Laplanders*, *Tartaren*, *Asiaten*, *Europeërs*, *Afrikaners* en *Amerikanen*. De jonge HUNTER lettede enkel op de Kleuren der huid, en bragt alle Volkeren onder zeven Kleuren te huis, dien hij zwart, zwartachtig, koperkleurig, rood, geel, geelachtig en wit noemde (1). KANT nam deze Kleurverdeeling over, maar bepaalde zich tot wit, zwart, geel en koperkleurig. MEINERS neemt de Schoonheid ten regel en verdeeld het gansche Menschdom in schoon en leelijk; de schoonen zijn bij hem blank, de anderen donker van kleur, en onder de eerste Soort telt hij dan de *Celtische*, *Sormaatsche* en *Oostersche* Volkeren, onder de laatste het overige Menschdom. KLUGEL onderscheidt vier Stammen en let alzoo op de bloote Afkomst der Volkeren LEIBNITY, METZGER,

BUF-

(1) 1. De *Afrikanen* onder de *Linie*, die van *Guinea* en *Batavia*. 2. De noordelijke *Afrikaansche* *Mooren* en *Hottentotten*. 3. De *Indianen*. 4. De *Amerikanen*. 5. De *Tartaren*, *Persen*, *Arabiërs*, *Afrikanen* aan de *Middellandsche Zee*, en *Chineezen*; 6. De *Zuidelijke* *Europeërs*, *Siciliërs*, *Abijsiniërs*, *Spanjaarden*, *Turken*, *Samojeden* en *Laplanders*. 7. De overige *Europeërs*, *Zweden*, *Deenen*, *Engelschen*, *Duitschers*, *Poolen*, *Karbardinskens*, *Georgiërs* en *Mingrëliërs*.

BUFFON, ZIMMERMAN, DE LA CROIX en anderen hebben alles zoo veele verschillende verdeelingen, die echter meer of min met de opgenoemde overeenkomen (1) BLUMENCACH, ook hier aan zijne wijze van voorstelling getrouw, heeft de Schoonheid naar de *Europeesche* bevatting ten grondslag gelegd zijner verdeeling in twee Uitersten, ééne Middenfoort en twee Tuschensoorten tuschen deze en de Uiterste zelve. Zijne Middenfoort is de *Caucasische* met blanke kleur, roode wangen, donkerbruin of blond haar, bolrond hoofd, eirond gelaat, platachtig voorhoofd, dunnen, ligtgeboogen neus, kleinen mond, loodregte snijtanden, uitkomende lippen en ronde kin. De *Europeërs*, (*Laplanders* en *Turken* uitgezonderd), de westelijke *Asiaten* tot aan de Rivierende *Obien* de *Ganges* en tot de *Caspische* Zee, benevens de inwoners van het noordelijkste *Afrika* worden door hem tot dezen Stam-vorm, van het menschelijke Geslacht, gelijk hij dien noemt, te huis gebragt. Daar tegen staat aan de eene zijde bij hem over de

Mon.

(1) LUDWIG §. 303-307. 309-311. VIREY
Hist. Nat. du genr. Hum. T. 1. pag. 151. suiv.
 BLUMENB. bl. 253-258.

Mongolische, met geele kleur, zwart, stroef, regt neêrhangend en ijl haar, vierkantig hoofd, breed, plat, ingedrukt aangezicht, wijd en vlak van een staande en kleine oogen, terzijde uitpuilende wangen en vooruitstekende kin, tot welke bij hem de overige *Afiaten*, (behalven de *Maleijers*) de *Finlanders*, *Laplanders* en noordelijkste *Europeërs*, als mede de noordelijkste *Amerikanen* behooren. — Aan de andere zijde maakt de *Æthiopische* het Uiterste uit, meer of min zwart van kleur, met zwart gekroesd haar, een smal ter zijden ingedrukt hoofd, bultig voorhoofd, voorwaards uitstekende wangbeenderen, uitpuilende oogen, dikken, met de wangen ineenvloeienden neus, vooruitstekende tanden, dikgezwollene lippen, opgetrokkene kin en veelal gekromde beenen, tot welke Soort al de *Afrikanen*, behalven de *Noordelijke* alleen, behooren. — De *Amerikaansche* Verscheidenheid, tusschende *Mongolische* en *Caucasische*, onderscheidt zich door de koperkleurige huid, zwart, stroef, regtneêrhangend en ijl haar, een kort voorhoofd, meer ingevallene oogen, wel platgedrukten maar toch uitkomenden, neus, en over het geheel door een wel plat en breed aangezicht, maar, van ter zijde gezien,

met

met sterk uitkomende deelen. Al de *Amerikanen*, behalven de *Esquimos*, worden tot dezelve gebragt. — De *Maleitsche* Vertcheidenheid eindelijk, met taankleurige huid, zwart, zacht, gekruld, dik haar, een tamelijk smal hoofd, eenen breed uitstaanden en zwaar geknopen neus, een weinig vooruitstekende bovenkaak en, van ter zijde bezien, alzins wel genoeg uitkomende, bevat bij hem de *Zuidzee-Eilanders*, de bewooners van de *Marianen*, *Philippinen*, *Molukken* en *Sundrische* Eilanden, als mede die van het Schier-Eiland *Madagaskar* (1).

LINNÆUS heeft bij zijne verdeelingen tevens acht geslagen op de Zeden der Menschen. Maar wie gevoelt het gewaagde zijner onderscheiding niet, wanneer hij met een enkeld woord zegt: „de *Europeër* wordt door Inzettingen, de *Asiaat* door Gevoelens, de *Afrikaan* door Willekeur, de *Amerikaan* door Gewoonten geregeerd (2)?” — Een *Critisch* Wijsgeer heeft onlangs de Menschen onderscheiden in vijf

Soor-

(1) BLUMENB. bl. 244-253 en 259-274.

(2) Zie over dergelijke karakter-bepalingen de aanmerkingen van W. DE VOS, *over de geaardheid der Volkeren*. bl. 143 en volg.

Soorten van Zedelijkheid. Zijne Hoofdsoort is die der *Redelijkheid*, die zich waarheid en regt ten doel stelt. Hare wederzijdsche Uitersten zijn de *Zinnelijkheid*, die door lusten onlust wordt beheerscht, en de *Kloekzinnigheid*, die alleen op belangen let. Tusschen deze Uitersten heeft hij ook twee Tusschensoorten weten te vinden in de *Vernuftelingen* of luiden van verfijnden smaak aan den eenen, en in *Meetkunstigen* of bloote minnaars der afgetrokkene waarheid aan den anderen kant (1).

Maar hier voorzeker roept Gij, waarde Lezer, mij terug van breeder opgave der willekeurige verdeelingen, welke, even als die der *Temperamenten*, nimmer zoo volstrekt alleen staan of aanwezig zijn, maar in zoo ontelbare Verscheidenheden der Enkelden van elkanderen, ja van zich zelve op onderscheidene tijden, uitloopen, dat het *zoo veele hoofden, zoo veele zinnen* in het eene en andere nog veel te zwak is, om het duizendvormige van eenen ieder onzer in slechts onderscheiden stand en toestand, naar gelang van zede-
lijke

(1) L. G. BEKENN *disfert. ad. legat. Stolp. de diversâ nationum indole &c.* pag. 179, 180.

lijke verbetering of verbastering aan den eenen, en van gezondheid en welvaart of ziekte en wederspoed aan den anderen kant, uit te drukken.

Herzien wij dan met een enkel opslag van het oog het ineenvloeiende, afwisselende; en onstandvastige van al de Verscheidenheden onzes Geslachts, en laten wij daarbij op het willekeurige, onvoldoende en niet min veelvuldige der schiftingen en scheidingen, welken de Geleerden, enkel ten hunnen eigen behoeve, gemaakt hebben, dan is dit overzicht alleen aanleidinglijk genoeg, om ons alhier de volkomenste Eénheid in de grootste Verscheidenheid te doen vinden, dat is om de vraag „of alle Menschen wel Schepselen zijn van ééne Soort?” volkomen bevestigende te doen beantwoorden.

De tegenspraak van zommigen, die door het zelfde overzicht der veelvuldige Verscheidenheden des menschelijken Geslachts tot een ontkennend antwoord geleid worden; hoofdzakelijk, om dat hun oog meer let op de Uitersten en daarbij alle schaduwingen en naderingen der Tusschensoorten voorbij ziet, vordert nogthans, dat wij ook andere gronden ter bevestiging van dit gevoelen zoeken.

De leer onzer Heilige boeken levert ons de-

dezelven wel op , daar zij het gansche menschelijke Geslacht uit éénen bloede, van een éénig Menschen-paar afkomstig noemt : maar wie zou het wagen een Natuurkundig onderzoek door Hemelgezag te besliffchen in eenen tijd , wiens meestgevorderde verlichting doorgaans in het stoutste ongeloof gesteld wordt , en waarin het beroep op zulk gezag voor een bewijs van onvermogen kon geacht worden (1) ? Eén gezag nogthans bezit de Heilige Schrift , het welk door den kunsten zelven aan haar niet kan betwist worden , dat name-lijk der hooge Oudheid harer geschiedkundige berigten , bij welke geene anderen halen , dan tot op eenen afstand van verscheidene eeuwen : en alzoo is ten minsten het gevoelen der Eénheid van ons Geslacht dat tevens der hoogste oudheid (2).

Uit die zelfde bron wordt de eerste geschiedenis geput der verspreiding van het Menschdom over de geheele Aarde , terwijl de eerst volgende Geschiedschrijvers der *Grieken* vol zijn van de verhalen der lotgevallen en stich-

(1) FORSTER, *Bemerkungen auf seinen Reize um die Welt.* f. 226, 227.

(2) LUDWIG §. 327.

stichtingen van *Ægyptische* en *Phœnicische* Volkplantingen, en na hun alle Geschiedenissen der Volkeren aanvangen met oorkonden van afstammingen en verhuizingen, tot dat de latere Geschiedenissen zelve veelvuldige getuigenissen leveren van gansche verwandelingen der Volkeren, verbasteringen van Geslachten en onophoudelijke vermengingen van vreemde Natiën. Dit beloop der gansche Geschiedenis, hoe zeer haar aanvang overal in de duisterheid van het fabelachtige verdwijnt, stemt volkomen overeen met het noodzakelijk gevolg uit het gevoelen wegens de éénheid van afkomst, dat 'er alzoo, namelijk, eene geduurige verbreiding des Menschdoms over de Aarde moet hebben plaats gehad. Maar zou die verbreiding, nu zoo vreedzaam geschied in de vroegste tijdperken, wel ooit eene guldene eeuw van vrede der Volkeren hebben toegelaten, indien zich verscheidene Grondstammen, bij de onderstelling van meerdere Menschensoorten, en gelijk hadden moeten uitbreiden?

De gelijkheid van het inwendige gestel der Menschen, hoe zeer, zelfs in de Uitersten, van gestalte en gedaante verschillende, — eene gelijkheid, welke de nauwkeurigste Ontleedkundigen bevonden hebben, en die den grond gelegd

legd heeft tot de algemeenste *Physiologie* voor het gansche menschelijke Geslacht, is een derde en nog al duchtiger grond voor de genen, die met eigene oogen willen zien, dat de Mensch overal Eén is (1).

De gelijkheid tevens van aanleg in alle Menschen tot redelijkheid en zedelijkheid, derzelve algemeene vatbaarheid voor beschaving, derzelve eenparigheid in zekere bevattingen wegens een Opperwezen en wegens eenige uitzichten na den dood, — hoe oneindig veele graden op deze schaal van vergelijking ook gevonden mogen worden, — zijn wel min in het oog vallende, maar geenszins min beslissende gronden voor volstrekte Eénheid bij de hoogste Verscheidenheid in ons Geslacht, welke gronden zelve ook dan niet weinig uitkomen, wanneer men op de enkele uitmuntende Menschen

(1) LUDWIG § 331. „ Tot huid, haar en hoofdschedel bepaalt zich alle onderscheiden karakter der Volkeren dermate, en zoo geheel volstrekt, — zegt W. DE VOS, — dat de schranderste Ontleedkundige in een Lijk, aan het welk de huid ganschelijk afgestroopt was en het hoofd met een kleed bedekt werd, niets hoegenaamd zou kunnen ontdekken, waaruit hij wegens den landaard des Overleedenen zelfs het allergeeringste in staat zou zijn te gissen. *Over de geaardheid der Volkeren.* bl. 136.

schen bij de ruwste Volkeren let en dezelve met den laagsten rang der beschaving en verlichting bij de versijndste Natiën vergeelijkt (1).

Het meest klemmende en voldingende bewijs voor de éénheid van het menschelijke Geslacht wordt echter in de Vermengbaarheid van hetzelfde gesteld, zoo dat zich de Uitersten zelve door de voortteeling laten vereenigen, en slechts nieuwe Verscheidenheden voortbrengen, tusschen welke nieuwe Vermengingen kunnen plaats hebben, die alzoo met luide stemmen spreken voor de Eénheid van het gansche, schoon nog voor vele Verscheidenheden vatbare, Geslacht (2).

Ner-

(1) LUDWIG. §. 333.

(2) LUDWIG, §. 334. Men levert zelfs de volgende Tafel van de Vermengingen der Verscheidenheden van het menschelijke Geslacht, wier namen meestal *Spaansch* of *Portugeesch* zijn, als zijnde de bedoelde Verscheidenheden het eerst door deze Volkeren gerangschikt.

EERSTE VERMENGING.

Europeërs met $\left\{ \begin{array}{l} \textit{\text{Æthiopiërs}} \\ \textit{Indianen} \\ \textit{Amerikanen} \end{array} \right\}$ geven $\left\{ \begin{array}{l} \textit{Mulatten,} \\ \textit{Mestisen,} \\ \textit{Mestinden, Meti-} \\ \textit{fen of Mamelukken} \end{array} \right.$

Æthiopiërs met *Amerikanen* geven *Zambo's*, ook *Lobo's* en *Mulattengenoemd*. Deze alle nemen eene middensoortaan van

I. DEEL,

E

gelaat

Nergens toch duldt de Natuur eene voortgaande verbastering der Soorten, welke zij ken-

laat en kleur: de *Mulatten*, meest alle met zwart gekroest, de overige met nederhangend haar.

TWEEDE VERMENGING.

Mulatten } onderling met elkander geven { *Casquo's.*
Zambo's } *Cholo's*

Europeërs met { *Mulatten* } geven { *Terceronen* of *Morisco's*
 { *Mestisen* } *Castisen.*
 { *Mestinden* } *Quatralvos.*

Æthiopiërs met *Mulatten* geven *Griffo's* of *Cabro's.*

Amerikanen met { *Mestinden* } geven { *Tresalvo's.*
 { *Zambo's* } *Zambaigo's.*

Bij deze Verscheidenheid is slechts één derde tegen twee derden van het oorspronkelijke vermengd.

DERDE VERMENGING.

Europeërs met { *Terceronen* } geven { *Quarteronen* of *Alvino's*
 { *Castisen* } *Postisen.*
 { *Quatralvo's* } *Octavonen.*

Terceronen met *Mulatten* } *Saltatras.*
 { *Mestisen* met *Quarteronen* } geven { *Coijoten.*
 { *Griffo's* met *Zambo's* } *Givero's.*
 { *Mulatten* met *Zambaigo's* } *Cambujo's.*

In de eerstgenoemde Vermenging is de verbastering slechts voor een vijfde gedeelte; bij al de overigen is de verscheidenheid minder te bepalen.

VIERDE VERMENGING.

Europeërs met { *Quarteronen* } geven { *Quinteronen.*
 { *Octavonen* } *Puchuetas.*
 { *Coijoten* } *Harnizo's.*

Mulatten met { *Cambujo's* } geven { *Albarasfado's.*
 { *Albarasfodo's* } *Barzino's.*

kennelijk onderscheiden heeft. De eerste Vermengingen derzelve onder de Dieren brengen over het algemeen Gedrochten voort, tot onvruchtbaarheid gedoemd, die de eigenzinnigheid der menschen mag vermenigvuldigen, door zulke vermengingen te bevorderen of liever te dwingen; maar die in derzelve eigene bastaardsoort onvruchtbaar blijven, en alzoo, zonder nieuwe verkrachtingen der natuur door menschelijken moedwil, ook uitsterven (1).

Na

In deze laatste Vermenging heeft het onvermengde of minst vermengde reeds zoo zeer de overhand, dat er naauwelijks eenige verbastering meer bemerkt kan worden. — BLUMENBACH bl. 124—130. VIREY *Hist. Nat. du genre. Hum.* T. 1.

(1) DE BUFFON behandelt in het eene gedeelte van zijn werk dit gevoelen als een vooroordeel: (*Nat. Hist.* D. xv. bl. 14. volg.) maar in het andere als eenen grondregel der Natuur, en dringt zoo sterk als iemand dit bewijs aan voor de volstreckte eenheid van ons geslacht. (*Nat. Hist.* D. iv. bl. 186—191.) De verscheidenheden in het geslacht der Honden zijn zeer veel grooter, dan in dat der Menschen, zoo dat hun niets gemeens overig zij, dan alleen hun inwendig maaksel en hetzelfde vermogen van onderlinge voortteeling, welk laatste het alleen blijkbaar maakt, — volgens denzelfden BUFFON, — dat zij allen niet dan eene en dezelfde soort uitmaken. (*Nat. Hist.* D. v. bl. 113.) „Zonder vooroordeel,

Na het aanvoeren van al deze gronden, voor de volstrekte Eénheid van het menschelijke geslacht, ondanks deszelfs veelvuldige, maar meest in een loopende, Verscheidenheden, zou nu de laatste vraag: „van waar echter die veelvuldige Verscheidenheden, wier uitersten nogtans zoo aanmerkelijk verschillen?” of wel geheel onbeantwoord kunnen blijven, of slechts met een bloot beroep op de spelingen der Natuur afgewezen worden. Maar deze vraag laat zich volkomen beantwoorden; en dit antwoord bevestigt niet slechts het reeds opgemaakt besluit ten volle: maar toont tevens het hoogste belang aan voor de Menschkunde, om den Mensch overal op den aardbodem nauwkeurig te beschouwen.

Dit doende, bevindt men, dat de Gestalte des ligchaams van verscheidene natuurlijke oorzaken afhangt, onder welke de eerste plaats moet toegekend worden aan de Luchtfreek, wier onmatige hitte eene te vroege rijpheid be-

zonder ingewortelde vijandschap tegen de openbaring, — zegt daarom J. R. FORSTER, — zal men volstrekt moeten erkennen, dat de zoo zeer afstekende spelingen in het menschelijke geslacht alle van ééne soort zijn.” — *Bermerk. auf seinen Reise* [f. 231, 232.

bevordert voor eenen genoegzamen groei en sterkte; maar wier felle koude schier alle ontwikkeling stremt; en zoo wel dwergmenschen, als dwergplanten, veroorzaakt; terwijl hare gematigde koude de voordeligste voor 's menschen gestalte is. — Ten allen tijde is deze oorzaak door opmerkbare waarnemers erkend: ten onzen tijde is zelfs de wijze harer werking door de ninuwere Scheikunde en de ontdekkingen omtrent het dierlijke gestel uitgevonden (1).

De naaste oorzaak aan deze is de invloed van het doorgaande Voedsel; zoo wel ten aanzien der hoeveelheid, als hoedanigheid; en niet min in drank, dan spijs. Men mag van den Mensch gezegd hebben, dat ook hierin zijn onderscheid van de dieren bestond; dat hij niet kon worden vet gemest (2), waarvan de oorzaak zoo gereed te vinden was in den onberekenbaren invloed van zijnen geest op het ligchaam: maar, gelijk het uit de geschiedenis der oude Worstelaars blijkt, hoe hun
lig-

(1) BLUMENB. bl. 78, 82. LÜDWIG. §. 1123.
ZIMMERM. f. 66. J. R. FORSTER f. 236.

(2) BLUMENB. bl. 56.

ligchaam zelfs een onbeschoft gevaarte werd door aanhoudend gebruik van zeer vele en zeer voedende spijs (1), zoo is de nadeelige invloed van het gebruik van zamentrekkende of geestrijke dranken op de ontwikkeling des ligchaams te duidelijkbeproefd aan het dierlijke gestel, om aan het Voedsel in het algemeen, van de vroegste jeugd af genoten, geene aanmerkelijke uitwerking op de Gestalte toe te schrijven (2).

De Aftamming van groote of kleine ouders is wel eene min doorgaande, maar dikwijls even opmerkzame bijzonderheid, als dezelve ten aanzien des ouderdoms en der vruchtbaarheid opgemerkt is van zeer oud gewordenen voorvaderen of uit zeer vruchtbare huisgezinnen (3).

Ook de Zeden en Leefwijze, voor zoo verre de eerste ingetogen of dartzel, kuisch of wellustig zijn, de laatste arbeidzaam of werkeloos,

(1) BARTHELEMY, *Reize van ANACHARSIS*. D. II. *Hoofdst. VIII.*

(2) BLUMENB. bl. 84, 227. LUDWIG §. 113. J. R. FORSTER f. 236. ZIMMERMAN f. 58.

(3) LUDWIG §. 99. en bij BLUMENB. bl. 228.

loos, stilstaand en denkend, of vol van losse lichaamsbeweging is, werken met ongeloofelijke krachten op de Gestalte van den mensch, even als de Opvoeding zelve van de vroegste tijdperken des levens, en daarna de Stand van vrijheid en heerschappij of van afhankelijkheid en onderdrukking in de maatschappij (1)

De Verscheidenheden der Kleur van de huid zouden zich niet minder gemakkelijk laten verklaren, indien de Uitersten, door hoe vele schaduwingen anders ook in onderlinge nadering gebragt, hier niet als wit en zwart tegen elkander over stonden. Velerlei onderstellingen heeft men dan ook gemaakt, om voornamelijk de *Æthiopische* Verscheidenheid te verklaren, dewijl dezelve door anderen als de hoofdgrond verdedigd werd van hun stelsel wegens verscheidene oorspronkelijk-

(1) Opmerkelijk is de vergelijking door ZIMMERMAN gemaakt van de *Duitschers*, ten tijde van CESAR en van heden, bij welke hij aantoonst, dat de *Esquimo's* thans minder verschillen van de *Duitscher*, dan deze van hunne voorouders, en welk verschil hij aan de verandering van luchtstreek, na het wegnemen der bosschen, maar veel meer nog aan de verandering van zeden toeschrijft. f. 54-59.

lijke menschen-soorten. Nu schreef men alles, wat de kleur van de huid betrof, aan de luchtstreek toe, wier toenemende hitte deed tanen en eindelijk geheel verzengen (1); dan beweerde men, dat het *Negerbloed* veel meer *Phlogiston* en ijzerdeelen inhield (2), of wel zelfs veel donkerder van kleur, dan bij de *Europeërs*, was (3). Soms lettede men op de gal, die men almede donkerder van kleur hield en wier afscheiding door de hitte bevorderd wordt, gelijk derzelve menigte door zwaren arbeid en gebrek zou toenemen, en waarvan de veelvuldige galziekten der *Indianen* voor genoegzame blijken gehouden worden (4). Anderen zochten iets eigenaardigs voor de zwarte huid der *Negers* in derzelve teelvocht, hetwelk zij zwartachtiger vooronderstelden (5), of wel in de hersenen, die mede donkerder van kleur zouden zijn (6): maar allen hebben zij tegen-

(1) BUFFON. *Nat. Hist.* D. III. bl. 109. ZIMMERMAN. f. 77,

(2) Bij LUDWIG f. § 97.

(3) Ald. en bij BLUMENB. bl. 108.

(4) Bij LUDWIG §. 99. en bij BLUMENB. bl. 108.

(5) Bij LUDWIG §. 100.

(6) Bij LUDWIG. § 101.

genspraak of wederligging gevonden, in zoo verre, dat de laatste onderstellingen ten eenemaal omvergeworpen werden, terwijl de eerste bleken niet genoegzaam te zijn, om alles, het welk hier tegen kon aangevoerd worden, uit den weg te ruimen. BLUMENBACH, die al deze onderstellingen kende en als onvoldoende verwierp, gaf eindelijk een gevoelen op, tot hetwelk hem de nieuwe Scheikunde, welke reeds zoo veel heeft verklaard, 't geen te voren onoplosbaar scheen, s'chijnt gebragt te hebben. — Volgens hem wordt de naaste oorzaak der zwarte Kleur gevonden in de overvloedige Koolstof van 's menschen vochten, die, met de Waterstof naar buiten gedreven tot door de dikke huid, nedergeploft wordt door de Zuurstof der dampkringslucht, en zich vasthecht aan het *Malpighiaansche* slijm- of net-vlies, hetwelk de halfdoorschijnende opperhuid met de dikke huid vereenigt en de eigenlijke zetel is der kleur. Volgens dit stelsel moeten de bloedvaten van de dikke huid werkzaam zijn, om het koolstoffelijke beginsel in de uitwasemende vochten van den mensch af te scheiden, terwijl de opperhuid voor den vrijen toegang der buitenlucht moet bloot liggen, om de werking

van hare zuurstof toe te staan. Wanneer de bloedvaten van de dikke huid deze werking geheel verliezen, neemt de opperhuid, zelfs bij den *Æthiopiër*, eene tegennatuurlijke witheid aan; terwijl de prikkeling dier vaten bij den blanken mensch sproeten en zomervlekken voortbrengt, ja, in sommige gevallen, derzelve huid eene *Æthiopische* zwarteheid doet aannemen. Daartoe echter wordt dan tevens gevorderd de overhand van het koolstoffelijk beginsel, die bij den galachtigen plaats heeft en doorgaans de nauwste overeenstemming van de lever en de huid aantoont, welke beide derwijze worden aangedaan door het vermogen der luchtstreek, dat galziekten menigvuldig en inheemsch zijn tusfchen de keerkringen, en de bloedmenging der bewoners dier streken algemeen galachtig is, ja dat de *Europeërs*, die in de *Indië* wonen, maar boven al hunne kinderen, aldaar geboren, eene galachtige gedaante en gestel aannemen (1). Vele bij-
zon-

(1) BLUMENBACH. bl. 102-120. Tegen deze onderstelling is ingebracht: „ waarom de Koolstof onder eene olieachtige gedaante van de Waterstof alhier zou worden afgescheiden? Waarom ook de Koolstof met de Zuurmakende lucht uit den dampkring niet over-

zondere en op zichzelve onvoldoende gronden, ter verklaring van de *Negerkleur* inzonderheid, worden in dit stelsel opgenomen en door de grondleer der nieuwere Scheikunde in voldoende zamenwerking gebragt, terwijl hetzelfde de beslissendste proeven in de Ziektekunde vindt, die meer dan eens in zwartgallige ziekten, door eene heilzame verplaatsing der ziekte-stof, eene volkomene roet-zwartheid aan de huid heeft zien mededeelen, en in geelzuchtigen, zelfs na hunne volkomene herstelling, dikwijls dezelfde

taan-

overga in Koollucht en alzoo veel eer opgeslorpt dan wel nedergeploft worde? „Beide vragen houdt men echter alsdan verklaarbaar, wanneer men het *Malpighiaansche* slijmvlies zoo olieachtig onderstelt, dat de Zuurstof al de Waterstof weggenomen hebbende, de Koolstof vrij en onvereenigd blijft, maar tot welke scheikundige bewerking dan een grooter graad van hitte noodig schijnt, dan de zwartste volkeren verdragen. — Dus oordeelde de HoogL. SCHACHT. Hier mede vereenigde zich de *Student* FL. J. VAN MAANEN, de Vertaler van BLUMENBACH. — Wij vermeten ons hier geene uitspraak; maar meenen alleen te mogen vragen: of men ook dwalen kan, wanneer men denzelfden graad van hitte tot de natuurlijke scheikunde in het menschelijke ligchaam van buiten meent te behoeven, dien men in de kunstscheikunde noodig heeft?”

taankleur heeft blijven opmerken, waardoor de zieken in kleur van huid volkomen naar andere volkeren geleken (1).

Natuurlijke gesteldheid van den Mensch zelve en van den Dampkring, in welken hij leeft, tot de volstrektste *Negerkleur* medewerkende, zijn alzoo tevens de oorzaken gevonden van de overige schaduwingen, welken de kleur der menschen van het blanke tot het zwarte toelaat, en die dan nu op de volgende wijze worden opgemerkt. — Hoe grooter de hitte eener Luchtfstreek is, te zwarter is de Mensch, die onder dezelve leeft. Vermindering dier hitte doet de kleur verbleeken, welke eene volslagene blankheid aanneemt in koude gewesten. Aan den *Senegal* en in de naastgelegene landen teekent de *Thermometer* dikwijls, in de schaduw, van 112°. tot 117°: aldaar is de mensch glinfterend zwart als ebbenhout. Aan gene zijde van

(1) BLUMENBACH. bl. 116. ZIMMERM. laat voorts uit de zwart geworden *Malpighiaansche* slijmhuid of netvlies, door de terugvoerende vaten, deze zwarteheid mededeelen aan bloed, zaad, gal en hersenen, in welke anderen eene donkerder kleur meenen te hebben opgemerkt. f. 92, 93.

van de evennachtslijn, in *Congo*, *Loango* en *Anzicois* de hitte dezelfde, en ook de kleur gelijk. Meer zuidelijk en noordelijk, aan de Kaap de goede Hoop en de *Barbarijsche* kust, is de huid donker bruin. In *Azia*, 't welk zich niet uitstrekt tot den evenachtslijn en door den oostenwind, die over de groote Zuidzee komt, verkoeld wordt, leeft de gele en op zijn hoogst olijkleurige mensch, de *Malabaar*, *Maleijer* en *Hindostaner*. *Europa*, nog meer verwijderd van de evennachtslijn, heeft in zijne warmste landen, als *Spanje*, *Portugal* en den voet van *Italië*, slechts bruinachtige menschen, die in de noordelijkste deelen van *Spanje* zelve alreeds verbleeken: terwijl de helderste blankheid in de koudste landen bij *Duitschers*, *Deenen* en *Noormannen* gevonden wordt. — Bij de verhuizingen der volkeren en derzelve langdurig verblijf onder eene vreemde luchtstreek, heeft men op gelijke wijze de verandering van derzelve huid opgemerkt, zoodat de *Saracenen* en *Mooren*, die in de zevende eeuw het noordoostelijke *Afrika* vermeesterden en sinds al dieper naar de evennachtslijn zijn doorgedrongen, hunne oorspronkelijke bruinachtige kleur van tijd tot tijd in eene pikzwarte hebben zien overgaan, die

thans

thans van de *Negerkleur* niet is te onderscheiden. Hetzelfde gebeurde den *Portugeezen*, die zich in de veertiende eeuw bij den *Senegal* nederzetterden. Indien men deze verbastering in beide gevallen aan vermenging met de inboorlingen zou willen toeschrijven, de *Abijsnische Joden*, wier Godsdienst alle vreemde vermenging eene heiligchennis acht, bewijzen met hunne aangenomene zwarteheid, aan die der *Abijsniërs* gelijk, dat de luchtstreek alleen, in samenwerking met het ontaarde gestel, zulke uitwerkingen voortbrengt.—Bij dezelfde volkeren, eindelijk, onderscheidt men zeer duidelijk aan de huid de bijzondere standen, stammen of enkele personen, die min of meer blootgesteld zijn aan de vrije werking van den dampkring en bovenal van de zon. Hoe duidelijk onderscheidt zich hier zelfs de landman van den stedeling, de arbeider in de opene lucht van den huiszittenden werkman, ja bij denzelfden man het gelaat en de handen van het overige meer bedekt gehouden lichaam, terwijl de kleine zorgvuldigheden van het bevallige geslacht overal, waar hetzelfde niet mededeelt in grover arbeid, eene blankheid bewaren, die dikwijls vrij wat grooter verschil vertoont tusschen enkele

le

le personen uit hetzelfde huisgezin, dan somtijds tusfchen afgelegener volkeren over het geheel befpeurd kan worden. Zulk een kennelijk onderscheidt vindt men in alle landen, waar de vrouwen ontheven zijn van zwaren, arbeid en in hoogachting genoeg ftaan, om zich op het bevallige toe te leggen. Alzoo ook bevindt men de bewoners der bergen, op wier toppen eene koelere lucht heerscht, en der bosfchen, wier fchaduwen nauwelijks door eenen zonnestraal verdeeld worden, veel blanker dan hen, die, fchoon op dezelfde breedte woonachtig, in de opene vlakten leven.

„ Maar men ziet de *Negers* niet wit worden, fchoon in koude gewesten overgebracht; men ziet de blanken niet terftond zwart worden, fchoon zij zich naar volkplantingen in de heetfte luchtftreken begeven; men vindt in *Amerika* geenen *Neger*, fchoon zelfs onder den evennachtslijn gezocht!” Op deze bedenkingen zijn nu ook de oploffingen vaardig. De luchtftreek alleen doet niet alles, ten zij's menfchen geftel daarvoor vatbaar is; en 'smenfchen geftel wordt niet terftond veranderd, maar ontaardt alleen bij opklimming in
vol-

volgende geslachten (1). Ook wordt in alle gevallen eene donkere kleur gemakkelijker aangenomen, dan afgelegd: en dit geldt de kleur van 's menschen huid niet minder, dan die zijner kleederstoffen; behalve dat men ook eene dadelijke verbleeking bij jong vervoerde *Negers* opgemerkt heeft (2). *Amerika* eindelijk heeft nergens, vooral niet tusschen de keerkringen, dien graad van hitte, die op gelijke breedte de oude wereld zengt. Deszelfs veel hoogere bergen, grootere rivieren, talrijker meren en uitgestrekter boschen, zoo wel als deszelfs ligging tusschen de stille en *Atlantische* Zeeën, wier oppervlakte de hitte der elders brandend wordende winden afkoelt, zijn zoo veele oorzaken, dat *Amerika* nergens *Negers* voortbrengt; terwijl tevens de veel verschillende koperkleur harer bewoners, volkomen beantwoordende aan den graad van derzelve ligging, den invloed der luchtstreek ook bij hen volkomen bevestigt (3).

Het

(1) ZIMMERM. f. 92—98.

(2) ZIMMERM. f. 98. BLUMENB. bl. 139.

(3) ZIMMERM. f. 86—92. Ten bewijze van
dit

Het haar, 't welk uit de algemeene bekleed-
felen van den mensch gebooren en gevoed
wordt, heeft met derzelver gesteltenis en kleur
vooral de naauwste overeenstemming, zoo dat
de opgegevene oorzaken der verscheidenhe-
den van dezen ten zelfden tijde gelden voor
de onderscheidingen omtrent de hoedanig-
heid

dit verschil van hitte geeft men de volgende tafel
op, naar de Schaal der

THERMOMETER VAN REAUMUR.

A M E R I C A.

	LIGGING.	HOOGSTE.	LAAGSTE.
<i>Quito</i>	0° 13'	N. B. 28.	8.
<i>Mexico</i>	20°	N. B. 25.	8.
<i>Quebek</i>	46° 55'	N. B. —	33.
<i>Rio Janeiro</i>	23°	Z. B. 22 $\frac{2}{9}$	—
<i>Boucaultsbaij</i>	53°	Z. B. 10.	—

O U D E W E R E L D.

<i>Pondicherij</i>	11° 56'	N. B. 32 $\frac{1}{2}$	17.
<i>Senegal</i>	16°	N. B. 38.	14.
<i>Eil. Bourbon</i>	20° 51'	N. B. 38.	21.
<i>Chandernagor</i>	22°	N. B. 33 $\frac{1}{2}$	—
<i>Parijs</i>	48° 50'	N. B. 17.	15.
<i>Kaap de goede Hoop</i>	33° 55'	Z. B. 29.	4 $\frac{1}{2}$.
<i>Utrecht</i>	52° 12'	N. B. 25 $\frac{1}{2}$	—

heid en kleur van 't hoofdhaar en wel zoo veel te meer, daar men tevens de nauwste overeenkomst tusfchen hetzelve en de eigenlijke bloedmenging van den mensch heeft opgemerkt, zoo dat men bij zwartharige menschen meestal een drooger gestel en zwartgalliger bloedmenging heeft bevonden, waar van de tucht- en dolhuizen ontzettende bezwijzen fchijnen opteleveren (1).

Dezelfde overeenkomst tusfchen huid, haar en oogen werd reeds door ARISTOTELES waargenomen, zoo dat hij den blanken blaauwe, den bruinen en zwarten zwarte oogen toefchreef. Jeugd en ouderdom, die aan het haar des hoofds doorgaans zoo kennelijk zijn, onderscheiden zich zelfs in den regenboog der oogen, die meestal blaauw bij alle jong geboorene kinderen is, doch daarna bij de bruinen verdonkerd, en eindelijk bij de grijsheid weder zoo wel lichter als flauwer word (2).

In den omtrek van het menschelijke Gelaat waren de uiterften min tegenftrijdig, dan in alle die verfcheidenheden, wier oorzaken wij hebben nagespoord. Om deze reden kan
men

(1) BLUMENB. bl. 143, 144.

(2) BLUMENB. bl. 147, 148.

men nu ook zoo niet dringen op de duidelijke aanwijzing van al de oorzaken dier bloote afwijkingen en naderingen van alle enkele personen onderling en van de volkeren tot elkanderen; en zijn ook deze oorzaken geenszins zoo juist te onderscheiden. Al wat tot het eigenlijke gelaatsprekende behoort, 't welk ons de oogenblikkelijke aandoeningen van het hart of de doorgaande wijze van gevoelen en van handelen vertoont, en waarvan de oorzaak dus onmiddelijk in de uitwerking zelve is te lezen, komt hier toch in geene aanmerking: maar het Gelaat zelf, wanneer het geenszins spreekt—deszelfs natuurlijke omtrek, door geenen bijzonderen trek vertrokken, en echter, bij deszelfs grootste verscheidenheid en onstandvastigheid, nog steeds als nationaal te onderscheiden, zou hier de moeilijkste plaats ter verklaringe zijn, indien dezelve zoo streng kon worden gevorderd. Men vindt echter redenen, waarom men aan de luchtstreek eenen grooten invloed hebbe toe te schrijven op het menschelijke gelaat, want bij menschen van geheel verschillenden stand en leefwijze vindt men onder dezelfde luchtstreek, schoon ook in afgelegene gewesten, eenen vrij gelijken omtrek. Men merkt ook gelaatsveranderingen op; bij

volkeren, die fints eeuwen zijn verhuisd naar andere luchtstreken (1); terwijl men onderscheidene volkplantingen van eenen en denzelfden ftam een verschillend gelaat in verschillende luchtstreken heeft zien aan nemen, doch waarvan de vermenging met de inboorlingen voor krachtiger oorzaak wordt geacht. KANT en VOLNEY hebben getracht, de wijze der werking van de luchtstreek op het gelaat te verklaren, vooral om daar

(1) Voorbeelden van een onveranderd *nationaal* gelaat schijnt het *Joodsche* volk opteleveren; 't geen, onder welke luchtstreek het ook woone, aan zekeren, ligt bemerkbaren, maar hoogst bezwaarlijk te omschrijven, grondtrek in het gelaat kennelijk blijft. — BLUMENB. bl. 169. W. DE VOS *over de geaartheid* bl. 157. — Zelden echter was het verblijf der *Joden* rustig genoeg in eenig land, om den Iangzamen gang der veraarding te doen blijken. — Mischien heeft ook hun gewoon taalgebruik een groot aandeel aan dien volstandigen grondtrek, dien ik niet bemerkte in eenen, mij bekenden man, die al vroeg een *Christen* werd. — En reeds vele *Joden*, uit den beschaafden stand vooral, ontmoet men hier ter Stede, waar hun verblijf sedert meer dan twee eeuwen rustig kon heten, in wier gelaat men dezen trek niet zal vinden, voor dat men van elders verneemt, dat zij *Joden* zijn, en men denzelyen nu volstrekt wil vinden.

daaruit de *Mongolische* en *Æthiopische* Verscheidenheid optehelderen. „Alle ontwikkeling zegt KANT, waardoor het ligchaam deszelfs sappen slechts verspilt, moet in uitdroogende luchtstreken meer en meer gestuit worden, van waar zelfs de kiemen van den groei des haars door den tijd zoo zeer verstikken, dat alleen het hoofdhaar overig blijft. Op gelijke wijze worden de vooruitkomende deelen van het aangezichtplat, en zoo ontstaat eindelijk de baardlooze kin, de platte neus, de dunne lippen, de glurende oogen, het platte gelaat, de roodbruine huid met het zwarte haar, in een woord het *Kalmukken* gezicht (1).” — „Ik merke in de daad op, zegt VOLNEY, dat het gelaat der *Negers* juist die zamentrekking ver-

(1) KANT, *Abhandlung von den verschiednen Racen der Menschen in dem Philosophen fur die Welt*. Th. II. f. 125. De *Nederduitse* Vertaler van dit werk van ENGEL heeft niet goedgevonden, deze verhandeling van KANT, noch deszelfs overige aanmerkingen te plaatsen, houdende dezelve voor wartaal. — (Zie de voorrede dier vertaling.) ZIMMERMAN echter zegt bij deze plaats: „had deze voortreffelijke Wijsgeer hier niet eenige dingen overdreven, zoo kon men hem voorzeker de volkomenste toestemming niet weigeren.”

vertoot. welke het onze aanneemt, wanneer het getroffen wordt door hellichtend en heetaffschijnend vuur. Het voorhoofd rimpeld, het dik der wangen zet zich op naar boven, de oogappel trekt zamen, de mond grijnst, en moet deze zamentrekking, vraagt hij, die op den duur plaats heeft in het opene en heete *Negerland*, niet de eigenaardige gedaante worden van hun gelaat? — Hunne oogleden, zegt hij elders, zijn altijd half gesloten, om te beletten, dat hun de muggen niet in de oogen vliegen; van daar dat zij, van hunne kindsheid af gekweld door deze *insecten*, hunne oogen nooit opflaan, als andere volkeren (1).” Op gelijke wijze kan het gewoone voedsel tot dit gelaatsverschil bijbrengen. Spijs, die door rauwheid of hardheid meer verscheuring en zwarer vermaling vordert, veroorzaakt eene zeer verschillende rigting van mond en onderscheidene zamentrekking van spieren. Ook de eenzelve arbeid of leefwijze der Volkeren mag hier niet worden

voor-

(1) *Voyage en Syrie & en Egypte*. T. I. p. 74, T. II. p. 169. — Zulk eene waarneming deed ook FORSTER wegens de inwoners van het *Paascheiland*. COOK's reize. D. V. bl. 430.

voorbijgezien. Want het moge, wat den arbeid betreft, niet zoo aanstonds in het oog vallen, dat deszelfs inspanning van onderscheidene vermogens zich kenmerkt in het gelaat, echter kan men niet ontkennen, dat men menig eenen handwerker of arbeidsman aan gang en stand terstond kan onderscheiden. Ook is de leefwijze als eene veelvermogende oorzaak bekend, aan welke alleen door velen de stompe neus en dikke lippen der *Æthiopiërs* worden toegeschreven, daar zij, als Kinders door de Moeders op den rug gedragen en op denzelfven hangende gezoogd, terwijl dat dezen in haren zwaren arbeid van gierst te stampen voortgaan, door het geweldig en bestendig stooten vanden rug, dit plat misvormd gelaat in de eerste levensdagen aannemen. Bij welk alles het nog buiten allen twijfel is gesteld, dat verscheidene volkeren zich alle moeite geven, om het gelaat der jonge kinderen door drukken en knijpen zulken vorm te geven, als het denkbeeld der schoonheid onder deze Volkeren vordert, waardoor de Natuur wel niet geheel verweldigd of omgekeerd mag kunnen worden, maar waar door voorzeker de minste aanleg slechts tot het Nationale gelaat

aanmerkelijk moet worden versterkt (1).

Dit alles komt vooral in aanmerking bij het verschil der Bekkeneelen. De beenderen zijn wel de bestendigste deelen van het menschelijke gestel en maken voor het gelaat inzonderheid den vasten grondslag uit van deszelfs gedaante: maar niet te min blijven zij zoo wel voor veranderingen vatbaar, als de weekste deelen, daar zij onophoudelijk nieuwe deelen, uit het bloed afgescheiden, aannemen in de plaats van andere week gewordenen, die weder worden opgeslorpt. Van daar dat de beenderen zich in derzelve wasdom zoo wel vormen naar de naast bijgelegene deelen, als zij vervolgens voor dezelve ten grondslag strekken. Blijkbaar vertoont zich dit in de hersenpan van eenen bejaarden mensch, die van binnen den ingedrukten vorm vertoont van al de kwabben en kronkelingen der hersenen: maar niet min blijkbaar in de uitwendige oppervlakte des bekkeneels, het welk onloochenbare sporen draagt van de werking der spieren en van het gansche gelaat, welks algemeen voorkomen vrij gemakkelijk

(1) BLUMENB. bl. 158—169.

lijk uit het ontbloote bekkeneel kan worden opgemaakt (1). Dit zoo zijnde, moet alzoo alles, wat op de trekken van het gelaat kan werken, tevens invloed hebben op het bekkeneel. De luchtstreek, welke als zoo veel afdoende is erkend, moet dan ook alhier hare werking doen. De leefwijze, wier kracht op het gelaat niet te ontkennen is, kan ook hier niet nalaten diepen indruk te maken. De takken-vormige uitwasfen der slaapbeenderen, die achter den gehoorbuis liggen, in de tedere kindschheid nog niet voorhanden, in toenemenden ouderdom groot en dik, bij vrouwen en bij hun, die een zittend leven leiden, kleiner, toegerond en glad, zijn bij landbouwers, lastdraggers en arbeiders, zeer groot, ruw en scheef, voor en nederwaards gestrekt naar den loop der spieren, die daar aan zijn verbonden. Op gelijke wijze, — zegt LAVATER, van wien deze plaats is, — vertoonen zich in het gezicht van het bekkeneel duidelijke spooren der voorgaande leefwijze (2).”

Naauw-

(1) BLUMENB. bl. 183, 184. LAVATER *Physiognomie* D. II. bl. 99.

(2) LAVATER. *Physiognomie* D. II. bl. 100.

Naauwelijks is het te gelooven, dat de beenderen, die in den volwasfen mensch zich vormen naar den zoo zachten, maar bestendigen, indruk der naastgelegene zachte deelen, onvatbaar zouden zijn voor geweldige drukkingen in de kindschheid, wanneer zij uit zichzelf nog zekere buigbaarheid hebben. Om dit te gelooven zoo men in dezelve zekere veerkracht moeten erkennen, waar door het oogenblikkelijk ingedrukte terftond deszelfs vorigen vorm hernam, zonder welken men van voren reeds allerlei vormen des bekenneels van den onderscheiden smaak der volkeren bij de opvoeding der kinderen kan verwachten. Men heeft dan ook aan denzelven hier in zeer veel toegeschreven. VESALIUS schreef het platte achterhoofd der *Duitschers* toe aan het op den rug liggen hunner kinderen in den wieg, het langwerpiger hoofd der *Nederlanders* aan de zorgvuldigheid der moeders, om de kinders op de zijde te leggen (1). Zoo ook worden de platgedrukte hoofden van veele *Amerikaansche* volkeren van *Zuid-Carolina* tot nieuw *Mexico* toegeschreven aan de tegen-

(1) BLUMENB. bl. 185, 186.

gennatuurlijke hellende ligging der jonge kinderen, met de voeten omtrent eenen voet hooger dan het hoofd, het welk voorts met de gansche zwaarte des ligchaams tegen een met zand gevuld zakje, onbewegelijk drukt (1). Schier alle volkeren vinden iets te verbuigen en te verdrukken aan de hoofden der kinderen, het zij dit eeniglijk kwanswijs ten slot der hersenen geschiede, het zij men dadelijk de moeders vragen durve, welken vorm zij aan het hoofd harer pasgeboorene kinders willen gegeven hebben (2); zoo dat ROUSSEAU met regt kon zeggen: „ onze hoofden zouden door den Oorsprong van ons wezen niet wel gevormd zijn; van buiten moeten zij gefatsoeneerd worden door de wijze vrouwen, van binnen door de Wijsgeeren: — de *Carai-ben* zijn dan ten minsten nog voor de helft gelukki-

(1) ADAIR *History of the North-American Indians*. p. 9. bij BLUMENB. bl. 186.

(2) De Baron VAN ASCH verzekerde aan BLUMENBACH, dat de vroedvrouwen te *Constantinopolen* zulke vraag deden, en dat men terstond gewoon was, voor- en achter-hoofd zeer hevig te omzwachtelen, ten einde het gewone hoofdcieraad te beter mogt zitten. — BLUMENB. bl. 188.

kiger, dan wij (1).” Men heeft wel wederproken, dat de Natuur zich dezen dwang zou laten aandoen: maar hoe geweldig laat zij zich niet dwingen in het plantenrijk, in het welk men van veele boomen de willekeurigste kunstgewrochten maakt; en hoe eigenzinnig schijnt het, de overeenstemming der Volkeren te verwerpen, die ten minsten hunne pogingen erkennen, om het hoofd te vormen, en wier pogingen met dien vorm dadelijk overeenkomen, zoo dat bij voorbeeld de *Omagua's* of *Cambeva's*, wier naam reeds *Plathoofd* uitdrukt, het hoofd der eerstgeboorene kinders tusfchen twee plankjens drukken, om dezelve, gelijk zij zeggen, te meer naar den Volksnaam te doen gelijken, welk en foortgelijk geweld eene Kerkvergadering der *Spaansche* Geestelijkheid reeds voor twee eeuwen getracht heeft door besluiten en strafbepalingen te keer te gaan (2). De vraag zou hier dan zijn: of ook de kinderschedels dier Volkeren terftond dien vorm medebrenge, dien zij zich verbeelden aan dezelve te geven, en of de kunst in allen geval niet flecht vervolgt, her

(1) J. J. ROUSSEAU. *Emile* T. I. p. 19.

(2) BLUMENB. bl. 189—191.

Het geen de Natuur reeds heeft gegrondvest, en of alzoo ook de luchtstreek, leefwijze en wat dies meer zij, behooren verworpen te worden als eerste oorzaken, en alleen toegelaten als medewerkende van het nationaal verschil? — LUDWIG erkent wel, dat een paar onvoldragene *Negers* reeds duidelijk het nationale bekkeneel in zijn oog vertoonen (1), maar hier behoort dan ook de vraag te huis naar de gegrondheid der onderstelling van HIPPOCRATES, dat de Natuur zelve zich eindelijk in zoo verre schikt naar den dwang der Kunst, dat zij ten laatsten zelve zulke gedaanten voortbrengt, als men willekeuriglijk aan hare schepsels door aanhoudende en geweldige drukking heeft gegeven, even als zij vrij algemeen zoo wel zekere familietrekken als nationale gelaatstrekken vormt, in welken, bij de minste nadere bekendheid, het geboorteland en de afkomst vrij duidelijk zijn te lezen (2). De gronden dezer onderstelling werden door den *Coischen* Wijsgeer aangewezen in eene andere aangaande het teelvocht, 't welk hij uit alle deelen des ligchaams en wel met zekere gelijk-

(1) LUDWIG §. 148.

(2) BLUMENB. bl. 192, 193.

lijkvormigheid aan dezelve te zamengevloeid achtende (1). DE BUFFON omhelsde deze laatste onderstelling blijkbaar, met welke voorzeker alles verklaard wordt, wat in de familie-gelijkenis anders onverklaarbaar blijft, maar die op zich zelve door HALLER, BONNET en anderen schijnt wederlegd te zijn, zonder dat dezen evenwel eenige oplossing bijbrengen van een verschijnsel 't welk niet kan geloochend worden ten aanzien der familien (2), en aan het welk wij voor ons onderzoek volkomen genoeg zouden hebben, indien het omtrent de meest uiteenlopende bekkeneelen der Volkeren slechts even blijkbaar door de ondervinding werd bewezen.

Thans echter moogt Gij, waarde Lezer, zelf beoordeelen, of 'er voor de uitstekendste Verscheidenheden zelve in het menschelijke geslacht geen genoegzaam aantal van oorzaken opgenoemd zij, die, indien ze allen op zich zelve daar toe niet genoegzaam schijnen, te zamen werkende echter alzins voldoende bevonden kunnen worden tot de verklaring dier Verscheidenheden, zonder dat men hier toe

(1) BLUMENB. bl. 192, 193.

(2) BUFFON, *Nat. Hist.* D. II. bl. 31. LAVATER *Phisiognomie* D. IV. bl. 90—109.

toe aan meer, dan eene oorspronkelijke menschenfoort te denken hebbe, ja, of al deze oorzaken U de noodzakelijkheid dier Verscheidenheden niet zoo duidelijk aanwijzen, dat gij U veel eer moogt verwonderen, hoe de Mensch alleen, onder zoo verschillende luchtstrecken en bij zoo strijdige leefwijze, in eene zoo geringe mate verbastere, daar Gij een oneindig grooter verschil en ontaarding bij onderscheidene Dierensoorten opmerkt, wier verblijf op aarde veel meer bepaald, wier huid veel meer gedekt, wier voedsel veel eenzelviger is, en bij wien, vooral, geene eigene eigendunkelijke Hebbelijkheden de plaats eener tweede Natuur innemen (1)?

Wat

(1) BLUMENBACH merkt deze verbastering der dieren naauwkeurig op, om derzelve veel grooter verschil, zonder dat men aan de eenheid van soort twijfelt, bij den mensch te doen in het oog vallen. De Zwijnen, op het eiland *Cuba* overgebracht uit *Europa*, worden aldaar tweemaal zoo groot; zoo ook het rundvee, overgebracht op *Paraguay*. De Zwijnen in *Normandie* zijn allen tot een toe wit, in *Savoijen* zwart, in *Beijeren* kastanjebruin. Op de Kust van *Guinea* zijn zoo wel de hoenders en honden, als de menschen, zwart; waarbij de honden dezelfde zatijnachtige zachtheid en gladheid van huid heb;

Wat dan ook twijfelachtig in de oogen van anderen mag blijven, zoo wel wegens de Eenfoortigheid des menschelijken Geslachts, als wegens de volstreckte Eénheid van dat Geslacht zonder eenige eigenlijke nadering tot het geheele Dierenrijk: in de onzen is de Mensch niet minder overal dezelfde Mensch, ondanks alle zijne Verscheidenheden, als hij altijd het Eeni-
ge

hebben als de *Negers*, en tevens eene geheel eigenaardige huiduitwaasfeming. Naar de luchtstreek alleen beoordeelt men de wol der Schapen. Uit *Normandie* krijgt men geene stevige borstels. Bij het haar der Konijnen en Katten van *Angola* schijnt dat der zelfde dieren bij ons in borstels te bestaan. Hoe veel verschilt de evenredigheid der deelen en de gansche omtrek van het *Arabische* en *Holsteinsche* of *Friesche* paard? Hoe veel de laagpootige runderen van de Kaap met de kortpootige van *Engeland*? Hoe veel de hoornen der *Siciliaansche* en *Abijsinische* runderen met die der onzen en der *Engelschen*, bij wien zij in sommige gewesten, even als op *Ysland*, 'er geheel geene hebben? Hoe veel het veelhoornige of dikstaartige Schaap van andere Schapen? — Het bekkeneel eindelijk van eenen *Æthioplër* verschilt niet meer van dat van eenen *Europeaan*, dan het bekkeneel van een tam Zwijn van dat van een wild Zwijn, of de kop van een *Napolitaansch* Paard, 't welk men eenen Ramskop noemt, van dien eenes *Hongaarschen*, wiens korte en breede onderkaak bijzonder kennelijk is. — BLUMENB. bl. 65—70.

ge Redenwezen der zichtbare Schepping blijft ondanks al zijne woestheid. En deze overreding moet dan nu ook het belang verdubbelen, om hem naauwkeurig te leeren kennen, zoo als hij overal op den hekkenden aardbol voorkomt.

Zonderling komt misfchien de aanvang hiervan voor, met de *Zuidzee-Eilanders* en derzelve opvolging, welke wij voor hebben; met de *Australiërs*, *Amerikanen*, *Afrikanen*, *Aziaten* en *Europeërs*, zonder aan de laatsten den voorrang te geven, die derzelve tegenwoordige beschaving verdient, of aan den vierden de eerste plaats te vergunnen, op welke derzelve hoogere oudheid en voormalige grootheid aanspraak maken: wij vinden ons ten minsten verplicht, tot het geven van reden voor deze rangschikking zoo wel, als van eene nadere ontvouwing van ons voorgesteld ontwerp.

Den Mensch willende beschouwen, zoo als hij voorkomt, ten einde tevens te naderen tot de kennis van hetgeen hij door zijnen oorspronkelijken aanleg is, en door beschaving al verder worden kan, rigt ons dit doel van zelfs, naar deze opvolging van de pas ontdekte Eilanden tot de nog eenvoudig genoeg ge-

blevene oorspronkelijke bewoners der Nieuwe Wereld, en van dezen tot de schaars bekende Volkeren van *Afrika*, ten einde alzoo de overoude en eenparige zeden der *Asiaten* te beschouwen, tot dat *Europa* zelve ons langs onderscheidene trappen tot den stand onzer eigene beschaving opleidt.

Om nu langs dezen weg, die ons de natuurlijkste is voorgekomen, ons oogmerk te bereiken, stellen wij ons voor, de nauwkeurigste, en geloofwaardigste Reisbeschrijvingen overal met eigene oogen inte zien, en uit de zelve n zorgvuldig en met een schiftend oordeel zamen te brengen, wat den Mensch alleen betreft, ten aanzien zijner gestalte, kleur, gedaante, leefwijze, zeden en begrippen, met bijzondere opgave der ligging en der luchtstreek van zijn verblijf, en vooral met de nauwkeurigste afbeeldingen van hetgeen hier afgebeeld kan, of behoeft te worden. — Gelijk wij, bij dezen arbeid, ons waar het op juiste bepalingen aankomt, aan de woorden zelve der beste Reisbeschrijvers zullen houden; zoo zal de afbeelding inzonderheid met zekere gemoedelijkheid geschieden naar de beste prenten en beeldtenissen, welken wij bij de zelve n aantreffen, en bij wier overneming of

navolging eene oordeelkundige vergelijking tevens zal worden in acht genomen van de beschrijvingen zelve. Anderen zijn ons reeds voorgegaan in dergelijke onderneming, maar hebben zich vergenoegd, met op den titel alleen de Reizigers te noemen, wier verhalen zij gebruikt hebben, zonder derzelve plaatsen ergens aan te halen, en hebben afbeeldingen geleverd, even onbekrachtigd niet alleen, maar in welken op de eigenlijke verscheidenheden des gelaats, der koleur en der gestalte zoo weinig acht gegeven is, dat het bij dezelve eigenlijk om de kleeding schijnt te doen geweest te zijn, wier zonderlingheid en bontheid mag behagen, maar wier onbewezene echtheid ons van weinig nut schijnt te zijn (1). Zulke voorgangers kunnen

ONS

(1) JACQUES GRASSET ST. SAUVEUR, *tableaux des principaux peuples de l'Europe, de l'Asie, de l'Afrique, de l'Amerique & les decouvertes de COOK, LA PEROUSE &c. &c.* Paris An. vi. 4to. *Tableau Historique, Topographique & moral des peuples des quatre parties du monde*, par M. Savè, Paris An. ix. 8vo. *Costumes civils actuels de tous les peuples connus, dessinés après la nature, accompagnés d'une notice Historique sur les moeurs &c.* par SYLVAN MARECHAL 8vo. Paris. — *Encyclopedie des voyages*, par J. G. ST. SAUVEUR, Paris 1796. 4to.

ons niet wederhouden, maar wel aansporen bij deze onderneming, wier voortzetting, bij hare ongemeene kostbaarheid, zal afhangen van haren ontvangst bij eene Natie, welke zich altijd door haren afkeer van oppervlakkigheid heeft onderscheiden; terwijl die kostbaarheid en moeilijkheid, tevens ons, op de minst mogelijke afbeeldingen, en de meest zamengesprokene beschrijvingen, zal doen bedacht zijn.

ZUIDZEE EILANDERS.

ZUIDZEE EILANDERS.

De zuidzee of *stille zee*, het grootste gedeelte uitmakende van den ganschen *Oceaan*, strekt zich in de breedte uit van de westkust van *Amerika* tot de oostkust van *Azia*, en reikt in hare lengte tot aan de beide polen van onzen aardbol. Zij wordt *noordelijk* genoemd buiten den kreeftskeerkring, *zuidelijk* buiten dien van de steenbok. Onder de verzengde luchtstreek heet zij de *Middenzee* of eigenlijke *stille Oceaan*. De gezetheid harer winden en de bedaardheid harer wateren, die den zeevaarder, uit de haven van *Mexico* naar de *Philippijnsche* eilanden, dikwijls het verhangen der zeilen onnoodig maakt, heeft haar voor al den naam der *stille zee* gegeven. MAGELLAAN, DE QUIROS, LE MAIRE, SCHOUTEN, TASMAN, en DAMPIERE hadden dezen *Oceaan* al vroeger bevaren, maar waren meest

gebleven tusfchen de keerkringen, en hadden hunne ontdekkingen min naauwkeurig bepaald. Onze jongst verloopene eeuw mogt eerstopeene nadere kennis roemen van die gansche aanmerkelijke gedeelte onzer wereld, als hetwelk zij niet flechts deszelfs gansche lengte en breedte zag doorkruisten door ROGGEVEEN, WALLIS, BOUGAINVILLE, COOK, PEROUSE en BILLARDIERE, maar in het welk zij tevens eene menigte van Eilanden, ja zelfs een gansch nieuw werelddeel, *Australie* geheeten, leerde kennen, bij de beschouwing van wier inwooners de nafpoorder van den mensch zich met eenen onberekenbaren fchat van nieuwe kundigheden verrijkt ziet.

De meesten harer Eilanden zijn groepsge wijze bij elkanderen gevonden, en hebben eene gemeenfchap van Taal en Zeden bij derzelve inwooners doen blijken, waarom men bedacht geweest is, om ze, behalven bij derzelve eigene namen, ook bij deze groepnamen aan te duiden, als daar zijn de *Aleoutifche*, *Sandwichfche*, *Mulgraafffche*, *Marquisfche*, *Vrienden* en *Societeit-Eilanden* enz. alle wier onderscheidene bewooners onderling niet veel meer verfchillen, dan de bewooners van onderscheidene gewesten van eenig

Rijk

Rijk op het vaste land; het welk ons dan ook in staat stelt, om eenigzins op gelijken voet te handelen bij derzelver voorstelling, als welken wij noodzakelijk zullen hebben te houden omtrent de Volkeren der oude wereld, wier geringe verscheidenheden in Taal en Zeden, ja zelfs in gedaante en in houding, aan den eenen kant zeer zelden juist te bepalen is, en ons van de andere zijde zou afmatten door de grenzeloosheid eener take, die ten laatsten in het oneindige der ondeelige verscheidenheden van de Natuur zou uitloopen.

O T A H E I T E N (1).

Gelijk de gewijde geschiedenis der Menschheid met eenen lusthof, de ongewijde met een gulden tijdperk aanvangt: zoo neemt onze beschrijving van den Mensch, gelijk hij thans voorkomt, haren aanvang met een verblijf, 't welk in de oogen van den afgematten Zeereiziger een lusthof schijnt, en met bewooners, wier zeden veel eenvoudigs en beminnelijks eener ingebeelde guldene eeuw verwezenlijken, schoon sommigen van derzelve ondegden tevens over de schrikkelijke verbastering hunner menschheid doen verbaasd staan.

Noch

(1) Dus schrijven de *Engelschen*: de *Franschen* spellen *Otaïti*, de *Duitschers* *Otaheiti*. Onze Vertaler van COOCK heeft *Otaïiti*; die van WILSON *Otaheite*.

Noch de bloote winzucht van den handel noch de eigenlijke heerschzucht, die in alle werelddeelen hare onderdanen begeert, noch de geestdrijverij der dweepzucht hebben de *Societeits*-Eilanden ontdekt, in wier kring *Otaheiten* uitmunt. Eene oneindig edeler en weldadiger zucht, om kundigheden aante-winnen en eigen licht te verspreiden, kenmerkte bij derzelve ontdekking den geest der jongst verloopene Eeuw, en leverde den beschouwer van den Mensch veel onpartij-diger nauwkeuriger en vollediger waarnemingen, dan lagere drijfveeren in vroegere ontdekkers gedoogden.

Waarschijnlijk had DE QUIROS reeds *Otaheiten* gezien in 1606 (1); hetzelfde werd echter eerst volkomen ontdekt in 1767 door WALLIS, die het *Koning* GEORG's eiland noemde (2). DE BOUGAINVILLE bezocht het in 1768 en maakte het bij den eigen landnaam van *Tai-ti* bekend (3). Daarna werd het driemalen door

(1) WILSON *Zendelingsreis naar den stillen Oceaan*. D. I. bl. 10. Amst. 1801.

(2) WILSON D. I. bl. 14.

(3) WILSON D. I. bl. 19.

door COOK bevaren in 1769, 1774 en 1777 (1), waarna het algemeen is bekend geworden bij de *Europeesche* volkeren, zoo dat het *Londonsche* Zendeling-genootschap ter voortplanting des *Christendoms* reeds derwaards *Evangelie*-predikers heeft gezonden, aan wier duurzaam en gemeenzaam verblijf op hetzelfde wij de volledigste berigten wegens deszelfs bewooners verpligt zijn.

De Ligging des eilands, het welk schier cirkelrond en met eene smalle tong verbonden is aan een veel kleiner van dezelfde gedaante, en waarmede het denzelfden naam voert (2), werd door COOK het laatst bepaald op $17^{\circ}29\frac{1}{4}''$ Zuidelijke Breedte, en op $150^{\circ}20'$ Westelijke Lengte, van den middaglijn van *Greenwich* (3).

De Luchstreek van hetzelfde, schoon binnen

(1) WILSON D. I. bl. 24, 32, 37. Bij wien de verdere vaart op *Otaheite* na COOK tot op zinnen eigen togt derwaards in 1796 naauwkeurig vermeld wordt.

(2) Zie de kaart bij COOK. *Reize rondom de Wereld*, D. I. bl. 124. en bij WILSON D. II. bl. 226.

(3) Zie de kaart bij COOK. D. II. No. V. en D. X. bl. 213.

nen den keerkring van den steenbok gelegen, is, door de bekoeling der ruime zee-winden, zoo gematigd, dat de *Thermometer* wel nooit beneden 63° maar ook zelden boven 73° teekent (1).

De Grond is *vulcanisch* en eenen rijzenden berg gelijk, wiens voet, door eene koraalklip omgeven, geregeld bewoond en bebouwd wordt (2). Deszelfs vruchtbaarheid brengt veelvuldige, welriekende en voedende gewassen, planten en bóomen voort, die weinig arbeids ter aankweeking vorderen, en onder welken bovenal de broodvrucht uitmunt (3). Het boomrijke gebergte levert veelerlei vogels uit van uitmuntende schoonheid of liefelijken zang: zelfs hoort men 'er zoo wel den Leeuwerik, als men 'er den Papegaai ziet, en vindt men 'er vele soorten, die nog elders onbekend zijn (4). Nog veel rijker zijn echter

(1) WILSON D. II. bl. 108. FORSTER *Bemerkung auf seine Reise* f. 191.

(2) WILSON D. III. bl. 100, 102, 108. FORSTER f. 191. COOK D. I. bl. 276.

(3) COOK D. I. bl. 126, 296. WILSON D. III. bl. 248.

(4) WILSON D. III. bl. 234.

ter de wateren, die een talloos heer van Viscchen rondom dit eiland houden, van allerlei soort en kleur, waarvan er sommigen aan dezelve geheel eigen zijn (1). Het aantal der Huisdieren daar tegen bestaat alleen in varkens, honden en katten: doch wilde beesten worden 'er op het gansche eiland niet gevonden, op het welke men zelfs geene slangen ontmoet (2).

De Bevolking echter van *Otaheite* is zeer gering naar gelang der uitgestrektheid en vruchtbaarheid van deszelfs grond, waarvan de oorzaak is te vinden in de zeden der bewoners (3), die overigens zoo schoon en groot

(1) WILSON D. III. bl. 234 en 243.

(2) COOK D. I. bl. 298.

(3) COOK had de bevolking, een gedeelte der zee-magt ten grondslag nemende, berekend op 204,000 zielen. — D. VI. bl. 69. — FORSTER, op de vruchtbaarheid en uitgestrektheid van den grond lettende, had zijne rekening op 145,125 gemaakt. — f. 197. — Een der Zendelingen had al spoedig bemerkt, dat de berekening van COOK meer dan viermaal te groot moest zijn. — WILSON D. II. bl. 184. — Een ander Zendeling bevond de bevolking, na eene omwandeling des ganschen eilands, op 16,050 menschen. — WILSON D. II. bl. 216—288.

groot zijn, als zij uit zulk een ruim gezegend verblijf kunnen verwacht worden.

Eene lengte van iets meer of minder dan zes voeten, gepaard met eene rijzige gestalte, vlugge houding, sterke spieren en welgemaakte leden doet 'er de Mannen terstond in het oog vallen: terwijl de Vrouwen doorgaans eenige duimen kleiner, spoedig de gansche aandacht trekken door hare veelvuldige bevalligheden (1).

Men heeft in de lengte der mans en vrouwen eene nadere opmerking gemaakt, bij welke de rang der personen in het oog gevallen is, als waren de Voornamen en Opperhoofden met derzelver vrouwen doorgaans veel grooter en zwaarder, dan het gemeen; en men heeft hier voor de oorzaak gevonden in het rijkelijke voedsel en gemakkelijke leven
der

(1) COOK D. I. bl. 298. FORSTER f. 205. WILSON D. III. bl. 137. COOK schrijft de kleinte der vrouwen toe aan te vroegtijdigen omgang met mannen: maar men heeft te regt opgemerkt, dat dit verschil der beide sekfen alleen daarom meer in het oog valt, om dat de vrouwen aldaar in schoeisel noch kapesl eenige vergrooing vinden. — GEORG FORSTER *anmerk. auf* J. R. FORSTER f. 206.

der eersten tegen over de schraalheid en den arbeid der laatsten. Nog grooter en bestendiger verschil heeft men echter in de kleur dier beide standen opgemerkt, zijnde die van het gemeen wel zoo veel bruiner, dat BOUGAINVILLE aan twee bijzondere tassen van menschen op *Otaheite* heeft gedacht, maar evenwel genoegzaam te verklaren uit de zorgvuldigheid bij de Voornamen, om zich te onttrekken aan de zon, en de noodzakelijkheid bij de geringen, om zich aan dezelve; vooral ter vischvangst, bloottestellen (1).

De natuurlijke Kleur wordt olijf- en koperkleurig genoemd en beschreven als dat heldere bruin, 't welk velen in *Europa* boven het schoonste wit en rood schatten (2), en het welk BOUGAINVILLE deed denken, dat de *Otaheitsche* vrouwen, minder aan de opene lucht en zon blootgesteld, zoo blank als de *Fran-*
sche

(1) COOK D. I. bl. 298. FORSTER f. 204. BOUGAINVILLE bij BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 296. WILSON. D. III. bl. 134.

(2) COOK D. I. bl. 299. FORSTER f. 204. WILSON D. III. bl. 134.

ſche zijn zouden (1). De kleur der vrouwen kan ten minſten niét veel verſchillen van onze heldere bruinetten, daar men nog duidelĳk genoeg het bloozen harer wangen kan onderscheiden (2). Zij ſchijnen dezelve echter alleen verſchuldigd aan hare zorgvuldigheden en kunſtmiddelen voor de blankheid van de huid. Soms blijven zij twee maanden achter een in huis, en dekken zich in al dien tijd rijkelĳk met kleederen, terwijl zij dan alleen bij het gebruik van broodvrucht leven (3).

Het haar is doorgaans zwart en ruw. Bij de vrouwen wordt het kort, bij de mans lang gehouden, en bij beiden met kokosolĳ gezalfd, die veel onreinheid veroorzaakt, waar tegen hun nu eerſt de kam bekend geworden is. De baard wordt grootendeels uitgeplukt, en overigens naar onderscheidenen ſmaak, maar altijd zuiver gehouden. Onder de okfels duldt men geen haar (4).

De

(1) Bij BUFFON. *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 296.

(2) COOK D. I. bl. 299. FORSTER f. 204.

(3) WILSON D. III. bl. 134. COOK D. X. bl. 227, 228.

(4) COOK D. I. bl. 299, 311. Volgens WAL-
LIS zouden 'er ook blondharigen op *Otaheite*

De vorm van het gelaat was in de oogen van BOUGAINVILLE door geene trekken van dat der *Européers* onderscheiden (1). In die van COOK was het bevallig zonder uitstekende wangen, ingezonkene oogen of uitpuilend voorhoofd, alleen wat plat van neus (2). Bij FORSTER zijn al de omtrekken ineenvloeiende, al de evenredigheden vrouwelijk schoon (3). Bij WILSON heet het, schoon hij glinsterzwarte oogen, gelijke en witte tanden, zacht en teder vel, en evenredige ledematen erkent, dat 'er weinig schoonheid uit hoofde dier platneuzigheid gevonden wordt, die door bestendige drukking in de kindschheid wordt veroorzaakt (4). Armen en handen konden echter niet schooner zijn geweest in het moddel der *Medicesche* VENUS volgens WILSON en FORSTER beide, waar van de eerste nu ook de voeten verdedigt, die den laatsten wat groot schenen (5).

De

zijn geweest en de kinderen van beide kunne hem gemeenlijk blond zijn voorgekomen. Bij BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 295.

(1) Bij BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 296.

(2) COOK D. I. bl. 299.

(3) FORSTER f. 205.

(4) WILSON D. III. bl. 134.

(5) WILSON D. III. bl. 135. FORSTER f. 205.

De kleeding van mannen en van vrouwen verschilt in het algemeen niet veel, behalven dat de man een stuk doek om den middel draagt, het welk, tusfchen de beenen doorgehaald en voor ingestooken, een broek mag heeten. Want overigens snijdt men geene kleederen naar het lijf, maar gebruikt men vierkante stukken doeks of matten, in het midden met een gat, waar door het hoofd gestoken wordt. Dezelfen hangen over de schouders en de borst, laten de armen geheel vrij en worden om den middel met een dunner doek omgord, hetwelk bij de vrouwen tot aan de knieën of enkel los nederhangt als een rok, maar bij de mannen slechts tot aan de knieën dekt. Over dit alles draagt de vrouw nog somtijds, een overkleed van wit en zeer fijn doek. De overige stukken zijn van onderscheidene kleur (1). Bij deze gelijkvormigheid van kleeding onderscheidt zich de pracht nog meer door het aantal stukken doek, het welk over elkanderen op de voorschrevene wijze wordt gedragen, dan door

(1) COOK D. I. bl. 306. WILSON D. III. bl. 138.

door derzelver glansrijke kleur en fijnheid; zoodat het gemeen schier naakt loopt, bij de mannen met de broek alleen, bij de vrouwen met eenen enkelden korten rok gedekt, terwijl de aanzienlijken zich dikwijls naar huis haasten, om den last hunnes rijkdoms afteleggen, die hun de warmte onder verscheidene stukken doeks ondragelijk maakt. Ook de aanzienlijkste vrouwen behouden in huis alleen den onderrok, terwijl zij zich ten halven lijve, zonder de minste verlegenheid voor het oog van vreemden zelve, ontblooten (1). Rood en geel zijn de geliefde kleuren bij dit volk, waarvan het eerste een mengsel van carmijn en vermillioen ter navolging vordert, het laatste met onze helderste geele kleur gelijk staat (2).

Terwijl armen, beenen, handen en voeten altijd vrij blijven, wordt het hoofd alleen op meer dan eene wijs gedekt. In weinige oogenblikken weet men zich kleine hoedjes van matwerk of van hoog geele kokosbladeren te vervaardigen: maar men heeft ook andere hoofdciersels, als zekeren tulband, dien mans en vrouwen dragen, en, boven al, zeker
 slag

(1) COOK D. I. bl. 308.

(2) COOK D. I. bl. 341.

flag van paruiken, uit lang en dun gestrengeld menschenhaar bestaande, het welk zich de vrouwen om en boven het hoofd slingeren in de gedaante van hoedjes, tusfchen welk haar zij, verscheidene bloemen fteken, meestal witte of ligtgeele, terwijl de mans het eigen haar met vederen van keerkringvogels cieren, waarbij de fchel van eene witte kokosnoot met water gevuld ten spiegel ftrekt (1). Beide de geflachten dragen oorringen, doch flechts aan de eene zijde, en bedienen zich tot dezen tooi van al wat fchoon, of fchitterend, of geurig is. Bloemen bovenal zijn de geliefde vercierfelen van dit volk, waardoor in hunne nabijheid eene aangename frifchheid merkbaar wordt; welke echter aan dezen fmaak voor 't geurige plantenrijk niet meer is toetefchrijven, dan aan de uitftekende zindelijkheid en reinheid der beide geflachten in de onderscheidene ftanden.

Zij baden zich driemaal daagsch in verfch water, des morgens, des middags en des avonds, en fpoelen zich in hetzelfde ook doorgaans af, wanneer zij zich met zwemmen in de

(1) COOK D. 1. bl. 308. WILSON D. III. bl. 197, 248.

de branding der zee vermaakt hebben. Inzonderheid wordt hunne maaltijd dikwijls afgebroken, door het wasfchen van den mond en handen (1). Eene reinheid, welke niet weinig toebrenge tot het heldere en blanke hunner kleur (2).

De woningen van dit bekoorlijk volk zijn wel hutten, gemeenlijk achttien voeten lang, langwerpig van gedaante, rond aan beide einden en van binnen niet afgedeeld in vertrekken: maar derzelve afzonderlijke ligging in boschjes van broodboomen en kokosboomen, gezuiverd van alle kreupelhout, doet den reiziger, die in derzelve koele fahaduw de geliefde verkwikking voor de warmte der luchtstreek vindt, derzelve armoede vergeten, welke de eilanders zelve niet kennen, daar zij in de opene lucht onder hunne gastvrije boomen den maaltijd houden en des nachts ten fleep alleen hunne woningen betrekken (3). De fleep zelve nemen velen zoo wel, als meest allen, hunne middagfluimering, onder
het

(1) COOK D. I. bl. 334.

(2) FORSTER f. 235.

(3) COOK D. I. bl. 310. WILSON D. III. bl.

het geboomte. Ook heeft dezelve, hoe zeer zij dien beminnen, zelfs binnen 's huis geen meerder toefstel, dan de vervaardiging der spijs, schoon zij schier leven om te eten (1). Een mat en een stuk doek met een blok van hout ten oorkussen is hun geheel bed, meest op den grond gespreid, waarvan hun de menigte van vlooijen, die zich in den vloer hunner woningen verschuilt, echter dikwijls verjaagt en eene soort van bedsteden doet opstaan (2).

Gewoon, om met de beenen kruisfelings op den grond te zitten, komt stoel noch tafel veel in aanmerking: meestal heeft men nogtans meer dan eene bank gereed voor vreemdelingen (3), op welke het den Teekenaar behaagd heeft zijne *Otaheitanen* te plaatsen. De man hier voorgesteld, rust met de hand op eenen trommel, gemaakt van een hol houten blok, aan het onderende dicht, doch aan het boveneind met hajenvel overspannen, op het welk niet met stokken maar met de handen wordt

(1) COOK D. I. bl. 326. WILSON D. III. bl. 146.

(2) WILSON D. III. bl. 146. COOK D. I. bl. 310.

(3) WILSON D. III. bl. 146.

wordt geslagen (1) Zijn gelaat is afgebeeld naar dat van den Koning otoo (2). Hij zelf is in de gewoone dracht gekleed. De vrouw is in het gewaad van eene danseres, wier rooifel om de lendenen en veder-bedekfel der borsten slechts van de gewoone dragt verschilt en alhier overgenomen is, om dat de afbeeldingen bij COOK in dit karakter de uitvoerigste waren (3); terwijl buiten dien het ontblooten van de schouders en de borst altijd gebruikelijk is in het bijzijn of de ontmoeting van Opperhoofden, bijzonderlijk voor de vrouwen, die zelfs geenen geheiligden grond zonder die ontblooting voorbijgaan (4).

De vischerij en doekbereiding zijn de voornaamste bezigheden dezer eilanders. De eerste oefenen zij in hunne kunstig gesnedene kanoes, met netten en angelsnoeren, van de vezels eener heesterplant gemaakt (5), ook met harpoenen, in wier gebruik zij zeer vaardig

(1) COOK D. I. bl. 327. COOK D. X. pl. N°. 98** bl. 72.

(2) COOK D. V. bl. 16.

(3) COOK D. X pl. 91** bl. 78.

(4) COOK D. V. bl. 297. WILSON D. III. bl. 139.

(5) WILSON D. III. bl. 237.

J. Meyer, del.

P. Sartorius, sculp.

OTAHEITANEN.

dig zijn (1). De laatste heeft veel van onze papierbereiding, van welke hun doek, vervaardigd van verrotte boombast, de dunheid en effenheid bezit, zonder de brosheid en onbestaanbaarheid voor vocht (2).

Beide deze bezigheden, noch ook anderen van scheepsbouw (3), mat- en mandwerk (4) kunnen de bewoners van *Otaheite* genoegzaam onledig houden, maar laten hun den tijd tot velerlei vermaken. Dezelve vinden zij in het zwemmen tusschen de branding, waarin vrouwen en kinderen zoo wel, als mannen, deelen, en in velerlei ligchaams- en wapen-oefeningen te land. Hunne vaardigheid te water maakt het de haaien zelve te benaauwd. Bij de behendigheid en kracht hunner worstelaars en worstelaresses, welke laatsten altijd het strijdperk openen, schieten de *Engelsche* vuistvechters te kort; en de slinger, javelijn en boog zijn in hunne handen wapenen, die op verren afstand zeer zeker treffen. Al deze hunne vermaken zijn in zekeren zin volksfees-

(1) COOK D. I. bl. 348.

(2) FORSTER f. 383, COOK D. I. bl. 335, 338.

(3) FORSTER f. 399.

(4) COOK D. I. bl. 346.

feesten, die, even als hunne kleeding iets herinnert van de *Romeinen* dragt, alzoo ook eenig aandenken wekken aan der *Grieken* wedspelen, daar het gansche landschappen zijn, die zich de eer der overwinning aantrekken, welke door eenen vrolijken dans van al de vrouwen uit het overwinnende landschap gevierd wordt (1).

Het dansen zelf is een hunner grootste vermaken, het welk doorgaans vergezeld gaat van zekere tooneeloefening, die het vroegste tijdperk des *Griekschen* blijspels te binnen brengt. Hunne *Heiva's* of balletten worden door mans en vrouwen uitgevoerd, maar in afzonderlijke partijën, en zoo wel bij nacht als dag. Dezelfen worden geregeld door balletmeesters, en vorderen zoo veel schats aan kleeding der vrouwen, dat 'er zelden meer dan vier in werking zijn, wier veelvuldig en kostbaar doek aan het Opperhoofd ten geschenk geboden wordt. Deze *Heiva's* worden opgevolgd door reijen van zangers en spelers of door tooneelspelers, die ongestraft de gebre-

(1) WILSON D. III. bl. 201 — 208. COOK D. I. bl. 214, 215. ook bl. 185 — 189.

breken en dwaasheden der Opperhoofden zelve ten toon stellen (1).

Min kostbaar en meer algemeen zijn de avonddansen, die zij dikwijls onder de schaduwen van 't koel geboomte houden, doch die door vrouwen alleen schijnen te worden uitgevoerd. In derzelve bewegingen is altijd eene zeer juiste en duidelijke uitdrukking der maat, maar overigens zeer weinig van die eigenlijke kunstwendigen, die den *Franschen* en *Engelschen* dans zoo betooverende voor de oogen maken, en die hier vervangen worden door zekere *Pantomime*, wier dertel gebaar den dans der *Otaheiteurs* min kuisch, dan onderhoudend, doet zijn (2).

Het

(1) WILSON D. III. bl. 208—210. COOK D. V. bl. 20.

(2) WILSON D. III. bl. 210. vergel. met bl. 178. COOK D. I. bl. 330. — In de oogen van COOK was hun dans daarom zeer ergerlijk: maar zeer juist zegt het verhaal der zendelingen, dat men uit de dertelheid der jonge vrouwluiden, die voor matroozen dansten, even min een gevolg kan trekken tot de zeden der eilanders in het algemeen, als men dit in *Engeland* kan doen uit de juffers van het strand of uit de Zee-nijmphen van *Spithead*: tot die der landbewooners.

Het oordeel over het kiesche hangt echter, zal het ooit regtmatig zijn, niet weinig af van de algemeene gebruiken en begrippen, der volkeren, van welken het eene volk niet slechts schandelijk acht, hetwelk bij het andere loffelijk wordt gehouden, maar omtrent welken alle beoordeeling naar bloot eigen gevoel en eigene denkwijze doorgaans eene onregtvaardigheid is (1).

Het naakte is geenszins ergerlijk bij hun, die zich grootendeels ontblooten, en, zonder onderscheid van kunne, dagelijks hetzelfde bad gebruiken, ja dagelijks met elkanderen zwenmende tewatergaan. De onnozelheid der jeugd kan zelfs bij hun niet geveinsd worden, daarde jonge dochters altijd ter zijde van de ouders slapen, en alzo van de kindschheid af gemeenzaam zijn met zaken, wier bloote verbeelding elders de maagdelijke zuiverheid bezoetelt. Ware eenvoudigheid alhier moet alzo groote schaamteloosheid in vreemde oogen schijnen, en de onschuldigste guiterij de verfoeijelijkste ontucht worden; ja, komt hier slechts de minste verrassing

fching

(2) C. NEPOS *vlt. imper. praef.* — COOK D. V. bl. 306.

fching der verontwaardiging bij, hoe afschuwelijk moet zich alsdan de wellust aller inwoners, naar de dadelijke ontucht van eenige fcheepshoeren beoordeeld, in meer eerbare, dan wel menschkundige oogen vertoonen (1)?

De vrouwen baden zich nevens de mans, en zijn daarbij alleen door eenige bladeren van den broodboom gefchort: echter duldten zij niet de minste onzedigheid, zouden in eenen man de geringfte ontucht even zeer ten kwade houden als in eene vrouw. Het dartele van den dans veroorlooft zich ook niemand in afzonderlijk gezelschap, en het zijn de *Engelſchen*, wier ſchaamteloosheid zij zelve het verwijt ten laſt leggen, van hun door gefchenken verleid te hebben tot het openbare bedrijf van onwelveogelijkheden, die te voren onder hun niet plaats hadden (2).

Hunne begrippen van eerbaarheid zijn echter zoo zonderling, als velen hunner gewoonten. Bij de ſtrengſte huwelijkſtrouw blijven de vrouwen altijd toegankelijk voor hare mans

Taijo

(1) COOK D. V. bl. 65, 66.

(2) WILSON D. III. bl. 177—180. 147 en 184. Welke plaats beandwoordend is op die van COOK D. I. bl. 201, 202.

Taijo of vriend (1), in wien het daartegen bloedschande zijn zou, de dochters of zusters van zijnen vriend te naderen, wijl zij als zijne eigene dochters en zusters worden geacht (2). De overneming van elkanders naam is het uiterlijke teeken dier geheel eigene vriendschap (3). Het huwelijk wordt zonder plegtigheid voltrokken, en eerst na de vereeniging gevierd. In hetzelfde zijn alle goederen gemeen, waarvan elk het zijne in geval van scheiding terug neemt (4).

Het kinderbaren kost schier geenen arbeid of gevaar. Het geweldige stoombad, waar uit men de pas bevallene vrouw naar de rivier doet gaan, om zich terstond te reinigen, en hetwelk men meermalen herhaalt, verwekt haar echter dikwijls eene koorts (5). De plaats harer onthouding en rust, gedurende veertien dagen voor eenen zoon en drie weken voor eene dochter is de *Morai* of de heilige plaats, die tot haar huis-

(1) WILSON D. III. bl. 178.

(2) WILSON D. III. bl. 186.

(3) WILSON D. III. bl. 199.

(4) WILSON D. III. bl. 171, 172.

(5) WILSON D. III. bl. 142. vergel. met bl. 172,

huisgezin behoort, alwaar een Priester het kind van den moederkoek onbindt (1). Het hoofd van den mensch, het zij jong of oud, wordt altijd heilig geacht. Het zelve blijft bij de kinders, gelijk het gansche ligchaam, naakt tot den ouderdom van zes of zeven jaren (2). Derzelve opvoeding is allerzorgvuldigst, wat de gezondheid betreft, en bij de grootste toevenheid tevens zeer oplettend op de leiding der driften (3). De grootste lof hier van komt aan de vrouwen toe, die, hartstogtlijk teder en gedienschtig jegens hare mannen, de liefdragendste moeders harer kinderen zijn. Men kent 'er kreupelen noch krommen, noch dubbelknokkige kinders, van welke gebreken de moeders zichzelven zeer zekerlijk de schuld zouden geven (4). Op het dertiende of veertiende jaar ondergaan de jongens zekere besnijdenis in het opensplijten van de voorhuid gelegen en alleen uit zindelijkheid aangenomen (5).

Om-

(1) WILSON D. III. bl. 173 — 175.

(2) WILSON D. III. bl. 176. COOK D. I. bl. 309.

(3) FORSUER f. 306.

(4) WILSON D. III. bl. 136 en 185.

(5) WILSON D. III. bl. 176. FORSTER f. 242. COOK D. I. bl. 384.

Omtrent dien zelfden tijd ondergaan zij, en de meisjes een weinig vroeger, eene andere kunstbewerking, die ook bij verscheidene andere volkeren, schoon op verschillende wijze, in gebruik is, en in een bepricking van de huid bestaat, bij hun onder den naam van *Tattooing* of *Lattooing* bekend. Het werktuig daartoe is een dun, scherp en getand been of schulp, het welk, in zeker lampzwart gedoopt, in de huid wordt geslagen, en dit zwart in de kleine gaten achterlaat, dien het alzoo veroorzaakt. Deze bewerking is pijnlijk en vereischt eenige dagen tot herstel der gemaakte wonden: echter ondergaat men dezelve vrijwillig en kloekmoedig, schoon de smart daarvan soms overweldigende wordt. De vingers, teenen, armen en beenen dragen hier door bij mans en vrouwen velerlei kleine figuren: maar boven al zijn het de billen, die daarvan het meest te lijden hebben, zijnde dezelve schier geheel zwart of blaauw na die bewerking, en zoo wel onder als boven dezelve, omringd met kromme lijnen, die tot in de lendenen loopen. Al deze figuren zijn niet slechts sieraden in hunne oogen, maar met dezelve pronken zij tevens als bewijzen van moed en volstandigheid, schoon men oppervlakkig weinig

nig blijk van onderscheiding in dit algemeene huisbederf kan vinden (1).

Niet min zonderling, dan deze bepriking is de geweldige schennis, welke zich de *Otaheitors* aandoen, om den hevigsten hartstogt van blijdschap en van rouw uit te drukken. Een haaijenstand is hier toe het gewoone werktuig. Met denzelven kwetst zich de vrouw herhaalde malen, om hare liefde voor haren man te kennen te geven; wier hevigheid somtijds in zinneloosheid overgaat; door denzelven drukt de moeder hare smart uit over het minste leed harer kinderen; en bovenal doet dezelve te *Otaheite* meer bloeds, dan elders tranen, vlieten, om den familierouw bij eenig sterfgeval te tonen (2).

De groei der nagels, die bij de voornaamste personen en zelfs bij de schoone dansersfen soms de lengte van een vingerlid voorover;

(1) WILSON D. III. bl. 141 en 176. COOK D. I. bl. 302—305. Volgens cook zou men geweld gebruiken bij deze bewerking; maar WILSON spreekt dit uitdrukkelijk tegen.

(2) WILSON D. III. bl. 170, 171, en 190, 191.

overhangen (1), past mede weinig aan den smaak, dien zij in het algemeen voor welstandigheid doen blijken. Het groeten met aanraking van de neuzen, in plaats van onderlingen handdruk, of wederkerigen kusch (2), is slechts zonderling, maar blijft toch een sprekend blijk van onderling vertrouwen. Het in slaap zuijen van zichzelf, wanneer men zich ter rust begeeft, door het zingen van den eenen en het sluitspelen van den anderen, tot dat man en vrouw beide insluimeren (3), heeft iets van het aanvallige der kindsheid. Terwijl de honden zoo zeer in hunne genegenheid deelen, dat de vrouwen meermalen derzelve jongen aan hare eigene borsten aanleggen (4).

De vrouwen zelve, schoon zij bij den lof der tederste liefde en vaardigste gehoorzaamheid dien der bevalligste zeden voegen, en over het algemeen minzaam, levendig, vreedzaam en toegevend in den omgang zijn,

(1) FORSTER f. 515.

(2) WILSON D. III, bl. 192.

(3) WILSON D. III. bl. 190.

(4) WILSON D. III. bl. 188.

zijn (1); genieten geenzins die achting bij de mannen, waarop zij zoo veel regt; als aanspraak, hebben. Het is bij haar niet geoorloofd met de mans te eten of te drinken; verscheidene spijsen zijn haar ook ontzegd: zij mogen niets gebruiken van het geen een man heeft aangeraakt; zelfs worden zij niet geduld bij de gewoone Godsdienstplegtigheden (2).

Men voedt hier genen eerbied voor den ouderdom: integendeel neemt alle hoogachting met de jaren af (3). — In den krijg kent men geene ondergeschiktheid hoe genaamd (4). — Bij de grootste milddadigheid en gastvrijheid jegens anderen, toont men geene dankbaarheid voor genoten goed, ja bezit men zelfs geen woord, 't welk dit gevoel kan uiten (5). — De nagedachtenis des overleedene naastbestaanden blijft daarentegen zeer lang dierbaar, waarvan de zorgvuldige lijkbe-

wa-

(1) WILSON D. III. bl. 135.

(2) WILSON D. III. bl. 188, 189. COOK D. I. bl. 324. COOK D. X. bl. 247. FORSTER f. 365.

(3) WILSON D. III. bl. 191.

(4) WILSON D. III. bl. 192.

(5) WILSON D. III. bl. 190, 197, 198.

waring, behalven alleen in geval van besmettelijke ziekte, en de jaarlijksche rouwplegtigheden alzins getuigen (1).

Het grootste gedeelte hunner spijs wordt uit het plantenrijk ontleend. Varkens, honden en hoenderen komen maar zelden voor bij het gemeen, en het vogelen wordt schier vergeten bij het vischen, hetwelk hun altijd rijken voorraad biedt. Men eet den kleinen visch meest raauw, en nauwelijks levert de zee iet op, hetwelk niet tot voedsel wordt gebruikt van de kreeften en krabben af, dien zij zeer beminnen, tot zelfs eene soort van zeenetelen toe. De broodboom schaft bij dat alles het dagelijksche voedsel zoo rijkelijk, dat hij, die eenmaal gedurende zijn leven één uur besteedt, om tien zulke boomen te planten, geacht kan worden, voor zich en zijne nakomelingen zoo goed gezorgd te hebben, als iemand onzer, die voor het onderhoud van zijn gezin van den morgen tot den avond werkt en daarvan niets kan opleggen voor de zijnen (2). De gulzigheid
der

(1) WILSON D. III. bl. 193. COOK D. I. bl. 373. COOK D. X. bl. 51—53.

(2) COOK D. I. bl. 313—315.

der *Otaheitors* is nogthans verschrikkelijk groot (1). Zij houden verscheidene maaltijden op eenen dag, en regelen zich bij dezelven meer naar den honger, dan naar eenig gebruik (2). Zij spijzigen echter nooit zonder een voorafgaand Godsdienstig eerbewijs, en eene zorgvuldige reiniging der handen (3). Hun drank is gemeenlijk schoon water of het sap van den kokosnoot. Echter kennen zij ook eenen geestrijken drank, wiens bereiding walgelijk en wiens gebruik nogtans zoo verleidend als verderfelijk is. De vrouwen kaauwen de papierachtige *Yava*-plant met steng en wortel, en werpen het sap uit den mond in eenen bak met kleingefneedene bladeren dier plant, hetwelk, met water en met kokosap verlengd, weldra aan het gesten slaat, en daarna, doorgezigt en uitgeperst, bij koppen vol gedronken wordt. Deze drank heeft eene bedwelmende kracht, die diepen slaap verwekt, gedurende welken de vrouwen al de ledematen der mans zorgvuldig

wrij-

(1) WILSON D. III. bl. 190. COOK D. I. bl. 313. D. V. bl. 306. COOK D. X. bl. 253.

(2) WILSON D. III. bl. 190.

(3) WILSON D. III. bl. 231,

O T H A H E I T E N.

wrijven. Een afzichtelijk schurft, ontsteking der oogen, verharding en klooving der voetfoolen zijn de kwaadaardige uitwerksels van denzelfven op het gestel, aan welken de Voornamen echter alléén lijden, wijl het gemeen de *Yava* niet zoo ligt kan bekomen (1).

Zonder bepaalde eetzaal zetten zij zich meestal op het gras of onder eenen schaduwrijken boom met de beenen kruiseling onder het lijf ter neder, op genoegzamen afstand van elkanderen, om geen hinder te hebben van elkanders vliegenlap, dien zij te zorgvuldiger gebruiken, wijl zij geene spijs nuttigen, op welke zich eene ylieg heeft nedergezet (2). De groene bladeren van den naasten boom dienen tot een tafelkleed, terwijl ieder bij zich heeft één kokosnooten-schil met versch en één met zout water, en een korfje met een of twee kleine vischen, twee of drie broodvruchten, veertien of vijftien rijpe *Bananen*, en zes of zeven appelen. De maaltijd vangt met de broodvrucht aan, waar-

(1) WILSON D. III. bl. 263—265. COOK D. I. bl. 319. FORSTER f. 419.

(2) WILSON D. III. bl. 181. COOK D. I. bl. 300 en 153.

waarvan de mond wordt volgepropt. Daarna wordt de visch aan stukken gebroken in het zoute water en de overige spijs op de blade-
ren rondgespreid. De vingers dienen voor vorken, een stuk bamboes voor mes, het melk alleen bij vleesch te pas komt. De nagel schilt de broodvrucht; de tanden openen de kokosnoot. De appelen worden geschild met eene schelp. Intusfchen wordt het proppend kaauwen van tijd tot tijd verpoosd door eene teug nu van het zoute, dan van het zoete water, terwijl verscheidene bedienden, wanneer een Opperhoofd zijn maaltijd doet, in werking zijn, om van de overige broodvrucht zeker smakelijk deeg te bereiden. Van dit alles wordt eene hoeveelheid gebruikt, die schier ongeloovelijk is, zonder dat zich de gulzigheid laat afleiden door eenig tafelvermaak, het welk ook met de vrouwen en de kinderen, die altijd afzonderlijk eten en derzelve eigene spijs hebben, van der mannen disch verbannen is (1).

Deze algemeene gulzigheid schijnt hun aan zeer veele eigene ongesteldheden onderhevig te moeten maken; maar de
eene

(1) WILSON D. III. bl. 231, 232. COOK D. I. bl. 320—325.

eenvoudigheid der spijsbereiding, het gering gebruik van dierlijk voedsel, en het algemeen gemis van wijn en gestookte dranken, schijnen tevens, bij de gematigdheid en geregeldheid hunnen overige leefwijze, daartegen voldoende behoedmiddelen te zijn.

Hoest, verkoudheid en tusschenpoozende koortsen schijnen zij aan hun veelvuldige baden, ook dan wanneer zij bezweet zijn, verschuldigd te wezen. Zekere krankzinnigheid overvalt hun in het natte jaargetijde, welke aan het loodregt nedervallen der zonnestralen op hunne ontbloote hoofden wordt toegeschreven; builen op de huid kondigen het einde dier ijshoofdigheid aan, en zelden keert deze ziekte bij den zelfden persoon weder. Hun veelvuldig worstelen en springen veroorzaakt veele breuken. De klieren achter de ooren zwellen bij hun dikwijls en gaan veelal tot verzwering over. Huidziekte, die naar lazarij gelijk, is hunne afschuwelijkste kwaal, welke echter meestal alleen de overgroote onmatigheid der Opperhoofden straft (1). Nog afschuwelijker is wel

(1) WILSON D. III. bl. 279—282. COOK D. I. bl. 369. 370. FORSTER f. 419.

wel bij hun het *Venusmet*, maar het is ten minsten hoogst twijfelachtig, of hetzelfde hun niet door de *Europeërs* wierd aangebragt. Het woedt echter zoo schrikelijk onder hun, dat men een vierde gedeelte der inwoners daar door aangetast reekent. Deze en nog andere van hunne ziekten wijten de *Otaheiteurs* openlijk aan de *Europeërs*, in zoo verre dat zij geloven, dat elk vreemd fchip hun eene vreemde ziekte heeft aangebragt, onder welken reeds zekere *Elephantiasis* door FORSTER is opgemerkt (1), die tevens waterzucht, voeteuvel en algemeene oogontstekingen meende waartenemen (2). De doorgaande gezondheid van het geftel, de onkunde van deszelfs dierlijke huishouding, en de kinderlijke afkeer van allen walgend geneesmiddel bij dit volk, brengen intusfchen eene Geneeskunde voort, die

(1) WILSON D. III. bl. 282—285. COOK. D. I. bl. 370, 371. FORSTER f. 423—426. J. R. FORSTER beweert, dat, te *Ulietä* ten minften, de *Venusziekte* reeds aanwezig was, eer dat eiland door *Furppeërs* bozocht werd; waarna zijn zoon G. FORSTER uit de algemeene gefchiedenis dier ziekte breedvoerig tracht te bewijzen, dat dezelve ook op *Otaheite* heeft kunnen ontftaan voor de landing der *Europeërs*.

(2) FORSTER f. 427—429.

die alleen in bijgeloof bestaat en den Priesteren aanbevolen is. Eenige spreuken uit derzelve mond en verschillende figuren, uit kokosbladeren gesneden en aan de vingers en teenen van de zieken vastgehecht, moeten de geheele genezing bewerken. Het herstel wordt altijd aan deze middelen, de dood aan de ongeneeslijkheid der ziekte toegeschreven. De zorgvuldige afzondering der besmettelijke zieken van alle overige menschen is bij deze onkunde een wijs en weldadig gebruik, hoe onbarmhartig het ook mag voorkomen. De eigene gezondheid des gestels blijft echter bij de ergste kwalen en de gevaarlijkste kwetturen voor deze menschen de weldadigste geneesheer en heelmeeester, wier uitwerking in veele gevallen zelfs verbazend is, en die daarom zoo veel te onwaardeerbaarder zijn, wijl de *Otaheiteurs* tevens eenen onverwinnelijken afkeer hebben van alle verbanden (1).

Alle kwalen zijn in hun oog straffen voor gepleegd misdrijf, en ook hierom stellen zij
meer

(1) WILSON D. III. bl. 280, 281. COOK D. I. bl. 369.

meer vertrouwen in de gebeden hunner Prie-
sters, dan in het heilzaamste kruid (1). Het ge-
tal hunner Goden is ook schier aan dat hunner
inwoners gelijk, daar elk huisgezin zijnen
Beschremgeest heeft. Evenwel erkennen zij
eenen grooten God of Goden van hogeren
rang, geboren in den nacht. Aan drie in-
zonderheid, — wier namen van den *Vader*,
God in de Zon, en den *Vogel* of den *Geest* den
Zendelingen zeer opmerkelijk waren, — rigten
zij hunne gebeden in algemeenen nood. In
bijzondere behoeften roepen zij hunne min-
dere Goden of Beschermgeesten aan, waar-
toe zij meenen, dat de geest hunner brave af-
gestorvenen verheven wordt, die hun alsdan
een *Eatooa* is. — Volgens hunne overle-
vering verbrak de toorn der Goden een-
maal de wereld, waarvan de eilanden slechts
brokken zijn (2). Overigens hebben zij eene
Fabelleer wegens hunne Goden, aan wier
vermenging zij de geboorte van het het jaar, ver-
deeld in dertien maanden, en der sterren,
ja

(1) WILSON D. III. bl. 280.

(2) WILSON D. III. bl. 149—151. COOK D. I.
bl. 379.

ja zelfs der planeeten toeschrijven (1). Deze Fabelleur, welke Godsdienstige en Natuurkundigen begrippen onder een mengt, loopt in veele bijzonderheden uit, welken het gemeen zelf niet kent, en die het gezag der Priesteren zoo veel te meer verheffen (2).

Het geloof der onsterfelijkheid van zeker wezen in den mensch, het welk zij *Etihi* noemen, en het welk in hun ziet, hoort, ruikt, smaakt en gevoelt, is bij allen zoo veel te duidelijker. Voor dit wezen verwachten zij wel eenen onderscheiden staat na dit leven van min en meer geluk, geëvenredigd naar den stand op aarde, maar niet van vergelding naar gelang der zedenlijkheid, wijl zij niet denken, dat hunne daden elders eenigen invloed hebben, noch zelfs den oppersten Goden bekend zijn. Die toekomstige staat zelf is in hunnen geest een volkomen tweede leven, van gelijken zinnelijken, maar oneindig meer verheven, toestand (3).

Het

(1) WILSON D. III. bl. 152. COOK D. I. bl. 380.

(2) COOK D. II. pl. 300, 301.

(3) COOK D. I. bl. 382. WILSON D. III. pl. 154. COOK D. X. bl. 255. en volg.

Het bijgeloof der *Otaheiteurs* is veelvuldig, doch derzelve godsdienstigheid zeer lofwaardig wegens eerbied en naauwgezetheid. De Priesterstand bekleedt den eersten rang na den troon, en schijnt eene eenige Priesterfchap uit te maken over al de *Societeits*-Eilanden, op welken verscheidene Opperhoofden tot dezelve behoren. Bij dezelve schijnt zoo wel alle Sterrekunde en kennis der fcheepvaart, als alle Geneeskunde en kennis van de leer der Schepping en de Geschiedenis der aarde bewaard te worden. Bij deze meerderheid van kundigheden matigen zij zich eenen grooten invloed op zegen, gezondheid en vruchtbaarheid aan. De befnijdennis en de beprikking van de huid in hun werk, waarvoor zij rijkelijk betaald worden. Voorts zingen zij de algemeene gebeden op, en regelen al het offerwerk; terwijl het onderscheid der standen in dit alles zoo zeer wordt in acht genomen, dat voor geringe luiden ook Priesters van geringer geboorte zijn, terwijl de Opperhoofden door de jongste zonen uit de voornaamste geslachten bediend worden (1).

Be-

(1) COOK D. I. bl. 383. 385. WILSON D. III. bl. 159.

Behalven hunne Priesters hebben de *Oia-*
heiders ook hunne tolken van der Goden wil,
 die hunne bedriegerij tot een kunstwerk heb-
 ben gebragt; hetwelk zich voor het oude
Delphi niet behoëft te schamen. Dezen, naar
 hun voorgeven, met de hoogste Goden ge-
 meenzaam, begeven zich, potscierlijk genoeg
 getooid, naar eene *Morai*, 't welk eene plaats
 is ter godsdienstoefening en lijkbewaring
 geschikt (1). Zoodra zich een der heili-
 ge vogels, die dezelve veelvuldig omringen,
 op de *Morai* nederzet, meent men, dat
 de Godheid, die in den zelve op aarde is
 gekomen, den vogel verlaat, en zich met
 den Propheet vereenigt, die zich nu armen,
 en benen uitstrekt, dijen en het gansche ligchaam
 wrijft, voorts geeuwt, den buik, naar het
 schijnt, tot berstens toe doet zwellen, daar-
 na de oogen draait, in stuiptrekkingen valt,
 en eindelijk eene flauwe, flamerende en afge-
 brokene stem verheft, die oogenblikkelijk in
 een donderend geluid verkeert, en voorts in
 zachter klanken overgaat. welken hij voor-
 geeft

(1) Zie dezelve bij cook D. X. bl. 53. en bij
 WILSON D. II. bl. 280.

geeft zelf niet te verstaan noch zich te kunnen herinneren, en die echter eene Godspraak uitmaken, welke een Ambtgenoot van hem duidelijk genoeg vertolkt, en aan wier eischen, schoon gemeenlijk zeer hoog, nogthans nauwkeurig wordt voldaan. De Godheid verlaat hem, zoodra de vogel wegvliegt, wanneer hij andermaal in stuiptrekkingen nedervalt, uit welken hij zich met eene luide schreeuw herstelt, voorgevende, den ganschen tijd als in diepen slaap verkeerd te hebben (1).

Het gezag eener eigendunkelijke regeering staat doorgaands in verband met haren invloed op den Godsdienst, en met dien van dezen op het volk. Den laatsten gezien hebbende, zal ons dus de eerste na de beschouwing der wijze van regeering zelve gemakkelijk te bereekenen vallen.

Deze is eenhoofdig en werd door COOK vergeleeken bij het leenroerige stelsel van het oude *Europa*. Het Opperbewind over elk der Eilanden is erfelijk in het geslacht der *Earees rahies*, of Oppervorsten, onder wien de *Earees* het gezag voeren over bijzondere land-

(1) WILSON D. III. bl. 162—164.

landstreken, wier grond, zij ter behouwing deelen onder *Manuhouini's*, die echter den eigenlijken landbouw everlaten aan hunne *Toutou's*, die als hunne slaven of boeren kunnen aangemerkt worden. De Oppervorst komt nimmer in het huis van eenen onderdaan, maar heeft in elke landstreek een eigen huis, en, bij toeval in het huis van eenen onderdaan geweest zijnde, wordt dit na zijn vertrek terstond met al het huisraad verbrand. In zijne tegenwoordigheid ontbloomt men zich niet slechts tot den middel, maar dezelfde hulde wordt bewezen aan eenen paal met stukken doeks bekleed en ter aankondiging zijner nabijheid opgerigt. 's Konings broeders deelen mede in de eerstgemelde eerbetooning, dien ook aan alle de Opperhoofden der landstreken wordt bewezen. De Koning en Koningin hebben een zeer groot gevolg van mans en vrouwen, die allen, even als zij zelve, heilig geacht worden, schoon derzelve zeden een schandelijk voorbeeld van dieverij en ontucht geven. Deze hovelingen dragen den Vorst en de Vorstin overal op de schouders, over welken zij, met de beenen vooroverhangende, gezeten zijn. De *Earees* hebben

ben ook hunne eigene hofhouding en een groot aantal van dienaars, onder welke bijzonderlijk de jongere broeders van hun geslacht geteld worden. Zonderling echter is de opvolging der kinders in den rang der ouders, daar dezelve terstond bij de geboorte plaats heeft, zoo dat de vaders het bestuur hunner landstreek wel behouden, maar hunnen titel en rang verliezen. Ingeval van oorlog moeten zij hunne onderhoorigen ten krijgsdienst leveren aan den Oppervorst. Al deze onderscheidene standen worden zorgvuldig bewaard door volstrekte onthouding van onderlinge huwelijksverbindtenissen. De man, die zich verlaagt, ruimt zijne plaats in voor het kind uit dezen echt, hetwelk omgebragt wordt, wanneer hij een *Earee* is. De kinders van de vrouw, welke zich verlaagt, verliezen altijd het leven. Op den minnenhandel van eenen gemeenen man met eene vrouw van koninklijk geslacht, staat voor den man de dood. In alle standen vervalt het erfregt op den oudsten zoon, die daarvoor met de zorg voor zijne broeders en zusters is belast (1). Bij

(1) COOK D. I. bl. 386. D. V. 386. D. X. bl. 269.
WILSON D. III. bl. 120—126.

Bij gebrek aan geld of iet, 't welk in deszelfs plaats ten algemeenen handel wordt gebezigt, vervalt een aantal misdrijven, die elders uit de geldzucht alleen geboren worden. Met de schrijfkunst gansch onbekend, regelt in andere gevallen het gebruik alleen de oefening des regts, die zelfs weinig opmerking verdient, daar men aan een ieder overlaat, zijne ongelijken zelf te wreken. Die eenen dief betrapt mag hem dooden; maar meestal verkiest men de schadevergoeding met eenen hoogen afkoopprijs. Ingeval van manslag vereenigen zich de vrienden des gedooden tegen den doodslager en de zijnen, na wier openbaar gevecht de goederen van den verliezer den overwinnaar volgen. Het dooden van eenen geringen man vordert slechts de ontwijking van de wraak der zijnen, terwijl elke *Morai* eene wijkplaats levert, tegen welke geen geweld gebruikt mag worden. Soms echter trekken zich de Opperhoofden de ongelijken hunner onderhoorigen aan, en straffen het misdrijf, hetwelk alzoo eerst den naam eener regtspleging mag dragen (1).

Veel

(1) WILSON D. III. bl. 130, 168. COOK D. I. bl. 810, D. X. bl. 270—273.

Veel gruwelijker nogtans heeft op dit Eiland plaats, het welk niet slechts straffeloos wordt gepleegd, maar zelfs in een openbaar en gewettigd gebruik is verkeerd. 'Er is eene soort van mans *Mahoos* genaamd, die de manieren, kleeding en stem der vrouwen nabootsen, en, in hunne jeugd de schandelijkste levenswijze verkiezende, dezelfde bezigheden der vrouwen doen en onder hetzelfde verbod met betrekking tot sommige spijzen liggen. Volstrekt afkeering van der vrouwen gemeenschap; zijn zij ten uitersten jaloersch op die der mannen, en worden echter van de vrouwen zelve zonder verfoeiing beschouwd, ja zelfs vriendschappelijk bejegend. Gelukkig is het aantal dier gedrochten, wier aanduiding de gansche ziel met afgrijzen vervult voor hetzelfde volk, het welk anders het hart door zoo veel goedhartigs inneemt, niet grooter dan van zes of acht op het gansche Eiland. De voornaamste Opperhoofden onderhouden deze *Mahoos*; en men behoeft slechts te rug te zien op de wetten der erfopvolging en den dwang der verbindtenissen tot gelijken stand en rang, om de aanleiding tot

zulk eenen gruwel duidelijk te bemerken (1).

Dezelfde aangeduide gronden brengen een ander, schier even afschuwelijk en verdoemelijk, kwaad voort. Een aanmerkelijker aantal van de Voornaamsten der beide kunne vereenigen zich tot zekere maatschappij, waar in de vrouwen aan al de mannen gemeen zijn, en waarin de ontucht zoo vele prikkels vindt, dat de verkiezing der eene boven de andere zelden langer, dan twee of drie dagen, duurt. Deze gezelschappen zijn gesloten en komen van tijd tot tijd bij een. Derzelve zamenkomst duurt doorgaans verscheidene dagen. De mans vermaken zich met morstelen, de vrouwen met den alleronruchtigsten dans, en schamen zich niet, voor aller oogen de schandelijkste driften, door het eene en andere onophoudelijk geprikkeld, in te volgen. De vruchtbaarheid is zeer gering bij zulk eene snoode gemeenschap, maar nog veel te groot voor het gevoel der verontwaardiging bij het vernemen van de onmen-

(4) WILSON D. III. bl. 127, 128. D. III. bl. 258, 259.

menschenlijke wet der *Arreoijs*, gelijk die genootschappen genoemd worden, om de kinders dezer ontucht terstond na de geboorte om te brengen. Te vergeefsch verzet zich soms de moederlijke teederheid tegen dit schrikkelijk bedrijf: de wet dwingt haar tot het zelve, tenzij ze eenen man vindt, die het kind als het zijne wil aannemen, maar die dan ook als haar echtgenoot beschouwd en nevens haar buiten het genootschap wordt gesloten, terwijl haar de naam van *Whannownow* of van *Kinderkrijgster*, de schoonste en eerbiedwaardigste anders voor verstand en hart, als de verachtelijkste schimpnaam nagaat (1).

De geringheid der bevolking dezes eilands vindt eene genoegzame verklaring in deze
ze-

(1) COOK D. I. bl. 331—333. D. X. bl. 244. WILSON D. III. bl. 109—189. FORSTER is zeer breedvorig over deze *Arreoijs* en wil dezelve doen voorkomen als de bloote verbastering van eene Staatkundige instelling, welke verbastering zoo veel snooder niet eens zijn zou, dan veelerlei losbandigheid in *Europa*. — Zijne vergelijking schijnt ons echter niet aannemelijk tegen het gezag van den wel onderrigten COOK, ANDERSON en WILSON. — Zie FORSTER aanmerk. op COOK D. VI. bl. 324—331.

zedes , die echter niet algemeen geacht moeten worden , daar zich de onpartijdigheid verplicht gevonden heeft te erkennen , dat op *Otaheiten* de eerbaarste en teederhartigste vrouwen gevonden worden , wier talrijke huisgezinnen ten bewijze strekken van hare geheiligde verknochtheid aan den man , aan wien zij verbonden zijn , en wier onomkoopbare huwelijks-trouw en kindermin den eerbied van den *Europeeschen* matroos zelve wegdragen (1).

De hoogste eerbied der *Otaheiteurs* zelf is niet min bezoedeld , dan de lof hunner overige huisfelijke zedes , daar het maar al te duidelijk is gebleken , dat hun Godsdienst menschenoffers eischt. Behalven vele verschillende en rijkelijke offerhanden vordert de Priesterschap somtijds een menschenoffer , en wel altijd bij de aanvaarding der regering door eenen nieuwen Koning. De keus des slachtoffers staat aan eenen Raad met een Opperhoofd , die zelfs vooraf de gelegenheid tot zulken eisch moet onderzoeken. De keus bepaalt zich doorgaans op eenen man , die schuldig staat aan eenig hooggaande misdrijf , voor

al

(1) WILSON D. III. bl. 186.

al aan heiligfchennis, of wel op eenen vreemdeling, uit eenig ander eiland om wangedrag voortvluchtig. Het diepst geheim heerscht wegens de gedane keus. In denzelfden nacht reeds wordt, indien zulks mogelijk is, het flachtoffer in den flap overvallen, en met eenen enkelen flag in den nek afgemaakt. Voorts wordt het lijk, zoo zorgvuldig voor alle verminking bewaard, als het zelve volftrekt onverminkt moet zijn, om ten offer te kunnen ftrekken, in eenen korf gelegd en in de heilige Canoe naar de *Morai* gevoerd. Indien het Opperhoofd en deszelfs Raad verklaren, geenen doodfchuldigen te kunnen vinden in hunne landftreek, mogen zij een varken in de plaats geven (1).

Men befpeurt ligt in zulk een menfchenoffer de tufchenkomst voor het gebrek aan regtspleging, om de maatschappij te ontdoen van hare gevaarlijkfte leden, fchoon men 'er tevens het kenmerk in vindt van de rampzaligfte Godsdienstbegrippen. Maar even duidelik blijkt uit ééne bijzonderheid, welke wij daarvan nog hebben opteteekenen, dat het-

(1) WILSON D. III. bl. 165 — 167. COOK D. X. bl. 47 — 63.

hetzelve de plaats vervangen heeft van eene nog afschuwelijker gewoonte van vroegere dagen, om de verwonnene vijanden te verflinden. Het linkeroog des slachtoffers wordt namelijk door den Priester den Koning voor den mond gehouden, met verzoek om dien te openen, het welk dezelve dan ook doet, maar te vergeefs, wijl de Priester het oog als dan terstond terugtrekt. Dit noemen zij *den mano-eten* of *voedsel voor den Koning*. Inzonderheid geschiedt dit bij deszelfs Krooning, wanneer hem uit al de landstreken des eilands zulke offers worden aangeboden, terstond na dat hij met de *Maro* of roden Koninklijken gordel, dien hij alleen bij de hoogste plegtigheden draagt, door eenen openbaren Redenaar omgeven is. Het hoofd van den mensch is den *Otaheiter* een heiligdom, en het oog deszelfs dierbaarste deel; deszelfs gedreigde verflinding, waar bij het om vermeerdering van wijsheid en verstand te doen schijnt, herinnert kennelijk genoeg aan vroegere dagen, waarin men zoo greetig zal geweest zijn naar de gansche prooi, als de Vorst zich nu naar het oog alleen vertoont, zijnde zelfs nu nog zekere opoffering der lijken hunner verflagene vijanden, en de afsnijding van derzel-

zelve onderkaak ten cieraad, al duidelijker blijken van vroegere menschverflinding (1).

De taal dezer eilanders heeft veel van de *Malaitische* en is welluidend. Hunne uitspraak is zacht en aangenaam, en hunne uitdrukking door gebaar zoo levendig, dat zij, zoo wel in het openbaar als in hunne huisgezinnen elkanderen door allerlei teekens, en bovenal door de oogen alleen dikwijls volmaakt verstaan. Men onderscheidt slechts zeventien letters bij hun in gebruik, kunnende zij de *c. g. i. k. q. s. x. z.* bezwaarlijk in eenig woord uitbrengen. De bijzondere tongval, met welken zij hetzelfde woord op velerlei wijze onderscheiden, verrijkt, maar verzwaart tevens, hunne taal aanmerkelijk (2).

Hun-

(1) WILSON D. III. bl. 115, 116, 166
 COOK D. V. bl. 62, 63. D. X. bl. 67, 68. In het algemeen schijnt het menschenoffer aan de Goden de verflinding der vijanden bij de volkeren vervangen, en zelfs het laatste denkbeeld al meer uitgerooid te hebben, door doodschuldige misdadigers in plaats van verwonnene vijanden ter slagting te verkiezen; en alzoo zou het afschuwelijk menschenoffer zelf als de eerste trap van beschaving der uiterste woestheid mogen aangemerkt worden. — J. J. VIREY *Hist. Nat. du Genre Hum.* T. II. p. 43-54.

(2) COOK D. I. bl. 363 — 368. D. X. bl.

Hunne kunsten eindelijk zijn wel weinig en eenvoudig, en bepalen zich tot het vervaardigen hunner kleederen, wapenen, gereedschappen, verblijven en schuiten, maar derzelver behandeling is keurig, vaardig en in vele opzichten zeer vernuftig. De maanverwifelingen regelen hunne tijdrekening, en geven hun een jaar van dertien maanden. Hunne Rekenkunde heeft de getallen van een tot tien; maar hunne vaardigheid met derzelver verdubbeling is zeer gering. Tot hunne lengte maat gebruiken zij den vadem en span. Den afstand berekenen zij naar hunnen gang. Als opmerkzame waarnemers van het weder, nemen zij naar deszelfs veranderingen hunne maatregels voor de visfcherij, en voorspellen ook den vroegen of laten, fchaarsen of overvloedigen Oogst. Op afgelegener togt ter zee, fturen zij bij zon, maan en fterren, gelijk de gansche oude wereld voor de uitvinding van den zeilnaald. Zij onderscheiden den stand van vele vaste en den loop der dwaalfterren, en noemen 'er veelen bij namen, waarin zekere overeenkomst met de

Griek-

Grieksche fabelen hoogst opmerkelijk is voorgekomen, daar zij zoo wel hunne tweelingen of twee kinderen aan den hemel hebben, als de *Grieken* hunnen CASTOR en POLLUX hadden (1). Nogthans weten zij den tijd van den dag, die bij hun ook zes uren voor den nacht heeft, en dien zij naar de hoogte der zon nauwkeurig genoeg berekenen, bezwaarlijk te gisfen bij de sterren (2). Het zijn hunne Priesters bovenal, die in de kennis der scheepvaart en sterren uitmunten, en wier naam *Tawoha* niets anders, dan eenen man van kunde, beteekent (3). Het daglicht, weten zij te vervangen door zeker kunstlicht, zich daartoe van de pitten eener olieachtige noot bedienende, welken zij boven elkanderen aan een spitsje steken, hetwelk met deze pitten gelijkelijk afbrandt, en voor een aanmerkelijken tijd een vrij goed kaarslicht verschaft (4). Hun vuurmaken is veel gebrekki-

ger;

(1) WILSON D. III. bl. 142—145. COOK D. I. bl. 360—363 en 347 en volg. FORSTER f. 434. 436.

(2) COOK D. I. bl. 362.

(3) COOK D. I. bl. 383.

(4) COOK D. I. bl. 329.

ger; daar hetzelfde bij hun door snelle wrijving of zaging van droog hout geschiedt, onder een gedurig gezang of gebed, hetwelk bij nat weder al zeer lang kan duren, en om welke reden zij dan gemeenlijk eenig vuur met zich voeren (1).

Zoo veel bijzonders en in vele opzichten reeds zoo veel uitvoerigs hebben ons COOK, FORSTER EN WILSON voornamelijk medege-deeld wegens een volk, 't welk al lang aan den eigenlijken staat der woestheid moet ontkomen zijn, en echter nog slechts op zekeren trap van beschaving staat, die den Wijsgeer de rijkste stof tot vergelijkingen, overdenkingen en onderstellingen oplevert, in welken echter de juiste bepaling onzer take niet toelaat, dat wij ons verdiepen.

(4) WILSON D. III, bl. 181.

U L I E T E A.

De Aardrijkskunde der *Otaheiteers* strekt zich uit tot vier en tachtig eilanden, wier namen zij onderscheidenlijk noemen, wier ligging zij weten aanteduiden en met welken zij alzoo in eenige betrekking staan. Derzelve verspreide ligging beslaat eene ruimte van 20° Zuidelijke Breedte en 40° Lengte ter zee: allen echter zijn zij nog niet bezocht door *Europeesche* zeelieden, en allen kunnen zij ook niet betrokken worden onder den algemeenen naam van *Societeits-Eilanden*, daar zich onder de zelve ook de *Marquische* bevinden (1). Cook, de eersten noemer van dien

(1) J. H. FORSTER *Bemerkungen auf seiner Reise um die Welt* s. 443 — 455.

dien naam, begreep onder dezelveu slechts een zestal, *Uletea*, *Otaha*, *Bolabola*, *Huaheine*, *Tubai* en *Maurua* (1), en bleef 'er *Otaheite*, steeds van onderscheiden (2); doch G. FORSTER voegde 'er *Matea* en *Tapoamanoa*, nevens *Otaheite* bij (3); terwijl de lijst der eilanden tot *Otaheite* behorende bij WILSON deze is: *Tethuora*, *Maitea*, *Eimeo* of *Moreo*, *Tapoamanoo*, *Huaheine*, *Ulietea* of *Reiadea*, *Otaha*, *Bolabola*, *Mauroea*, *Tooboui*, *Oheteora*, *Wateoo*; waarbij hij tevens nog van vele anderen gewaagt, door geen *Europeesch* schip tot nog toe aangedaan, maar, om derzelveu moeijelijkheid in onderkenning en verwarring in ligging, doorgaans onder den naam van gevaarlijken *Archipel* begrepen (4).

De gemeenschap van taal, verwantschap van inwoners en gelijkheid van zeden onder al deze eilanders, tot wien de naam van *Societeits-Eilanden* mag worden uitgestrekt, zouden ons nu wel kunnen doen volstaan met de

(1) COOK Reize D. II. bl. 34.

(2) COOK D. X bl. 211.

(3) Bij COOK D. X. bl. 211.

(4) WILSON *Zendelingsreis* D. I. bl. 71 — 92.

de uitvoerige beschrijving der *Otaheitors*, met regt voor de voornaamsten van al de overige eilanders gehouden: maar de onderscheiding, door COOK zelven volgehouden, schijnt ons te verpligten, om nu ook van een zijner eigenlijke *Societeits*-Eilanden te gewagen, waartoe ons tevens de rijkdom van overgehoudene stof, ondanks onze uitvoerige beschrijving der *Otaheitors*, zoo wel uitlokt, als in staat stelt.

Uit dezen ganschen, zoo moeilijk juist te bepalen kring van eilanden, die, schoon ze allen denzelfden Godsdienst schijnen te hebben, echter allen eenen afzonderlijken Beschermgod vereeren (1), valt ons de keus van *Ulietea* zeer gemakkelijk, zoo door het aanzien, hetwelk het zelve weleer onder de overigen genoot, als door de opmerking, welke het uit hoofde der meest gevorderde beschaving trekt, en bovenal door het bekoorlijke, waarmede het den zinnelijken *Europeeschen* matroos aan zich verbindt (2).

Ulietea, of *Reiadea*, of *O-raietea* genoemd;

(1) ANDERSON bij COOK D. X. bl. 275.

(2) COOK D. X. bl. 191—193.

noemd, werd het eerst ontdekt door COOK in het jaar 1769. en bevonden te liggen op $16^{\circ}45\frac{1}{2}'$ Zuider breedte en $151^{\circ}34\frac{1}{2}'$ Westelijke lengte van *Greenwich* (1). BOUGAINVILLE had hetzelfde slechts hooren noemen, en schreef het *Aiatea* (2). Volgens het verhaal van eenen eilandcr zou 'er, ten tijde van deszelfs grootvader, een vreemd schip geweest zijn, welks manschap vreedzamen omgang met de inwooners had gehad. Daarvan echter vernam men in *Europa* niets (3).

Het land is heuvelachtig, doorsneden, onregelmatig, en omringd met riffen, waar tusschen kleine eilandjes liggen, die verscheidene havens vormen. De meeste meeren zijn 'er brak en het versche water is 'er moeilijk te bekomen (4). De heuvels zien 'er groen uit, en zijn op verscheidene plaatsen met houtgewas bedekt (5). De uitgestrektheid des eilands

(1) COOK D. II. bl. 34. WILSON D. I. bl. 76.

(2) FORSTER f. 447.

(3) FORSTER f. 447. Het zou, volgens zijne gedachten, een van ROGGEVEEN's schepen moeten geweest zijn.

(4) COOK D. II. bl. 36. WILSON D. I. bl. 76.

(5) COOK D. II. bl. 17. WILSON D. I. bl. 77.

lands is niet zeer groot noch deszelfs bevolking talrijk, echter levert de grond een rijkelijk voedsel op, gelijksoortig, schoon min overvloedig, als te *Otaheite* (1). Daar tegen heeft *Ulietea* veel minder hoenders en rotten, doch maken de inwooners jacht op wilde eenden en snippen, welken zij voor een lekker beetjen houden (2). De *Ava*-wortel bovenal, die den geestrijken drank dezer eilanders oplevert, wordt alhier in zeer grooten overvloed gekweekt (3). *Ulietea*, *Otaheite* en de overige *Societeits*-Eilanden, eenmaal van *Europeesche* dieren en planten voorzien, belooven alzoo eene verscheidenheid en overvloed van ververschingen voor zeereizigers, waar in geene andere plaats der wereld dezelve schijnt te zullen evenaren, daar zij zelfs nu reeds in de oogen van COOK alle anderen hier in te boven gingen (4).

Ulietea heeft een aanzien onder de overige eilanden, het welk onevenredig is aan deszelfs grootheid of volkrijkheid, en hetzelfde thans dadelijk verheft boven deszelfs rang,

(1) COOK D. II. bl. 17.

(2) COOK D. V bl. 356, 359.

(3) COOK D. V. bl. 65.

(4) COOK D. X. bl. 206.

rang, daar het, lang eene meerderheid geoefend hebbende over zijne naburen, onlangs onderworpen is geworden aan de overwinnende wapenen van het kort bijgelegene *Bolabola* (1), welks inwooners voor de krijgshaftigsten van allen gehouden en zelfs, als eenen sterker God ter hunner bescherming hebbende, door de overigen eerbiedig ontzien worden (2).

De menschen op *Ulietea* zijn een weinig kleiner van gestalte en hooger van kleur, dan op de overige *Societeits*-Eilanden, en kwamen laatst aan cook meer ongeregeld, dan weleer voor, het welk hem een gevolgscheen van hunne tegenwoordige onderwerping (3). De herinnering aan het aanmerkelijk onderscheid van gestalte, kleur en zeden bij de verschillende standen op *Otaheite* kan ons de klem van deze aanmerking volkomen doen gevoelen (4).

De eigene kleur der *Ulieteërs*, der vrouwen boven al, is echter geenzins zoo hoog, of de-

(1) WILSON D. I. bl. 77. COOK D. X. bl. 193, 200.

(2) COOK D. X. bl. 204.

(3) COOK D. X. bl. 192. WILSON D. I. bl. 77.

(4) Zie boven bl. 111.

dezelve laat de verhitting, door den dans bij voorbeeld, in een zichtbaar rood der wangen ligt bemerken (1).

In het gelaat, schoon open en aanminnig, is de *Malèitsche* verscheidenheid vrij kenmerklijk: evenwel laat dezelve hier den bevalligsten omtrek toe. De platheid van neus in velen schijnt een volstrekt gevolg van het indrukken terstond bij de geboorte, vooral van eenen jongen (2). Van daar dat het vrouwelijke gelaat hier zoo veel van het mannelijke in schoonheid kan verschillen, als ons alhier de nauwkeurige afbeelding van twee *Ulieteëers* doet bemerken.

Beiden zijn zij zeer wel uitgevallene afteekfels van oorspronkelijke afbeeldingen naar het leven (3), die voorts ten voeten uitgeteekend zijn naar de voorschriften van het schoone der evenredigheden in het menschelijke ligchaam, aan welken de uitstekende roem der schoonheid dezer eilanders de teekenen streng genoeg verbonden heeft.

De

(1) Cook D. V. bl. 354.

(2) Cook D. VI. bl. 94.

(3) Bij Cook D. VI. pl. 49*. bl. 96. en D. V. pl. 29* bl. 38.

De vrouw is TAINA of TAINA-MAÏ, de bevallige danferes van het *Ulieteesch* tooneel, van welke G. FORSTER aanteekeent: „haar lang onafgesneden haar was met eene smalle strook, van wit doek los doorvlogten, en hing in natuurlijke lokken neder, schooner, dan de verbeelding eenes schilders immer heeft afgemaald; hare oogen flonkerden vol vuurs en uitdrukking in het rond gelaat, over hetwelk een bevallige lagch verspreid was. De Heer HODGES, vervolgt hij, trachtte haar bij deze gelegenheid afteteekenen: maar hare vlugheid en levendigheit maakte het hem zeer bezwaarlijk, ja bijna onmogelijk. Dit, zegt hij, is de reden, waarom het niet volkomen is gelukt; zijnde het nog oneindig verre beneden te teederheit van het bevallige model. Zoo 'er ondertusfchen de volmaakte gelijkenis der eigenlijke perfoon aan ontbreekt, voegt hij er bij, dan kan het als een algemeen model dienen der gewone gelaatstrekken van deze en de nabuurige eilanders, wanneer men zich, onder het mannelijke geflacht, een tienjarig knaapje van *Otaheiten* wil voorftellen (1).”

De

(1) Bij COOK D. V. bl. 345, 345.

J. Cooper, del.

J. Portman, imp.

ULITHEËRS.

De man is OMAI, de Kapitein FURNEAUX naar *Engeland* medegenomen, en met die voorkeur, niet om zijne geboorte, rang, kundigheden of schoonheid verwaardigd, maar om zijne schranderheid, eerlijkheid, geregeldheid, edel zelfsgevoel en aanvallige zeden, waarmede hij zelfsbeheer genoeg vereenigde, om, hoe zeer hij niet afkeerig van den wijn en sterken drank schein te zijn, gedurende zijn tweejarig verblijf aldaar zich nimmer door denzelven te laten bevangen, noch ook eenige genegenheid te laten blijken, om de strengste regelen der matigheid te overschrijden (1). *London* met deszelfs gansche pracht. de verkeering onder Edelen en Grooten met alle hunne welmeenende beleefdheden zelve konden echter dezen jongeling zijn vaderland niet doen vergeten, noch zelfs min verkiezelijk maken. Bescheiden genoeg, om niet te dringen op zijnen terugtocht, bleek zijne vreugde duidelijk bij zijn vertrek, wanneer wij elk vol verwondering achterliet over zijne ware wellevendheid, door
de

(1) COOK D. V. bl. 38—40.

de Natuur zelve hem beter geleerd, dan dikwijls de kunstigste Opvoeding hier in slaagt (1). FORSTER beklagt zich, dat men eenen jongeling heeft in *Europa* gebragt, wiens onbevallig en hoogbruin gelaat oneer deed aan de algemeene schoonheid der *Societeits*-Eilanders, onder welken men zelden zulke middelmatige aangezichten, als het zijne was, aantreft, en, zelfs bij het geringst gemeen, schaars zulk eene zwarte huid vindt (2). Gebrek aan andere oorspronkelijke afbeeldingen liet ons voor dit werk ten zijnen aanzien geene keus, maar verplichtede ons tevens tot deze persoonlijke opheldering.

Beider kleeding is gekoozen naar de gewone en vrij verschillende dragt der Eilanders, die somtijds in eenen losfen rok van de heupen tot de knieën, dan weder in eenen
bloo-

(1) COOK D. V. bl. 40, 41.

(2) COOK D. V. bl. 339 — 343. Het misnoegen van FORSTER schijnt zelfs invloed gehad te hebben op zijn oordeel over OMAI's geest, dien hij dom en kinderachtig noemt, schoon hij erkent, dat hij in het schaakspel aanmerkelijk vorderde, en dat de Staatkunde der *Engelschen* wel zorg droeg, om hem genoegzaam even onverlicht tot de zijnen te doen wederkeeren.

bloten gordel van fraaije vederen, of ook wel in beiden tevens bestaat, gelijk hier bij de vrouw: maar die ook somtijds met de *Otaheitsche* nagenoeg overeenkomt, in welken de man voorkomt (1). In al den tooi heerscht echter veel meer smaak en losheid bij deze, dan bij de overige *Societeits*-Eilanders, ja zelfs eene zoo groote veranderlijkheid en grilligheid, als bij eenig *Europeesch* volk, zoo dat ook hunne dragt telkens verandert bij elken nieuwen inval; die weldra in zwang komt (2). Ook bij hun wordt het oorcieraad slechts aan ééne zijde gedragen, en daartoe alles gebruikt, wat schitterend, geurig of zeldzaam is (3). Zij zalven zich het hoofd met welriekende olie (4); en houden bovenal hunne kinders in de allerbevalligste kleeding, zoo dat de reisgenooten van cook getuigden, nooit liever noch beter gekleede kin-

(1) Men vergelijke bij cook D. II. pl. 11. met D. V. pl. 38* en D. VI. pl. 49* met D. II. pl. 12. en D. X. pl. 89**.

(2) Cook D. X. bl. 210. D. VI. bl. 334.

(3) Cook D. II. bl. 27.

(4) Cook D. VI. bl. 335.

kinders gezien te hebben (1). In het algemeen zijn de bevalligheden in tooi en zwier zoo wel, als in gestalte, houding en gebaar, hier geheel landeigen, en schijnt het gansche volk voor zinvermaak te leven.

Dans en tooneelspel inzonderheid hebben onder hun den rang van hoofdbezigheden ingenomen, in wier uitvoering zij dan ook zekeren trap van vordering bereikt hebben, die opmerkelijk genoeg in de oogen van den wijsgeerigen en geschiedkundigen Tooneelbeschouwer zijn moet.

De dans wordt onder hun voornamelijk door vrouwen uitgevoerd, op het maatgeluid van den *Otaheitschen* trommel en neusfluit, en onder het bestuur van eenen man, die, mede dansende, den trant der zangwijze neuriet, of de figuren der danferessen, in de maat sprekende, opgeeft en alzoo Balletmeester zou mogen heeten. Verscheidene ligchaamsbuigingen en allerhande gebaarden, onophoudelijke bewegingen der armen en een gedurig spel met de vingers maken haren dans zeer levendig, hoogstbevallig en onnavolgelijk. Voor houding, wending
en

(1) COOK D. II. bl. 23.

en gebaar kiezen zij echter de zedigste gestalten niet; offchoon zij nog verre afblijven van die onbetamelijkheid, welke onze naactschijnende Schouwburgdans van tijd tot tijd aanneemt. De lange en ruim geplooide rokken der *Ulieteefche* danseresfen bewaren ten minste eene kieschheid, die de gewone dartelheden harer overige wendingen meer vermakelijk, dan gevaarlijk, doet zijn. Terwijl echter de vingerbeweging zoo cierlijk als snel, de wending der armen zoo bevallig als vlug, het geheel zoo afgemeten als dartel en los is, mishaaft den *Europeër*, die gewoon is, al de Bevalligheden op de toppen van den half ontsloten mond zijner schoonen bij een te vinden, boven alle verbeelding het gedurig en afschuwelijk vertrekken van den, anders zoo bekoorlijken, *Ulieteefchen* mond, die nu eens zijdwaards in de hoogte opgetrokken, dan eens grijnzende verlengd en onophoudelijk in zulk eene trillende en stuiptrekkende beweging der misvormde lippen wordt gehouden, als of de Kramp met al zijne verschrikkingen zich op den troon der Liefde en Bevalligheden had geplaatst. Zulk eenen dans duurt slechts tien minuten

lang, en wordt door het tooneelspel afgewisfeld (1).

Het zelve schijnt meestal door mannen te worden uitgevoerd, even als het aloude *Grieksche* tooneelspel (2), en den dans te verbinden met het tooneelbedrijf (3), gelijk de *Opera* bij ons den zang met hetzelfde verbonden heeft. Al spoedig ontdekte men, schoon nog geheel onkundig in de taal der eilanders eene eenheid van daad, regelmatigheid van stuk en verdeeling in vier bedrijven (4). Weldra merkte men op, dat in een zeker tusschenspel twee benden opkwamen, door twee Opperhoofden aangevoerd, van elkanderen door bruine en witte kleeding onderscheiden. De bruine bende verbeelde eenen

Heer.

(1) COOK D. II. bl. 25. FORSTER bij COOK D. V. bl. 251. en volg. In de oogen van COOK was de dartelheid van gestalten en gebaarden der danferesfen boven alle beschrijving sterk. Zijn reisgenoot verzekerde echter, dat de kuische oogen der *Engelsche* dames in de *Opera* naar veel grooter onbetamelikheden door haren waaijer gluurden.

(2) Dit had ook zijnen blijspeldans. BARTHELEMY *Reize van Anach.* D. VII. Hoofdst. 72.

(3) COOK D. II. bl. 27.

(4) COOK D. II. bl. 27.

Heer met zijne knechts, de witten eenen troep dieven. De Heer gaf den zijnen eenen korf met spijs in bewaring: de dieven poogden den zelven, onder allerlei wendingen vanden dans, te stelen. De knechts zetteden zich voorts neder rondom den korf en vielen tegen den zelven in slaap: de dieven haalden dien nu zeer voorzichtig weg, en gingen met hunnen buit door, waarna de zorgelooze knechts ontwaakten en rondanstonden zonder eens aan het verlies te denken (1). — In een ander tooneelstuk waren zeven spelers, en ook eene speelster, de dochter eenes Opperhoofds, waaruit tevens het gevoel der Eilanders wegens den tooneelspelers kan worden opgemaakt. Het zelve heetede de *Dief*, en bestond hoofdzakelijk in een diefstal, door eenen man met zijnen makker op zulk eene meesterlijke wijze gepleegd, dat de volkomenheid der Eilanders in dit misdrijf maar al te duidelijk in het oog viel. De diefstal werd echer ontdekt, maar niet, voor dat de dief met zijnen buit was doorgegaan. Daar na ontstond 'er een gevecht tusschen den dief en zijnen makker met de

ge-

(1) COOK D. II. bl. 32.

genen, die op het goed hadden behooren te pasfen, welke laatsten, fchoon vier tegen twee, van het tooneel geklopt werden, het welk de dief en zijn maat in zegepraal verlieten (1). — Het ftuk, genaamd *het kind komt*, beftond in de vertooning eener baren- de vrouw, gefpeeld door eene bende groote bruine mansperfoonen, een van welken eenen grooten knaap van omtrent zes voeten ter wereld bragt, die terftond het tooneel rond- liep, met een grooten ftroowis achter zich, welke hem met een touw om den middel hing. De jonggeborene kreeg eene drukking op den neus, waaruit de gewoonte bleek der platdrukking van den neus der kinders. Het gansche fpel dwong den ernstigen cook zelven het vermaak te erkennen, het geen hem deszelfs nieuwheid en grappigheid ge- geven had (2). FORSTER betuigt, dat hij zeer hartelijk moest lagchen, vooral toen de pasgeborene groote kerel zoo snel liep, dat de danzers hem bezwaarlijk konden achter- halen, terwijl overigens de vrouwen aldaar
gee-

(1) COOK D. V. bl. 45.

(2) COOK D. VI. bl. 94, 95.

geene ergernis hoegenaamd in de gansche vertooning vonden (1).

Het tooneelspel van *Ulietea* moet dus een eigenlijk kluchtspel van den allergemeensten rang heeten, en kan bezwaarlijk den naam van een schuldeloos vermaak dragen. Indien toch de bespottung der plegtigste tijdstippen bij de geboorte van eenen mensch als geene heiligschennis der Natuur geacht moet worden: de zegepraal der dieverij ten minsten een regtstreeks zedebederf moet genoemd worden. Het wordt vervangen door den dans der vrouwen, en deze weder afgewisseld door een nieuw tusschenspel, van welke eene groote menigte voorhanden is, schoon zij allen van gelijksoortigen aart zijn. Dit vermaak, het welk gansche dagen onder den naam van *Helva* voortduurt, wordt niet slechts door het Opperhoofd gegeven, die zijne tooneelspelers heeft, maar wordt dagelijks aan het gemeen vergund, voor 't welk eene zwervende troep speelt (2). Bij een dier spelen kwam de praalzucht en onnozelheid tevens dezer Eilanders op het belagchelijkste uit, daar eene

der

(1) COOK D. VI. bl. 332.

(2) COOK D. VI. bl. 96, 97.

der aanwezige vrouwen, van de uitstekendste schoonheid en blankheid op dit eiland, bekoord werd door het gezicht van een klein hangfloodje, het welk haar eene schalksche matroos in het oor hing. Dit cieraad werd haar ras te zwaar: maar het was haar niet mogelijk, 'er zich van te ontslaan. Hij had den sleutel weggeworpen. Troosteloos over hare gestrafte praalzucht verwierven hare tranen de voorspraak des Opperhoofds, die stukken doeks en varkens ten losprijs van haar oorbod, voor welks ontsluiting men eindelijk eenen welpasfenden sleutel vond (1).

Behalven de dieverij (2), welke in het tooneel bemoediging en onderwijs aantreft, en het misdadig aandeel aan de *Otaheitsche* buitensporigheden, aan welken zich ook de schoone TEINA-MAÏ zoo zeer schuldig maakte, dat zij door COOK op zijne tweede reize, als eene *Arreoij* zwanger en gereed bevonden werd, om het kind, welke zij droeg van kant te maken (3), — heeft de geheele
aard

(1) FORSTER bij COOK D. V. bl. 358.

(2) COOK D. X. bl. 175.

(3) FORSTER bij COOK D. VI. bl. 331. Men sprak haar daarover aan, maar zonder vrucht, eensdeels wijl zij veel te levendig van geest was, om
be-

aard van dit volk eene onwederstaanbare be-
minnelijkheid. Hetzelve is gul, geregeld,
kenrig en onvermoeid in het gastvrij ont-
haal van vreemdelingen (1), en bezit eene
aandoenlijkheid van hart, die hoogst be-
koorlijk is (2). Veelvuldige tranen stroomden
uit aller oogen bij Cooks vertrek, en toen
men het rif uitzeilde, zag men nog de uit-
gestrekte armen der teederheid (3). Ook hier
moet de haaijntand de blijdschap uitdrukken
over de terugkomst van lang afwezige vrien-
den: het gelaat der oude vrouwen alleen
schijnt echter aan deze schrikkelijke plichtple-
ging te worden opgeofferd (4). Het treur-
ge-

bepaald gevestigd te kunnen worden, ten anderen,
wyl men de taal des lands niet magtig genoeg was.
Zij beloofde echter, haar kind wel in het leven te
willen houden, wanneer men het wilde komen ha-
len, en dan eene bijl, een hembd en eenige roode
vederen in de plaats gaf, welk alles zij nog onder
zoo veel dartel gelagch zeide, dat men aan geenen
ernst kon denken.

(1) COOK D. V. bl. 47.

(2) COOK D. V. bl. 17. FORSTER bij COOK D.
V. bl. 363.

(3) COOK D. VI. bl. 107. FORSTER bij COOK D.
VI. bl. 345.

(4) COOK D. VI. bl. 92, 93.

gebaar bij lijkplegtigheden schijnt hier al mede aan bejaarde vrouwen aanbevolen, die daartoe zonderling gekleed en geheel zwart gemaakt zijn (1).

Het vernuft der *Ulieteërs* is levendiger, de smaak keuriger, en de vaardigheid grooter, dan bij de *Otaheiteurs* (2). Anders bezitten zij dezelfde kunsten en handwerken, van welke laatsten het keurige koraalmandje aan den arm van TEINA-MAÏ een bevallig staal oplevert. De tijdrekening is 'er echter zoo gebrekkig, dat het onmogelijk was, uit de verhalen der *Ulieteërs* den juisten tijd der onderwerping te vernemen van hun eiland aan de inwooners van *Bolabola*, schoon deze, zoo hoogstbelangrijke, gebeurtenis binnen het kort tijdbestek van de laatste drie jaren was voorgevallen (3).

Schoon over het algemeen in Godsdienst zoo wel, als in overige zeden, overeenkomstig met de *Otaheiteurs*, heeft echter dit eiland, gelijk al de overige *Societeits*-eilanden zijne bijzondere *Theogonie* of Godenge-

(1) FORSTER bij COOK D. V. bl. 359.

(2) FORSTER bij COOK D. VI. bl. 333, 334.

(3) COOK D. X. bl. 203.

gefchiedenis, en is alzoo de gansche Godsdienst het zonderlingste stelsel van veelgoderij (1). In hunne bevatting heeft elk mensch een bijzonder wezen in zich, 't welk naar den indruk der zinnen handelt en uit enkele begrippen gedachten zamenstelt, hetwelk ook na den dood overig blijft en in de houten beelden woont, die om de begraafplaatsen gesteld worden. Wegens de onsterfelijkheid der Ziel was alzoo bij hun geen twijfel: maar wegens eenen eigenlijken staat van vergelding na den dood schein ook hier geen denkbeeld hoegenaamd (2).

Het bijgeloof is hier veelvuldiger en de rang-onderscheiding hatelijker dan op *Otaheite*, daar men hier aan Booze Wezens denkt, houten beelden van de Goden maakt, verscheidene vogels heilig houdt, en zelfs de Goden niet schijnt gemeen te willen hebben met de slaven (3). Men heeft 'er echter een algemeen Huis des grooten Gods, hetwelk niet anders is, dan eene verdraagbare kist of
ark

(1) FORSTER bij COOK D. VI. bl. 338, 339.

(2) FORSTER bij COOK D. IV. bl. 340, 341.

(3) COOK D. VI. bl. 101, 102.

ark, die den reiziger aan de aloude verbondsark der *Joden* herinnert (1).

Behalven hunne Priesters hebben zij ook zekere Leeraars, wier bepaald werk het is, het volk te onderwijzen in de Fabelleer; gelijk zij het tevens zijn, die voor de bewaring der aardrijkskunde, sterrekunde en tijdrekening zorgen.

Hun jaar is verdeeld in veertien maanden. Tot de Geneeskunde der *Societeits*-Eilanders in het algemeen behoort zekere ledenwrijving, wier verbazende uitwerking tot herstel van alle afmatting, door eene ligte aanraking en prikkeling der spieren met de tedergevoelige toppen der vlugste vingers, de reisgenooten van cook zelve eenmaal ondervonden (2).

Hoogstopmerkelyk is eindelijk bij al de *Societeits*-Eilanders de gewoonte, om de lijken van beide kunne niet te begraven, voor dat in de opene lucht al het vleesch van de beenderen is weggeteerd, tot aan welken tijd toe zij hunne offers van broodvrucht, visch en andere leefmiddelen voor dezelve

ne-

(1) COOK D. II. bl. 6, 7.

(2) COOK D. V. bl. 319. FORSTER f. 361.

nederleggen, ten geschenke echter voor de Goden en niet ten gebruike van de Zielen der afgestorvenen, die voorts door een plegtigen lijkbewaarder schijnen gediend te worden, en van tijd tot tijd de hulde der overgeblevenen ontvangen in veelvuldige tranen niet slechts, maar ook in bloed, het geen de rouw aldaar, door den haaijetand uitgedrukt, op stukken doeks doet storten (1).

(1) Cook D. I. bl. 225 — 228.

SANDWICH-EILANDEN.

Deze naam is door COOK gegeven aan een groep van eilanden tusfchen $18^{\circ}54'$ en $22^{\circ}15'$ Noorder-Breedte gelegen, en zich uitstrekende van $199^{\circ}36'$ tot $208^{\circ}6'$ Oostelijke lengte van den middaglijn van *Greenwich* (1). Hij ontdekte dezelve op zijnen derden togt rondom den aardbol in Louwmaand van het jaar 1778. (2), en had niet meer reden om te denken, dat dezelve door geenen *Europeër* voor hem bezogt waren, als om het tegendeel te vermoeden, fchoon het
diep

(1) COOK D. X. bl. 345. KING *Troisième Voyage de COOK* T. IV. p. 23.

(2) COOK D. X. bl. 298 en volg.

diep stilzwijgen van alle vroegere zeereizigers hem de eer der ontdekking volkomen toestaat (1).

De geheele groep bestaat uit de twaalf eilanden, *Owhijhee*, *Mowee*, *Ranai* of *Ouranai*, *Merotinnee* of *Morokinnee*, *Kahowrowee* of *Tahoorewa*, *Morotoi* of *Morokoi*, *Woahoo* of *Oahoo*, *Atooi* of *Atowi*, *Neeheehow* of *Oneehew*, *Oreehona* of *Reehona*, *Tahoora* en *Modoopapapa* of *Komodoopapapa*. Het laatste alleen is onbewoond, en wordt slechts door de overige eilanders bezocht, om 'er schildpadden en zeevogels te zoeken (3). De erkente-
nis

(1) De wildheid en bevreemding der eilanders bij zijne eerste ontmoeting deden hem vaststellen, dat zij nimmer *Europeërs* hadden gezien: maar hunne kennis aan het gebruik van ijzer viel hem zeer moeilijk te verklaren. Hunne vederen mantel en helm geleken voorts in zijne oogen zoo volmaakt naar oude *Spaansche* dragt, dat hij het naauwkeurigst onderzoek deed naar eene vroegere landing van vreemdelingen; maar men vond schijn noch schaduw van eenige overlevering deswegens. Het hefluit uit alles was, dat een *Amerikaansch* rooffchip of *Spaansch* schip bij deze eilanden zou moeten schipbreuk geleden hebben. COOK D. X. bl. 302 — 333.
KING T. IV. p. 66, 67.

(2) KING T. IV. p. 23, 24.

nis van cook voor de verdiensten van zijnen beschermer en weldoener den Graaf van SANDWICH gaf aan allen gezamenlijk den bovenstaanden naam (1).

Owhijhee is het grootste en nevens *Woahoo* het magtigste dezer eilanden, aan wier Opperhoofden de bewooners der overige schijnen ondrworpen te zijn (2). Het eerstgenoemde eiland heeft zeer hooge bergen, wier kruin met sneeuw bedekt is, en eenen grond die duidelijke sporen draagt van *Vulkanische* uitbarstingen en verwoestingen, zoo dat het zelve op sommige plaatsen de grootsche en ontzettende Natuur vertoont. Het laatste is het schoonste van allen door zijne groenende heuvelen, afwisselende boschen en weiden, en welbebouwde vruchtbare vlakten (3).

De luchtstreek van al deze eilanden schijnt gematigder te zijn, dan die der eilanden van *Amerika* op dezelfde hoogte. De eb en vloed gaan 'er geregeld. Het regent 'er dikwijls, maar niet lang aan een, en de *Thermometer* teekende 'er gedurende het verblijf van cook voor de gemiddelde hoogte 83°.

Be-

(1) KING T. IV P. 24.

(2) KING T. IV. p. 88.

(3) KING T. IV. p. 24 — 42.

Behalven varkens, honden en ratten vindt men 'er geen viervoetig gedierte. De varkens zijn 'er in ongeloofelijke menigte. De honden zijn kort en krom van pooten, lang van rug, meest grof van haar, steil van ooren, traag van gang en worden nevens de varkens ten voedsel alleen gehouden (1). De vogels zijn 'er niet talrijk in soort maar uitstekend in schoonheid: de hoenders strekken 'er bijzonder ten spijsgebruik (2). Het plantenrijk is 'er min trotsch dan weldadig, en kenmerkt 'er zeer juist den verschillenden grond, op welken het groeit. De boomen zijn 'er meestal klein van gewas, maar vruchtbaarder tevens dan op andere Zuidzeeëilanden. Het zuikerriet munt 'er uit. De zoetste en saprijkste wortels ten dagelijkschen spijs wegen 'er van zes tot tien ponden, waarbij de zoete en de gewone aardappels den overvloed volmaken, terwijl veelerlei welriekend kruid den aangenaamsten levensbalzem door de lucht verspreidt (3). De visch en andere zeevoord-

(1) COOK D. X. bl. 356. KING T. IV. p. 42 44.

(2) COOK D. X. bl. 319, 323, 354, 355. KING T. IV. p. 45.

(3) COOK D. X. bl. 319, 348, 301, 350, 339, 349. KING T. IV. p. 46.

voortbrengfels fchenen 'er min overvloedig, niet zeer goed noch talrijk in foort te zijn (1). Eindelijk vindt men 'er verfcheidene fteenen, voor den Mijnstofkundigen van genoegzaam aanbelang (2).

De *Sandwich* Eilanders fchijnen zoo zeker met de *Societeits*-Eilanders, *Vriendfchaps*-Eilanders en *Nieuw-Zeelanders*, op welken ontzaggelijken afstand ook van elkanderen gelegen, afkomstig van ééne en dezelfde ftam, als het zeker is, dat eenheid van afkomst in de onderscheidene Volkeren van *Europa* duideljk te befpeuren valt. Hunne overeenkomst in taal, uitspraak en veelvuldige gebruiken wordt hier voor ten bewijze aangevoerd (3).

Hunne ligchaamsgeftalte is over het algemeen beneden het middelmatige, maar doorgaans welgemaakt, fterk en vlug. De kleur der huid is bruin, en mag ten naastenbij caftan-

(1) COOK D. X. bl. 355.

(2) COOK D. X. bl. 352.

(3) COOK D. X. bl. 390. KING T. IV. p. 51. FORSTER bestrijdt dit gevoelen, doch naar het ons voorkomt tegen de baarblijkelijkheid zelve aan. Bij COOK D. X. bl. 325.

stanjebruin heten, mits men daarbij de zeer verschillende tinten van die kleur in het oog houdt. Sommigen zijn 'er donker van kleur. Hun gelaat is regelmatig, maar niet zeer schoon, en 'er is eene aanmerkelijker gelijkheid in grootte, kleur en gedaante bij beide de geslachten, dan cook elders aantrof. Verre zijn zij echter af van eigenlijke leelijkheid. Het min zachte en blinkende der huid mag aan de onthouding worden toegeschreven van olieinwrijving, elders in gebruik; en hunne donkerer kleur aan het meer of wel geheel naakte in hunne gewoone dragt (1). De ooggen en tanden zijn over het algemeen zeer fraai: alleen scheelen zij een weinig met de eersten, en schenden zij de laatsten door zeker godsdienstig gebruik (2). De knop van den neus is een weinig plat, hetwelk aan dezelfde gewoonte, als bij de *Societeits-Eilanders*, om elkanderen met de neuzen te begroeten, wordt toegeschreven (3).

Ei-

(1) COOK D. X. bl. 300, 356, 357. KING T. IV. p. 52, 53.

(2) COOK D, Z, bl. 357. KING T. IV. p. 54, 98.

(3) KING T. IV. p. 53.

Eigenlijke nationale trekken zegt cook bij hun te vergeefs: sommigen vond hij naar *Europeers* gelijkende. Weinige voorbeelden ontmoetede hij 'er ook van zwaarlijvigheid: doorgaans waren 'er de mans ranker dan de vrouwen. Onder de voorname lieden vindt men de schoonste, onder het gemeen waren zeer vele wanstaltige menschen. Overigens moest de schoonheid bij de mans gezogt worden in de jeugd, alvorens het misbruik van den *Ava*-drank ook hier de afschuwelijkste misvormingen van het gelaat had voortgebracht (1).

Het haar van deze eilanders schijnt natuurlijk zwart te zijn: bij de meesten had het door zekeren poeder eene bruine kleur. Het wordt bij de mans ter wederzijde tot aan de ooren weggeschoren, maar ter breedte van eene hand in vollen wasdom gelaten op den kruin, van het voorhoofd af tot in den nek, waardoor het, zeer dik en krullend zijnde, naar den kam van eenen helm gelijkt. Sommigen bedienen zich van valsch haar, en

la-

(1) COOK D. X. bl. 300, 857. KING T. IV. p. 54, 55.

laten hetzelfde in lange lokken over den schouder golven. Bij de vrouwen wordt het voor op het hoofd langer, dan van achteren, gehouden: maar ook bij haar heeft hier omtrent meer slordigheid dan zwier plaats, dewijl het er geheel ontbreekt aan 't geen een kam zou mogen heeten. Meest al de mans dragen hunne baarden, sommigen slechts de knevels, het Opperhoofd alleen schijnt een glad gelaat te mogen hebben (1).

De bevolking van alle de *Sandwich*-Eilanden is niet zoo groot, als de uitgestrektheid en vruchtbaarheid van derzelve gronden schijnt te kunnen dragen. Onderlinge krijg wordt hier van alleen de oorzaak geacht. Volgens de berekening van KING, den maatstaf van COOK volgende, zou deze gansche bevolking 400,000 menschen belopen (2).

De aard dezer volkeren, hoe schrikkelijk ook in de oogen van hun, die aan den moord van COOK op *Owhijhee* gedenken, zonder op de

(1) COOK D. X bl. 300, 359, 360. KING T. IV. p. 63, ST. SAUVEUR p. 22:

(2) COOK D. X. bl. 359, 385. KING T. IV. p. 57.

de omstandigheden dier gebeurtenis te zien, is alzins gebleeken, gul, gastvrij, eerlijk in hun handel, trouw in vriendschap, teder in huwelijksmin, zorgelijk voor kinderen te zijn. Gemengd van karakter tusfchen het losfen en dartele der *Societeits*-Eilanders en het ernstige en statige, 't welk aan de bewooners der *Vrienden*-Eilanden wordt toegeschreven, heerscht bij hun eene blijmoedigheid van hart, die met het vernuftige en vindingrijke van hunnen geest levendig uit de gitzwarte oogen straalt en eenen ieder schijnt aan te spreken door den helderen opslag van het altijd om hoog geheven gelaat (1). Dieverij en hoererij had 'er wel veelvuldig plaats aan boord der fchepen, welke hun bezogten: maar eene dieverij, fchier onwederftandelijk in verzoeking voor menfchen, die verftand genoeg hadden, om hunne behoeften, bij het zien van veel befchaafder menfchen, te gevoelen, voor wien alles nieuw en zeer veel zoo hoogftbelangrijk was, maar in wien de kindsheid der reden nog zeer weinig vermogt over de
be-

(1) KING T. IV, p. 57—59. COOK, D. X. bl. 320, 358. KING T. III. o. 453.

begeerlijkheid van het hart; — en eene hoererij alleen onder het laagste gemeen, terwijl bij voornamen lieden zelfs eene edele jaloerschheid op het gedrag der vrouwen plaats had (1).

Al het hier beschrevene staat met onmiskenbare trekken afgeteekend in de beide beelden, welken de oplettende en wel geslaagde Teekenkunst nit afbeeldingen naar het leven heeft overgenomen. De man is KANEENA, een der Opperhoofden van *Owhijhee*, van een sterk, wel geëvenredigd en kloek gestel, met gelaatstreken vol regelmatigheid en uitdrukking, met zwarte en vurige oogen, met eene losse en bevallige doch altijd mannelijke houding (2). Zijn geest was ten uitersten leer-

gie-

(1) COOK D. X. bl. 320. KING R. IV, p. 102. Men moet de uitvoerige en naauwkeurige geschiedenis van den dood van COOK lezen, om te erkennen, dat geen gestrafte dieverij aanleiding tot denzelfden gaf, maar wel vijandelijke roof in eene soort van openbare krijg, van welken krijg de oorzaak in veel misverstand, uit wederzijdsche onkunde van taal geboren, en in veel onvoorzigtigs aan de zijde der *Engelschen* zeer duidelijk te vinden is. — KING T. III. p. 124.

(2) KING T. III. p. 385.

gierig, zijn gezond verstand verbazende, zijne bevatting vlugger, dan men bij zulke volkeren ontmoet. Hij hield niet op te vragen naar de gebruiken, zeden, regering, volkrijkheid en voortbrengfelen van *Engeland*; naar de oorlogen en wapenen, naar den scheepsbouw en de huizen der *Europeërs*; ja zelfs zeer nauwkeuriglijk naar derzelver Godsverering (1). De vrouw is even zorgvuldig afgebeeld naar eene oorspronkelijke gelijkenis, waarvan wij echter geene nadere beschrijving ontmoeten, maar wier gelaat en gansch voorkomen ten minsten volkomen beantwoorden aan de schets, die van der vrouwen gestalte en aard is gegeven (2).

De kleeding der *Sandwich*-Eilanders vereischt, bij deze juiste afbeelding, slechts eene en-

(1) KING T. IV. p. 59, 66.

(2) Beiden zijn te vinden bij KING T. IV. p. 52 en 54. De man heeft echter zoo veel bij deze overneming in schoonheid van gelaat verlooren, als de vrouw gewonnen: het welk ons de liefde der waarheid doet aanmerken, terwijl de eerbied voor de Kunst ons verplicht, eens vooral te doen merken, dat het eigenlijke en volmaakte *portrait* alhier eene vordering boven het mogelijke zou zijn.

J. Kupfer, del.

J. Portman, fecit.

SANDWICH-EILANDERS.

enkelde aanwijzing. De man heeft de *Maroo* of den schaamgordel om den middel, die doorgaans de eenige kleeding van hem uitmaakt (1). Als Opperhoofd heeft hij eenen mantel om den hals en helm op het hoofd, die hem een zeker *Spaansch* voorkomen geven. De grondstof van den mantel is gevlochten, op welke de schoonste roode, geele en andere vederen zoo sterk zijn vastgehecht, dat de oppervlakte bij het rijkst fluweel kan worden vergeleeken, waarna zij in zachtheid en in glans gelijkt. De helm is gemaakt van teenen met netwerk overdekt en sluit alzoo om het hoofd, schitterende voorts op gelijke wijze, als de mantel, met de schoonste vederen, en makende met denzelven een volkomen praalgewaad uit (2). Man en vrouw hebben eenen onderscheiden waaijer of vliegenlap in de hand, meestal van kokosvezelen aan een glad en gepolijst handvat vastgemaakt, en voorts weder met kostbare vederen verrijkt (3). Beiden dragen anders ook gemeenlijk een halscieraad van allerlei aard, waar

(1) KING T. IV. p. 65.

(2) COOK D. X. bl. 321, 322, 362. KING T. IV. p. 66, 67.

(3) KING T. IV. p. 64.

waar mede de vrouw alleen hier is getooid. Soms hangen zij ook een gesneden menschenbeeldje van been of hout op de borst. De kleeding der vrouwen bestaat in een stuk doeks om den middel vastgemaakt en tot de helft der dijen hangende, of ook wel, gelijk alhier, over den schouder geslingerd en boven de heupen, opgeschort (1). De ooren worden niet doorboord (2): daartegen zijn hier armringen in gebruik (3).

Het beprikken van de huid is ook hier onder mans en vrouwen even gemeen als op de *Societeits*-Eilanden: maar, behalven deze zonderlinge kunstbewerking in de jeugd, schijnt men ook den rouw over eenig zwaar verlies door nieuwe beelden in de huid voor altijd te willen uitdrukken. Figuren van menschen en dieren zoo wel, als bloote lijnen en hoeken, komen alzoo op het ligchaam voor. Het gelaat der vrouwen zelve is dikwijls met elkander kruizende rete lijnen misvormd. Beenen, dijen en armen zijn echter bij de mans de voornaamste plaatsen ter be-

(1) KING T. IV. p. 63, 67.

(2) COOK D. X. bl. 360.

(3) COOK D. X. bl. 361.

beprikking, gelijk hier KANEENA naar een ten voeten uitgeteekend men is overgenomen. Bij de vrouwen vindt men de uiterste spits der tong somtijds *getatoueed* (1).

Geene eigenlijke besnijding, maar eene andere dergelijke gewoonte heeft hier plaats, mischien aan een begrip van reinheid alleen toe te schrijven, wijl voor dezelve anders geene Godsdienstige of Natuurkundige reden wordt opgegeven (2).

Even onkundig is men gebleeven wegens het eigenlijk gebruik van zeker slag van helmen of liever maskers, waar van 'er een op den grond ligt afgebeeld, en het welk de oogen en den neus alleen vrij laat, terwijl de onderaanhingende repen den mond verbergen. Dezelve is als een helm verciert met eenen kam van heesterkruid, en schijnt in het voorbeeld, waarna hij is genomen, teekenen te dragen van menigen houw en slag; evenwel zag men de eilanders slechts tweemalen met dit hoofdbedekfel, en deed der-

(1) COOK D. X. bl. 336, 363, KING. T. IV. p. 64, 65. — De teekening is naar KING T. III. p. 213. pl. 62.

(2) COOK D. X. bl. 363. LA PEROUSE *Reize D.* I. bl. 164.

derzelver koddige vrolijkheid dan aan alles behalven eenigen schroom voor vijandelijkheden denken, van waar men dus niet weet, of men bij deze afbeelding aan eenen eigenlijken helm, dan wel aan een masker, te denken heeft (1).

Van de woningen van dit volk levert de teekening almede eene afbeelding op. Dezelfen gelijken meest naar de eigenlijke rietdaken onzer schuren, indien wij aan dezelfen in onze gedachten alle timmering van onderen benemen. De ingang is zeer laag en wordt van binnen door een beschoot gesloten, hetwelk geheel weggenomen moet worden en dus naar geene draaijende deur gelijk. Zij ontvangen geen ander daglicht dan door den ingang, en zijn alzoo ten nachtverblijf of schuilplaats in slegt weder alleen geschikt. Men bezond zeer zindelijk, bespreid met droog gras en voorzien van matten, om op dezelfen te zitten en te slapen. Deze woningen staan dorpsgewijze bij elkanderen, maar in allerlei

(1) KING T. IV. p. 68, 69. pl. 65, 66. Indien men aan de schipbreuk van een *Spaansch* schip blijft denken, valt het gemakkelijk genoeg den ridderhelm wedertevinden als speeldgoed in de handen van dit nog kinderlijke volk. LA PEROUSE denkt aan eene vroegere geregelde gemeenschap met de *Spanjaarden*. — *Reize D.* I. bl. 145—156.

leije rigtingen, zonder eenigen regel. Derzelve huisraad bestaat in kalebaschillen tot fleschen voor drank en tot bakken voor spijs, benevens eenige platte houten borden (1). In den grond zelven schijnen de eilander holen te hebben voor den uitersten nood (2); terwijl zij aan den zeekant, hunne dorpen met muren dekken van, in de zon gedroogd, steenen (3).

Hun voedsel is voornamelijk uit het plantenrijk ontleed: evenwel gebruiken zij niet slechts hunne dieren en vischen tot spijs, maar verstaan zich tevens op het inzouten en droogen van den visch, en op het in den pekkel leggen van het vleesch hunner varkens en honden (4). Hunne spijsbereiding is zeer zindelijk en kenmerkt reeds eene aanmerkelijke beschaving, daar zij zich van zout en peper weten te bedienen, en de gebraden of gekookte spijs hun verkieselijk boven de raauwe
is,

(1) COOK D. X. bl. 363, 364. KING T. IV. p. 70, 71. LA PEROUZE D. I. bl. 160.

(2) KING T. III. p. 474.

(3) KING T. IV. p. 70.

(4) KING T. IV. p. 71. COOK D. X. bl. 346.

is, welke zij echter ook gebruiken (1). Voor elk dorp schijnt eene algemeene bakkerij te zijn, die met gloeiende steenen wordt gestookt (2). Het geliefdst gebak was eene *Tarro*-poeding, slechts wat wrang van smaak in den mond der *Engelschen* (3), die zich echter zoo zeer te goed deden bij hun verblijf op *Owhijhee*, dat de eilanders hunne toenemende welgedaanheid opmerkten en 'er hun beleefde verwijten over deden (4).

Hunne maaltijden worden met gebeden en offers aangevangen. Terwijl de *Ava*-drank bereid wordt door sommigen, hebben de overigen eenen lofzang aan, die door de eersten wordt vervongen, terwijl de laatsten drinken, en door dezen nogmaal wordt herhaalt, terwijl genen denzelve gebruiken, tot dat men eindelijk een gedeelte op den grond plengt ten offer aan de Goden, met wier plegtige aanroeping voorts de maaltijd aanvangt. De Voornamen laten zich hier bij bedienen door de gemeenen, die hun zelfs met de uiterste
op-

(1) St. SATVEUR p. 21.

(2) COOK D. X. bl. 366.

(3) COOK D. X. bl. 366.

(4) KING T. III. p. 413.

oplettendheid de spijs in den mond steken. De vrouwen eten niet met de mans uit dezelfde schotele, maar schijnen toch gelijktijdig met hun en ter zelfde plaats te mogen spijzigen (1).

Hunne leefwijze is zeer eenvoudig. Zij staan op met den opgang der zonne en rusten weder eenigen tijd na het genot der frische morgenlucht. De Voornamen houden zich bezig met het maken van schuiten en matten; de vrouwen bewerken het doek, en de gemeenen zijn met de visfcherij en den landbouw bezwaard; terwijl de uuren van uitspaning vervliegen in veelerleije tijdkorting (2).

De handwerken dezer eilanders munten uit door netheid en vernuft. Hun doek wordt op gelijke wijs bereid als te *Otaheite*, maar beschilderd met zulke bevallige kleuren en figuren, als een *Europeesche* stoffenwinkel kan opleveren. Zij weten hetzelfde ook in banen aan een te zetten. Het vernisfen,
lij-

(1) COOK D. X. bl. 367, 340. KING T. IV. p. 721—97. St. SAUVEUR p. 22.

(2) KING T. IV. p. 73.

lijmen en polijsten van steen zoo wel, als van schelpen, gaat hun zeer vaardig en zeer keurig af. Hunne gereedschappen zijn ook uit meer dan één stuk te zamengesteld en de waardij van het ijzer wordt bij hun voor hetzelfde onberekenbaar geacht. Zij kenden deze waarde niet slechts, maar wisten ook terstond het schranderst gebruik te maken in hunne zamengestelde werktuigen van het ijzer, 't welk men hun gaf (1.)

Van schrift was hun geen denkbeeld hoe genaamd te geven. Een geschreven papier was in hun oog een stuk doek met niets beduidende figuren. Welke onvatbaarheid nogthans aan geene domheid behoeft te worden toegeschreven, daar wederzijdsch gebrek aan taalkennis de beduiding eener zoo geheel afgetrokkene kunst schier onmogelijk moet gemaakt hebben (2).

Hunne kawoerden of kalebasfen doen hun den grootsten dienst, daar zij ze tot allerlei gebruik aanleggen, vooral ter bewaring van hun

(1) COOK D. X. bl. 362—373. KING T. IV. p. 80, 81, 59. LA PEROUSE D. 1. bl. 160, 161, 164.

(2) KING T. IV. p. 81.

hun zout, het welk zij in welgemetzelde bakken aan den zee kant opvangen, en door de zon alleen laten uitwasemen. Op het eene eiland is het echter veel witter, dan op het andere (1).

Boven alles munt hij hun de landbouw uit, die wel aangelegde velden met aardappelen, suikerriet, *tarro* en ander voedsel vertoont, door greppen afgescheiden. maar door geene afschutfels ingesloten (2).

Hunne wapens zijn speeren, dolken, boog en pijlen, knodsen, slingers, mesfen en eene soort van zagen (3).

Belangrijker komen ons hunne tijdkortingen voor, daar dezelve bij hun in het algemeen meer proeven van behendigheid, dan wel van lichaamskrachten geven (4). Hunne worsteling en vuistgevecht zijn van weinig waarde voor de kunst der lichaamssoefening, schoon zij 'er veel vermaaks in vinden (5). Hun zwemmen daar.

(1) KING T. IV. p. 83, 84.

(2) COOK D. X. bl. 380.

(3) COOK D. X. bl. 385, 386. KING T. IV. p. 84.

(4) COOK D. X. bl. 369.

(5) KING T. III. p. 408.

daartegen gaat schier alle denkbeelden te boven, daar mannen en vrouwen beiden 'er een spel van maken, om in de branding bij eene onstuimige zee te dartelen op den rug der hoogste baren en van daar als een pijl in den afgrond neder te schieten (1). De dans wordt bij hun voorafgegaan door een deftig en langzaam gezang, in welker maat de beweging aanvangt, die langzamerhand met het gezang versnelt, en onder de bevalligste lichaamswendingen voortduurt, zoo lang de krachten dit slechts bij de uiterste snelheid gedoogen (2). De vrouwen voeren alleen den eigenlijken dans uit, en worden daarbij slechts vergezeld door de bewegingen der mannen, even als de hoofdpartij in een *Concert* word *geaccompagneerd* door de overige speeltuigen (3). Onderscheidene trommels en rammelende kalebaschillen maken hun eenig speeltuig uit, en echter schijnt dit volk door de Natuur bijzonderlijk voor de Toonkunst aangelegd, daar hetzelfde altijd met partijen zingt (4).
Hun

(1) KING T. IV p p. 77. LA PÉROUSE. D. I. bl. 141.

(2) KING T. V. p. 73.

(3) KING T. IV. p. 74.

(4) KING T. IV. p. 74. 75, COOK D. X. bl. 368. Men heeft deze verzekering betwist op grond

Hun damspel, hetwelk veel moeilijker moet zijn dan het onze, daar zij twee honderd achtendertig ruiten hebben op hun bord, hetwelk zij met witte en zwarte keifsteentjes bezetten, is den Reizigers niet min opmerkelijk, dan hun vierstemmig maatgezag (1). Met gelijke verwondering aanschouwen zij bij hunne kinders eene vaardigheid in het speien met vijf ballen tevens in de lucht, welke de behendigste tafelspelers van *Europa* zelden in zulk eene maat bezitten (2). Jongens en meisjes vermaken zich echter liefst met den wedloop, die de uiterste snelheid heeft, daar de kinders geheel naakt zijn en alzoo vrijelijk alle hunne spieren laten werken, terwijl de vaders daarbij veelerleije wedding-schappen aangaan (3).

De

grond van het moeilijke voor de uitvoering zonder kennis aan de gronden der Toonkunst: maar feiten laten zich niet wederleggen door afgetrokkene beschouwingen, vooral niet in eene zaak als de Toonkunst, welke waarlijk den *Italiënen* en *Duitschers* aangeboren schijnt, daar zij meestal den *Engelschen* en ons een zeer moeilijk kunstwerk blijft.

(1) KING T. IV. p. 75.

(2) KING T. IV. p. 79, 80.

(3) KING T. IV, p. 76 COOK D. X. bl. 359.

De Regeering dezer volkeren is, even als die der *Societeits*-Eilanders, naar het schijnt, van eenen leenroerigen aard. Men onderscheidt 'er drie standen, van *Erees* of Opperhoofden, van Landbezitters zonder rang, en van *Towtows* of gemenen zonder rang, dom en rang. Een der Opperhoofden heeft het hoogst bewind, 't welk erfelijk is, en ontvangt van allen eene schatting van vruchten, handwerken en dieren. Het gezag der meerderen over de minderen is 'er volstrekt en wordt 'er met veel troschheid, doch zonder wreedheid gevoerd, in zoo verre dat de *Earees* eene menigte anderen weten uit elkanderen te drijven, door den eenen en anderen bij het hoofd te grijpen en met eigene hand of voet weg te jagen. De grens-scheiding der bezittingen wordt door eene witte vlag of kleinen muur aangewezen. De eerbied van allen voor den Oppervorst en van de minderen voor de meerderen is zoo groot, dat 'er eene volstrekte nederwerping met het aangezicht op den grond bij de ontmoeting plaats heeft (1).

De

(1) COOK D. X. bl. 333, 384. KING T. III. p. 384. T. IV. p. 86—92.

De Regtsoefening deelt in al de haatlijkheden van deze onderscheiding. Als gemeene perfoonen onderlingen twist hebben, is het Opperhoofd, onder hetwelk zij staan, hun scheidsmān: maar wanneer eene mindere eenen meerderen beledigt, is des laatsten wraak op het oogenblik de eenige bepaling der straf; dezelve alsdan ontweeken wordende, heeft 'er tusschenspraak van eenen derden en afkoop van het misdrijf plaats (1).

De Priesterstand bekleedt 'er eenen afzonderlijken rang, die schier met dien der Opperhoofden gelijk staat. Dezelve is aan zekeren kloosterregel van zamenwoning en onthouding onderworpen, maar leeft in gehuwden stand. De vrouwen der Priesters deelen met hun in de onthouding van hun Kloosterleeven. Hunne bediening is erfelijk, en behoort slechts in eenige bevoorregte geslachten te huis (2).

De godsdienst dezer eilanders komt genoegzaam met die der *Societeit* overeen. De plegtigheden en gebeden zijn hier slechts
veel-

(1) KING T. IV. p. 92, 93.

(2) KING T. IV. p. 93.

veelvuldiger en langer. Hunne offers, lofzangen, afgodsbeelden, *Morais* enz. kenmerken alzins dezelfde begrippen, waarvan zij gelijke uiterlijke teekenen zijn (1); doch waaromtrent het reeds meermaal beklagd gebrek aan taalkennis nog meer, dan in eenig ander opzicht, geldt.

Hunne afgodsbeelden zijn zoo wel van het vrouwelijke als mannelijke geslacht, en hebben menschelijke gedaanten, wier uitwerking van den kant der snijd-en beeldhouwkunst niet zoo geheel verwerpelijk is (2). *Eatooa* is hier de naam zoo wel van den grooten God, van wien zij eenige bevatting schijnen te hebben, als van de Zielen hunner Opperhoofden, welken zij na derzelve dood onder dien zelfden naam vereeren. Hunne begraafplaatsen en huizen zijn even vol van hunne *Whatta's* of afgodsbeelden, dien zij met de schoonste stukken doeks omhangen: doch onder dezelve zijn ook de onbetamelijkste afbeeldingen, die aan een PRIAPUS der ouden doen denken (3). De naam
van

(1) KING T. IV. p. 93. COOK D. X. bl. 388.

(2) COOK D. X. bl. 365. KING T. IV. p. 95.

(3) KING T. IV. p. 94, 95.

van *Orono* drukt bij hun eene Godsdienstige vereering uit, welke zij bewijzen aan al, wat zij van verhevener natuur, dan zich zelve, beschouwen; in welken rang en eerbied dan ook *Cook* inzonderheid deelde, hetwelk men hem volkomen deed begrijpen door dezelfde Offerplegtigheden voor hem, als voor de altaren, te verrigten (1).

Onder de voorwerpen van hunnen eerbied behooren zekere vogels, vooral de steenuil, dien zij tot geenen prijs willen verkoopen, en wien zij volstrekt geen kwaad willen gedaan hebben (2). Maar behalven dezen worden alle dingen heilig, waar over het Opperhoofd of de Priesterschap goedvindt het *Taboo* uit te spreken. Dit geschiedt door hem over de havens, de boschen, de huizen, welken hij niet wil uit- of in-geloopt, bezocht of gehakt, verlaten of betreden hebben. Dit alles geschiedt zelfs naar vereisch van Staatskunde, die zich hier van tegen de *Engelschen* ten laatsten bediende. Alles echter is van zelfs *Taboo* voor den genen, die zich op eenigerlei

(1) KING T. III. p. 392. T. IV. p. 94.

(2) COOK D. X. bl. 341. KING T. IV. p. 95.

leije wijze Godsdienstig verontreinigdheeft (1).

Men ontmoetede op deze eilanden twee krankzinnige menschen, eenen man op *Owahijhee* en eene vrouw op *Oneeheow*, en men bespeurde zoo veele oplettendheden voor deze ongelukkigen, dat men niet kon nalaten in twijfeling te komen, of ook hier, gelijk in veele Oostersche landen, de krankzinnigen voor bezetenen van hoger geest gehouden worden (2).

Zoo weldadig als het bijgeloof hier in zou wezen, zoo schrikkelijk woedt hetzelfde in veelvuldige menschenoffers, die het den Godden en der schimmen der Opperhoofden slacht. De aanvang van eenen krijg, het begin van eenen aanslag, het ontwerp eener gewigtige onderneming en de dood van een Opperhoofd zijn zoo veele gelegenheden tot een of meer menschenoffers, naar gelang der hagchelijkheid en het gewigt der ondernemingen, en van het overleeden Opperhoofd, zoo dat men verzekerde, voor den toenmaligen Vorst

(1) KING T. IV. p. 99. T. III. p. 400. LA
FEROUSE D. I. bl. 144.

(2) KING T. IV. p. 60.

Vorst van *Owhijhee* tien menschen te zullen offeren. Zoo veelvuldige offers, als het bleek, dat hier gevorderd worden, kennien niet voorondersteld worden allèn om eenig misdrijf doodschuldig te zijn, en alles, wat ook ter vermindering van dien gruwel dezer afgoderije kan gezegd worden, bestaat alleen daarin, dat de slachtoffers, die altijd uit de *Towtows* of gemeene lieden genomen worden, hun lot niet weten, voor dat een onverhoedsche en doodelijke slag met eene knode op het hoofd het hun doet ondergaan, waarna men hun lijk ter plaats der schriklijke plegtigheden brengt. Mannen en vrouwen beiden staan voor zulken slag bloot, terwijl bij de begraafplaats der Opperhoofden tevens een hoek wordt afgezonderd voor de begraving dezer ongelukkigen, wier hoofden op het lijstwerk gezet worden, het geen de *Morai* omringt (1).

De vereering der overleedenen schijnt een doorgaand kenmerk van het geloof der onsterffelijkheid. Hetzelve is ook dezen eilanden niet vreemd. Men verstond echter alleen
uit

(1) KING T. IV. p. 97. COOK D. X. bl. 317.

uit hnn, dat de adem, welken zij voor dé ziel of het onsterffelijke deel der menschen houden, naar *Eatooa* terugkeert, en dat 'er zekere verzamelpplaats der afgéstorvenen is: maar men vernam niet, of zij eenen staat van eigenlijke vergelding verwachteden (1).

Het doen van vrijwillige en smartelijke offeringen is echter zoo gemeen bij de *Sandwichers*, dat hetzelfde zeker denkbeeld van hoogere vergelding schijnt intesluiten. Men ontmoetende naauwelijks iemand uit den laagsten stand en maar zeer weinigen uit de voornamen, die niet meer dan eenen tand uit den mond miste, en men vernam, dat de uittrekking der tanden een zeker zoenoffer was aan *Eatooa* ter afwering van gevaren of rampen, die hun over het hoofd mogten hangen (5). Een min smartelijk offer, hetwelk tevens ten blijk van hunnen eerbied en tederheid voor eerwaardige personen schein gegeven te worden, bestond in de haarlokken, van welken zij 'er terstond bij de aankomst van COOK verzochten eenigen aan zijn boord te mogen achterlaten (3).

Mer

(1) KING T. IV P. 98.

(2) KING T. IV P. 96. COOK D. X. bl. 341.

(3) COOK D. X. bl. 334.

Met deze hartelijkheid in hunne genegenheden; welke, even als te *Otaheite*, de onderlinge naamverwisseling van twee perfoonen ten kenmerke der naauwste vriendschap stelt, zou nu, volgens COOK, de schrikkelijkste woestheid en wreedheid gepaard gaan van het verslinden hunner overwonnene vijanden (1). Maar hij zelf werd de rampzalige proef, dat men ten zijnen aanzien ten minsten deswegens eenen afkeer liet blijken, dien geen *Europeër* geweldiger had kunnen vertoon (2). KING meende ook, dat de bewijzen, welken COOK en ANDERSON voor hun schrikkelijk vermoeden meenden gevonden te hebben, bedriegelijk waren geweest. Het veelvuldig menschenoffer schijnt echter de nog niet lang verouderde plaatsvervangng van die allereerste woestheid, die nog bij de *Nieuw-Zeelanders* heerscht, aan wien zij in aard en in gedaante het naaste komen. Het aan stuk hakken en verdeelen der lijken hunner vijanden schijnt daarvan tevens een nog zeer versch overblijffel, hetwelk duidelijk za-

men-

(1) COOK D. X. bl. 326, 329 en 334.

(2) KING T. III. p. 466.

menstemt met alle overige blijken, dat de beschaving dezer eilanders nog eenige graden ten achteren is bij die der *Societeits-Eilanders*, van wien een OMAI zelf nog erkende, dat zijne landgenooten in de uiterste woede hunne vijanden somtijds met de tanden verscheurden, maar nimmer een gedeelte van hun vleesch verslonden (1).

De Priesterstand schijnt zich de beschaving hunner landgenooten zorgvuldig aantrekken, en laat ten minsten den Godsdienst minder menschenoffers vorderen, dan de eerzucht der grooten aan elkanders schimmen wil geslacht hebben. Cook bevond alhier de Priesters ook in alle opzigten beter dan de Bevelhebbers, bij wien hij veel meer lage baatzucht en oneerlijken toeleg bespeurde (2). Het gros des volks was ook alreeds beter, dan de Opperhoofden over het algemeen, daar men bij hetzelfde welmeenende genegenheid, eerlijken handel, hartelijk onthaal en ongeveinsde eerbewijzingen ontmoette, terwijl het van achteren bleek, dat de Opperhoofden reeds een meer staatkundig ge-

(1) KING T. IV. p. 60—63.

(2) KING T. III. p. 399.

gedrag tegen vreemdelingen oefenden, naar wier vertrek zij verlangden en bij wier onverwachte terugkomst zij al de beleefdheden van hun afscheid in het koele staatkundige eener nagenoeg vijandige wederontmoeting verkeerden (1).

De Huwelijksplegtigheden der *Sandwichers* zijn den Reizigers niet in het oog gevallen. Alleen is hun gebleeken, dat 'er geregelde echtverbindtenissen bij hun plaats hebben, doch dat dezelve, bij de Opperhoofden ten minsten, het houden van bijzitten niet buitensluiten. De huwelijksliefde is bij hun over het algemeen echter zeer hartelijk, en het ouderlijk gezag eenparig tusfchen den vader en de moeder verdeeld. De moederlijke tederheid te zeer groot en gaarne deelt ook de man in de kleine huiszorgen zijner vrouw. De vrouw echter, die met hem niet mag eten uit denzelfden fchotel, ziet zich ook het gebruik van varkens, fchildpadden, zekere visfchen en bananen verboden, en wordt mishandeld, wanneer zij zich zoo iets veroorloofd. Ook de-
ze

(1) COOK D. X. bl. 320. KING T. III. p. 383, 406, 416, 425.

ze vernedering van het vrouwelijke geslacht mag te regt gehouden worden voor een blijk der nog zeer geringe beschaving dezer eilanders (1).

Hunne lijkplegtigheden bestaan in veelvuldig misbaar rondom de lijken, in het zwart maken van het onderste gedeelte van het gelaat der naaste rouwdragers en voorts in het begraven der lijken zelve op *Morais*, die, anders aan die der *Societeits*-Eilanders meestal gelijk, met gesneden beeldwerk en hoog opgestokene gedenkteekenen omringd zijn. Het opmerkelijke hier in, — en het geen het gezond verstand voorzeker beter, dan het ontblooten en verlaten onzer lijken keurt, zoodra het leven bij ons schijnt verdwenen, — is hunne gewoonte, om niet slechts, terstond na het verscheiden, de dooden zorgvuldig met verscheidene stukken doeks te overdekken, maar zelfs onder dezelve naast hun te gaan liggen, en geduriglijk uit te roepen, *o mijn vader! o mijne moeder!* Welke zorgvuldigheid ten minsten de schrikkelijke misleiding van den schijndood moet

voor-

(1) KING T. IV. p. 57, 58, 100.

voorkomen en menigen mensch aan zich zelve en de zijnen wedergeven (1).

Opmerkelijk genoeg is ons, eindelijk, alhier ter plaatsing voorgekomen, dat men op *Owhijhee* eenen kluizenaar aantrof, die wel eer een voornaam Opperhoofd en beroemd Krijgsman was geweest, maar sinds lang de kust des eilands had verlaten, en nu niet meer buiten zijne hut kwam. Men wierp zich voor hem neder met den uitersten eerbied en bragt hem tevens levensmiddelen. De kluizenaar, door hun, die hem het jongst schatteden, voor ten minsten honderd jaren oud geacht, betoonde nauwelijks eenige bevreemding op het zien der *Engelschen*, en weigerde zelfs de geschenken aan te nemen, dien zij hem booden, maar keerde weldra in zijne kluis te rug, welke hij bij dit bezoek slechts korten tijd had verlaten (2).

(1) KING T. IV. p. 103 — 106. COOK D. X bl. 312 — 315.

(2) KING T. IV. p. 32. LA PEROUSE vond bij deze eilanders het *Venusmet* reeds zeer geweldig; COOK had hetzelfde bij zijne eerste landing niet ontmoet; en echter wil men de latere Reizigers vrijspreken van de oorspronkelijke besmetting. — LA PEROUSE D. I. bl. 153 — 156, 165, 166.

PAASCH-EILAND.

Dit eiland is gelegen op $27^{\circ} 51' 30''$ Zuider breedte en op $109^{\circ} 46' 20''$ Wester lengte (1). De eer der ontdekking van het zelve is aan den *Nederlander* J. ROGGEVEEN toegestaan, schoon de *Engelsche* DAVIS hetzelfde reeds in 1686 schijnt gezien te hebben (2). ROGGEVEEN gaf het den naam, dien het nog draagt, omdat hij 'er op den Feestdag der opstanding van JEZUS in den jare 1722 aankwam (3). COOK bezogt het in Lentemaand van 1774 en trachtte

(1) COOKS *Reize* D. V. bl. 215.

(2) COOK D. V bl. 213.

(3) J. ROGGEVEEN'S *Tweejarigs Reize rondom de Wereld* bl. 41. Dordrecht 1764.

tede vruchteloos deszelfs eigen naam te ontdekken (1). Inmiddels was het slechts eenmaal aangedaan, naar het schijnt, door een *Spaansch* schip in 1769 (2). Na COOK bezogt het LA PEROUSE in Grasmaand van 1786 (3).

De omtrek des eilands is klein, de gedaante driehoekig, het voorkomen zoo rijzende, dat het zich op verren afstand in zee vertoond als een berg, wiens kruin in de wolken zich verliest. De kust is onbekoorlijk en onveilig voor den zeeman, die 'er ankerplaats, hout noch versch water, maar rondom de gevaarlijkste klippen vindt (4).

De grond is eene harde en drooge klei, overal bedekt met steenen, die alle blijken dragen van *Volcanischen* oorsprong. Dezelve wordt ook dadelijk gevonden in eenen uitgebranden vuurberg, wiens kolk ten minsten achthonderd voeten diepte heeft (5). Gebrek
aan

(1) COOK D. V. bl. 222. De inwooners scheenen het *Tamareki* of *Whijhu* en ook *Teapij* te noemen.

(2) COOK D. V. bl. 202.

(3) LA PEROUSE *Reize* D. I. bl. 84.

(4) COOK D. V. bl. 214, 215. en de kaart N°. 17.

(5) COOK D. V. bl. 205. LA PEROUSE D. I. bl. 120, 121.

aan water maakt dezen grond, zonder zorgvuldige bebouwing, onvruchtbaar. Dit gebrek schijnt het gevolg der onberadenheid van vroegere bewoners, om al de boomen weg te hakken, wier kruinen de eenige aantrekkers zijn der regenwolken voor kleine eilanden, in het midden eenes onmetelijken Oceaans gelegen (1). 'Er schijnt maar ééne bron te zijn van zoet water, ten gebruike der eilanders zelve niet rijk genoeg: 'er is ook eene andere van *mineraal* water, welks lichts nogthans ondragelijk is (2). Vlietend water wordt 'er niet gevonden, welk gemis te grooter is, wijl de grond, slechts wel bevochtigd, groeizaam genoeg zou wesen (3).

Hij wordt maar voor een tiende gedeelte bebouwd en levert zoete aardappelen, ijams, arumwortels, bananen en suikerriet op, allen van vrij goede soort. Bijzonder kweekt men 'er den papier-moerbeziënboom en de nachtscha-

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 89, 90.

(2) COOK D. V. bl. 208, 209.

(3) LA PEROUSE D. I. bl. 124.

schade. De onbebouwde grond brengt nauwelijks eenige kleine heesters voort (1).

Even armoedig is dezelve uit eigen aard in het dierlijk leven. Behalven hoenders en ratten heeft men 'er weinig land- en zeevogels, en volftrekt geen viervoetige gedieren. Dit gebrek wordt zelfs niet door de zee vergoed, welke schier geene visfchen aan de kusten van dit eiland voert (2).

De bevolking echter is aanmerkelijk genoeg voor deszelfs kleinheid en armoede. COOK schattede haar op zes of zeven honderd, maar LA PEROUSE wel op twee duizend zielen (3). In de oogen van den eerften fcheen 'er eene onevenredigheid tusfchen mans en vrouwen plaats te hebben, die voor den laatften is verdwenen, gelijk deze ook zeer vele kinders aantrof, welken COOK niet had gezien (4).

De

(1) COOK D. V. bl. 210, 211. LA PEROUSE D. I. bl. 117, 112.

(2) COOK D. V. bl. 214, 215.

(3) COOK D. V. bl. 216. LA PEROUSE D. I. bl. 97.

(4) LA PEROUSE D. I. bl. 97, 98. COOK D. V. bl. 217.

De lengte der *Paasch*-Eilanders is middelmatig, niet veel halende boven de vijf voeten en vijf tot acht duimen (1). Hunne gestalte is rank en schraal in overeenstemming met den grond, dien zij bewoonen (2). Hunne kleur is hoog bruin; hun haar over het algemeen zwart, maar niet zeer zwaar, vooral niet aan den baard. Hun gelaat leverde in de oogen van LA PEROUSE en ROLLIN, behalven de kleur, geen onderscheid met dat der *Europeërs* op, en staat bij COOK zelven als niet onbevallig te boek. Dit doet ons met vrij wat bevreemding het oog slaan op de twee afbeeldingen, dien HODGES naar het leven van man en vrouw heeft gegeven. LA PEROUSE verklaart wel deze aangezichten voor zeer slecht getroffen, maar FORSTER noemt dezelve zeer wel

(1) COOK D. V. bl. 217, 428. LA PEROUSE D. I. bl. 126, 127. ROGGEVEEN had 'er reuzen van gemaakt van tien tot twaalf voeten. bl. 43, 44.

(2) COOK D. V. bl. 428, 429. Bij ROLLIN, den *Chirurgijn-Major* van LA PEROUSE, worden zij als tamelijk zwaarlijvig voorgedragen. — LA PEROUSE D. I. bl. 127. — Maar in de oogen van eenen *Franschman* kan vrij zwaarlijvig schijnen, het geen den *Engelschman* rank en schraal voorkomt.

J. Kuyper, del.

L. Portman, sculp.

PAASCH-EILANDERS .

wel uitgevallen (1) en het schijnt kennelijk bij den eersten opslag van het oog, op den man ten minsten, dat zij moeten geleeken hebben. Het is der Teekenkunst gelukt, voortreffelijk te slagen in het overnemen dezer afbeeldingen, en alzoo het gelaat der *Paasch*-Eilanders aan elks eigen smaak voor het bevallige en schoone voortedragen (2).

Het zelve behoort in het vrouwenbeeld volmaakt tot de *Maleitsche* verscheidenheid (3), die door de meer bijzonder eigene gelaats-trekken van den man slechts minder uitkomt. In beider oogen, wenkbraauwen en voorhoofd ziet men voorts zeer duidelijk de *Phijfognomisch* geworden zamentrekking van het gelaat bij het verkeeren op eenen sterk te rug kaatsenden harden kleigrond, die door geene schaduwen van eenig geboomte verzacht of bekoeld wordt (4).

De oogen zijn zwartbruin en klein. Der-
zel-

(1) COOK D. V. bl. 429. LA PEROUSE D. I. bl. 86, 87, 128. COOK D. V. bl. 430.

(2) COOK D. V. pl. 39 en 40. bl. 218.

(3) Zie boven bl. 46, 52.

(4) FORSTER bespeurde zulks duidelijk in de perfoonen zelve. Bij COOK D. V. bl. 422. Zie boven bl. 86.

zelve wit is min helder, dan bij andere Zuidzee-eilanders. De neus is niet zeer breed, maar tusfchen de oogen een weinig plat. De lippen zijn zwaar, maar toch geen *Negerlippen*. De ooren zijn afschuwelijk lang, het welk echter eeniglijk door de gewoone dragt ontftaat (1).

De kleeding dezer eilanders verfchilt niet zeer veel van het naakt. Een of twee ftukken doeks, even als elders in de zuidzee van den bast des papier-moerbezienbooms gemaakt, van welken zij 'er een om de lendenen flaan, het andere over de fchouders werpen, maken eene volledige kleeding uit. Zeldzaam zag men echter bij hun deze volle kleeding. Meestal was het eerfte ftuk doeks alleen aan het lijf, terwijl de mannen zelfs niet meer droegen, dan eene ftrook tusfchen de beenen doorgehaald en met beide einden vastgemaakt aan eene koord of gordel, dien zij om den middel hadden (2). Sometijds hing flechts van dien gordel een netje af, te dun en ijl om de fchaamte te verbergen (3).

Het

(1) FORSTER bij COOK D. V. bl. 432.

(2) COOK D. V. bl. 218.

(3) COOK D. V. bl. 428.

Het hoofdcierfel bestaat in eenen ronden band met vederen versierd, of in een stroo-hoedje, door de vrouwen meest gedragen. Onder hetzelfde is het haar der mannen kort, dat der vrouwen lang, en boven op het hoofd te zamengebonden (1). Om den hals der vrouwen hangt eene schulp of been, 't welk als een tovermiddel en niet als cieraad wordt gedragen (2). Het zijn de ooren, die bij hun het geheele versierfel des gelaats moeten uitmaken; daar zij het aangezicht zelve veel eerschijnen afschuwelijk te willen hebben. De gaten, welken zoo wel mans, als vrouwen, in de ooren maken, worden echter sleuven ten naasten bij drie duimen lang, die de lellen schier tot op den schouder doen nederhangen. Soms slaan zij deze sleuven over het bovenste gedeelte van het oor heen, wanneer zij niet zijn opgeschikt en zich van het slingeren der oorlellen willen ontslaan: in volle pracht daarentegen dragen zij oorringen, die van binnen in het gat
slui-

(1) COOK D. V. bl. 219. Zie de plaat bij LA
PEROUSE D. J. bl. 96.

(2) COOK D. V. bl. 219.

sluiten en hetzelfde als met eenen hoepel spannen, of bladeren van gedroogd suikerriet, die, als een veder van een zak-uurwerk opgerold, hetzelfde bestendig al verder uitzetten. Wit dons van vederen geeft somtijds eenige verzachting aan het terugstootende van deze vreemde pracht (1), die nog afschuwelijker vertooning maakt bij het geheele aanzicht. Hun gebruik van rood en wit schijnt wel, bij de eerste benaming, naar *Europeesch* blanketfel te gelijken, maar de wijze van dat gebruik is volkomen omgekeerd. Het rood schijnt hier de dekverf voor de huid te zijn, waarop het wit van schulpen, of ook de blinkende oranjekleur des curcumawortels wordt gelegd (2). Overigens heerscht ook hier de smaak der beprikking of *Tatowearing* even als op de overige Zuidzee-eilanden. Deze pijnlijke kunstbewerking is aan het gansche ligchaam kennelijk, maar bovenal in het gelaat der vrouwen, die meer dan negen of tien vlakken als moesjes hebben op het voorhoofd,

(1) COOK D. V. bl. 219, 433.

(2) COOK D. V. bl. 218, 430. LA PEROUSE
D. I. bl. 89.

hoofd, welke allen door beprikkung zijn veroorzaakt (1). En met al dien wanfmaak voor het fchoone, bleef het gelaat der vrouwen door hare liefballigheid en dat der mannen door hunne gulheid en vriendelijkheid nog behagelijk genoeg in de oogen der *Europeërs*, die ons wegens hun berigt hebben (2).

De aard dezer menschen is ook zeer be-
minnelijk wegens deszelfs minzaamheid, gast-
vrijheid, dienstvaardigheid en vredelievend-
heid (3): maar wordt ons door de Reizigers
vertoond als hatelijk, wegens de algemeen-
heid hunner dieverij, en nog verachtelijker
om de laagheid en schandelijkheid hunner on-
tucht. Hoeden van *Europeërs* zijn bij uit-
stekendheid hunne gading, van welken zij
zich op zoo behendige wijzen weten meester
te maken, dat de dieverij bij hun een ver-
gevorderd handwerk schijnt, het geen niet kan
verontschuldigd worden door kinderlijke be-
geerlijkheid en onnozelheid; daar zij zich wel
we-

(1) COOK D. V. bl. 218, 430. LA PÉROUSE D. I. bl. 127, 128.

(2) LA PÉROUSE D. I. bl. 128.

(3) COOK D. V. bl. 205, 208, 216. LA PÉROUSE D. I. bl. 86.

weten te bergen met hunnen roof en in den handel eene trouweloosheid plegen, die hun van deze zijde in het allerongunstigste licht plaatst. De ontucht der vrouwen is bij hun het voornaamste kunstmiddel, om vrij te stelen. Zij zelve bieden haar ter openbare hoererij aan, niet slechts om zich in den handel grooter voordeel te bedingen, maar om, gedurende het plegen der ongeregeldheden, hunnen slag, vooral met den hoed der zeeluiden, waartenemen, welk een en ander ons de schikking der beelden op het nevensgaande tafereel heeft willen aanduiden. Met geweld sleepten deze eilanders in de hoop op hooger belooning, meisjes van dertien en veertien jaren naar de vreemdelingen, door wien echter de afkeerigheid dezer jonge meisjes voor een bewijs werd gehouden, dat men ten haren opzigten 's Lands zeden te buiten ging; terwijl deze afkeerigheid ons ten aangenaamen blijke strekt, dat ook hier het gansche vrouwelijke geslacht niet moet worden beoordeeld naar de verfoeilijke ongebondenheid diervrouwluiden, welke zich aan boord der schepen als ware MESSALINA's gedroegen. Zelfs dat zich maar een zeer klein aantal vrouwen aan de Reizigers vertoonde en de meesten zich schuil hielden,

den, levert ons geenen geringen grond op, om veel gunstiger over den algemeenen aard der teedere kunne ook op dit eiland te denken (1).

Het vernuft, de behendigheit en opmerkzaamheit dezer eilanders bleek zoo wel uit het kunstig snijwerk hunner wapenen, uit de bewerking hunner gedenkstukken en grafplaatsen, en uit de naauwkeurige waarnemingen en afmetingen van de onderscheidene deelen der vreemde schepen en van derzelve want, als uit de doortraptheit hunner schelmerijen in den handel (2).

Hunne spijs is geheel en al uit het plantenrijk ontleend. Hoenderen en ratten schijnen hun eenig voedsel uit het dierenrijk te zijn. Men zag zelfs weinig visch bij hun omhanden. Zij gebruiken hunne spijs gekookt, waar toe zij

(1) COOK D. VI. bl. 201, 207, 218, 432. LA PEROUSE D. I. bl. 93, 109, 106, 120, 123. — Zie ook de plaat bij LA PEROUSE.

(2) LA PEROUSE D. I. bl. 113. COOK D. V. bl. 223, 207, 218.

zij zich van heetgemaakte steenen bedienen (1). Hun drank is zoo wel brak, als zoet, water. Op het laatste stellen zij zelfs zoo geringen prijs, dat elk hunner, die uit de eenige zoete bron gedronken heeft, terstond in dezelve springt, om het gansche ligchaam te waschen, en haar daardoor troebel voor de overigen maakt, die zich echter aan deze onzuiverheid zeer weinig bekreunen, maar den voorganger op hunne beurt in deze wanvoegelijke handelwijze volgen (2).

Deze eilanders schijnen weinig of geene afzonderlijke woningen te hebben, daar men dezelve wel drie honderd voeten lang heeft gevonden. Zij zijn echter maar tien voeten breed en even zoo hoog in het midden, en gelijken alzoo naar omgekeerde prauwen, door wier ingang van slechts twee voeten hoog men op handen en voeten moet kruipen (3).

Zij

(1) COOK D. V. bl. 221, 201. LA PEROUSE D. I. bl. 112, 113.

(2) COOK D. V. bl. 208, 209. LA PEROUSE D. I. bl. 105.

(3) LA PEROUSE D. I. bl. 102, 103.

Zij hebben ook onderaardsche wooningen, op dezelfde wijze van binnen gesteld, als hunne huizen, en met dezelve schier van allen huisraad, behalven kalebaschillen, ontbloot (1).

Hoe gebrekkig hunne woningen zijn, nogthans heeft het metselwerk bij hun een' zekeren trap beklommen, die, het gebrek aan allen ijzergereedschap en de onkunde aan den kalk in het oog gehouden, schier onverklaarbaar is. Daarvan getuigen hunne veelvuldige hoogten of verhevene platten van groote steenen opgemetseld, die volmaakt te zamen gevoegd zijn, zonder gehakt of met kalk verbonden te wezen, en door slijping alleen zeer juist in elkanderen sluiten. Sommigen van dezen zijn slechts klein en dragen een verheven stuk steens; anderen zijn veel grooter, en eenigen strekken ten voetstuk van zeer groote borstbeelden met menschelijke gedaante en groote Cijlinderstoenen op het hoofd, zoo als zij in onze afbeelding voorkomen,

wel-

(1) COOK D. V. bl. 220. LA PEROUSE D. I. bl. 98.

welken door LA PEROUSE gemeten zijn op veertien voeten en zeven duimen hoogte (1). Het vervaardigen en het oprigten dezer beelden inzonderheid scheen aan COOK een grootser werk te zijn, dan waartoe de tegenwoordige eilanders zouden in staat zijn, voor al in hun gebrek aan alle werktuigkunde. Ook deden hem de sporen der *Volcanische* verwoestingen op dit eiland denken, dat het tegenwoordige geslacht het overblijffel was van een veel grooter, nu ten gronde gegaan, volk. Maar de opmerking der ligtheid en de zachtheid van den vuurbergsteen, waarmede de beelden zijn gemaakt, neemt den eersten grond dezer onderstelling bij LA PEROUSE weg, terwijl hem voor de andere geen blijk hoegenaamd voorkwam in de volstrekte onbeschaafdheid des tegenwoordigen geslachts, welke geen kenmerk van vroegere grootheid draagt. Dit echter is zeker, dat dit beeld- en metselwerk voor grafplaatfen van Helden of Opperhoofden te houden is, en dat de eilanders in langen tijd geen lust moeten gehad hebben, om meer dergelij-

(1) Zie de plaat bij LA PEROUSE D. 1. bl. 99.

lijke beelden te vervaardigen. Dit doet den *Franschen* Reiziger denken, dat het kinderloos overlijden van vroegere Opperhoofden den tegenwoordigen staat van volstrekte gelijkheid zal hebben ingevoerd, in welken men niemand zoo uitstekend vereerenswaardig vindt, terwijl toch hunne kleine steenplatten nog heden toonen, dat de vereering der afgestorvenen aan hun bijzonder eigen is (1).

De kanoos van dit volk zijn slechts voor vier perfoonen geschikt en met touwen te zamen gefjord van planken, die niet meer, dan vier of vijf voet, in de lengte halen. Derzelve aantal is ook zeer gering, voorzeker bij gebrek aan hout, hetwelk alzoo eerlang de gansche zee door deze eilanders dreigt te zullen fluiten (2).

De landbouw daartegen belooft hun zoo
veel

(1) COOK D. V. bl. 205, 206, 209, 214. LA PEROUSE D. I. bl. 96, 100, 118, 120. ROGGEVEEN heeft deze borstbeelden even buitensporig vergroot als zijne menschen, en ze voor Afgodsbeelden gehouden bl. 52.

(2) COOK D. V. bl. 221. LA PEROUSE D. I. bl. 511.

veel te zekerder onderhoud, daar zij denzelfven met vlijt, zorgvuldigheid en overleg behandelen, schoon al wederom verstooken van allen ijzeren tuingereedschap (1).

Schoon ten uitersten vreedzaam van aard, en zeer ras het geleeden leed vergetende, zijn zij nogthans voorzien van wapenen, in lansen, speeren en knodsen bestaande, welke allen zoo wel, als hunne overige handwerken en velen hunner zeden ja zelfs hunne taal zoo groote overéénkomst hebben met het geen men bij de *Societeit*-Eilanders, *Sandwich*-Eilanders en verdere Zuidzee-eilanders ontmoet, dat 'er geen twijfel aan schijnt, of ook deze eilanders zijn menschen van dezelfde bijzondere afkomst (2).

Men ontdekte bij deze eilanders echter geene andere tijdkering, dan den dans en het zwemmen. Het eerste doet nogthans eenig speeltuig vermoeden (3), en het laatste

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 112, 123. COOK D. V. bl. 223.

(2) COOK D. V. bl. 219, 429, 433, 201, 217. LA PEROUSE D. I. bl. 104.

(3) COOK D. V. bl. 433.

ste is bij hun zoo onvermoeid, dat zij met de holste zee dikwijls twee mijlen ver van land zwemmen, en dan nog, bij hunne terugkomst, vermaakshalve de plaats der zwaarste branding zoeken (1).

Wegens de Regering van dit volk vonden de Reizigers niets te berigten. COOK dacht nog aan Opperhoofden: maar LA PEROUSE meende 'er geene te ontmoeten. De afzondering van alle naburen, de gelijkheid van stand op dezen armoedigen grond, en de behoefteeloosheid van dit volk, hetwelk schier zonder kleeding, zonder huisraad, alleen van veldvruchten en, naar het schijnt, in zekere gemeenschap van goederen leeft, maken ook alhier de eigenlijke Regering in vele opzichten onnoodig (2).

De Godsdienst dezer eilanders viel niet veel meer in het oog (3). ROLLIN noemt hun

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 113.

(2) COOK D. V. bl. 223. LA PEROUSE D. I. bl. 101, 128.

(3) COOK D. V. bl. 223.

hun met een enkel woord besneeden (1); ROGGEVEEN hield hunne Grafbeelden ten onregte voor Afgodsbeelden (2): maar tot nog toe hielden zich de Reizigers bij hun te korten tijd op, om, bij hunne onkunde van de taal der eilanders, eenige nadere kennis aan hunne godsdienstige begrippen te krijgen.

Het denkbeeld van de onsterffelijkheid der ziel scheen in LA PEROUSE's oogen bij hun buiten allen twijfel aanwezig (3): maar meer dan dit kon hij ook niet uit hunne beduidingteekenen opmaken. Men mogt voorts twifelen, of men niet nu en dan een Opperhoofd voor zich had, wanneer men slechts eenen man met eene vlag in de hand zag, die dezelve echter weldra in andere handen liet rondgaan (4): maar men ontmoetede voorzeker niemand, die eenig priesterlijk voorkomen had.

Om

(1) Bij LA PEROUSE D. I. bl. 128.

(2) *Reize* bl. 52. COOK D. V. bl. 223.

(3) LA PEROUSE D. I. bl. 99, 100, 119.

(4) COOK D. X. bl. 208.

Omtrent de huwelijksverbindtenissen en kinderopvoeding bleef COOK even onkundig, doch ontdekte LA PEROUSE vrij duidelijk; dat 'er eene gemeenschap van vrouwen schijnt plaats te hebben waar aan dan ook de snoode handel met derzelve ontucht, en de geringe of wel volstrekt geene jaloeschheid der mans mag worden toegeschreven; terwijl hij tevens eenige algemeene kindertuinen vond, waarin een zeer groot aantal van kinderen aan de zorg van twee vrouwen, als opvoedsters, was aanbevolen (1).

Eindelijk merkte de *Franfche* Reiziger door een dieper indringen in de huizen der eilanders, dat hunne oudste luiden niet veel boven de zestig jaren schenen te halen (2). Waarbij wij ten slotte uit COOK nog voegen, dat hunne groete jegens de vreemdelingen bestond, in beide de armen met zamengeflagene handen uit te strekken, dezelve daarna boven het hoofd te heffen,

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 125 en 123.

(2) LB PEROUSE D. I. bl. 126.

fen, ze voorts wijd te openen, en eindelijk zachtjes langs de zijden te laten nederdalen (1).

(1) Cook D. V. bl. 208.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

De zinnenbeeldige voorstelling van de Beschrijving en Afbeelding van den Mensch, beiden op het berigt van den Reiziger naar Waarheid strevende, te plaatsen vóór de Tijtelplaat.

De uitslaande plaat met den Kruinsregel en de Verscheidenheden van BLUMENBACH, met verlof uit de vertaling van zijn werk overgenomen, te plaatsen achter de Inleiding.

De *Otaheitanen* te plaatsen tegen over Bladz. 120.

De *Uliëteërs* te plaatsen tegen over ——— 164.

De *Sandwich*-Eilanders te plaatsen tegen over ——— 190.

De *Paasch*-Eilanders te plaatsen tegen over ——— 218.

Edna E. W.

W. H. DE MONCHY.

N^o.

1621

